

**EU:N VAIKUTUS KOLARIN KUNNAN ELINKEINOPOLITIIKAN
MUOTOUTUMISESSA**

Kolarin kunnan seikkailu EU:n hankeviidakossa

Tampereen yliopisto
Taloudellis-hallintotieteellinen tiedekunta
Kunnallistieteen laitos
Kunnallispolitiikan pro gradu –tutkielma
Maaliskuu 2004
Tapio Niittyrauta

NIITTYRANTA, TAPIO: EU:n vaikutus Kolarin kunnan elinkeinopolitiikan muotoutumisessa. Kolarin kunnan seikkailu EU:n hankeviidakossa.

Kunnallispolitiikan pro gradu-tutkielma, 119 sivua ja 4 liitettä. Maaliskuu 2004

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää miten EU on vaikuttanut Kolarin kunnan elinkeinopolitiikan muotoutumiseen: onko Kolari pystynyt vastaamaan EU:n ohjelmaperusteisen elinkeinopolitiikan tuomiin uusiin haasteisiin ja kuinka hyvin Kolari on omaksunut EU:n ohjelmaperusteisen toiminnan. Tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä ovat yhteisöaluepolitiikan periaatteet alueellisessa kehittämisessä. Tarkoitus on peilata vaikutuksia läpi tekstin käyttäen hyväksi kirjallista lähdeaineistoa, lehtileikkeitä, eri viranomaisten asiakirjoja ja omaa empiiristä kokemusta kunnalliselämästä ja erityisesti elinkeinoelämän kehittämistehtävistä yli 20 vuoden ajalta.

Tutkimustuloksena totean, että EU:n liittymisen alkuvuosina Kolarilla oli selviä vaikeuksia päästä mukaan EU:n ohjelmapolitiikkaan ja muutenkin uuteen aluepoliittiseen ajatteluun. Tähän vaikuttivat monet riidat ja myllerrykset kunnallispolitiikassa 1990-luvun alkuvuosina, jolloin koko elinkeinotoimi Kolarissa asetettiin kyseenalaiseksi. Kunnallisvaalit vuonna 1996 oli ehkä ratkaiseva vaihe uuden toimintakulttuurin viriämiseen. Johtavat kunnan virkamies- ja luottamushenkilöt oivalsivat, että elinkeinopolitiikan ja EU:n ohjelmapolitiikan avulla saadaan uutta elinvoimaa ja henkeä koko kunnan kehittämiseen. Pienimuotoisin projektein päästiin hankkimaan kokemuksia sekä hyödyntämään EU rahoitusta ja työstämään laajempaa Ylläksen matkailun ja maankäytön kehittämissuunnitelmaa. Tämä suunnitelma/ohjelma-asiakirja antoi tukevan pohjan jatkotyölle aina tähän päivään saakka.

EU on vaikuttanut Kolarin elinkeinopolitiikan muotoutumiseen monin tavoin: lähes kaikki elinkeinopoliittinen kehittäminen tapahtuu nykyään EU:n projektirahoituksella. Osa näistä on rakennerahastoilla rahoitettavia ja osa suoraan EU:n rahoituksella. Kehittämiseen on saatu uutta dynamiikka ja yhteistyökumppaneita. Monia kansainvälisiä hankkeita on vireillä. Negatiivisena vaikutuksena on elinkeinopolitiikan lyhytjänteisyys ja sirpaloituminen, koska kehittäminen tapahtuu projektirahoituksella, jonka saatavuus ei aina ole varma ja suunnitelmia joudutaan tämän vuoksi muuttamaan. Monien samanaikaisesti toteuttavien hankkeiden kokonaiskoordinointi tuottaa myös hankaluuksia.

Avainsanat: aluepolitiikka, elinkeinopolitiikka, EU, Kolari, Ylläs.

SISÄLLYSLUETTELO

1. TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT JA TAVOITTEET	4
1.1 Tutkimusongelma	5
1.2 Aikaisempi tutkimus	6
2. ALUEPOLITIikka EUROOPAN UNIONISSA	6
2.1 Integraatioprosessin taustoja	6
2.2 Integraatio ja alueet	7
2.3 Historiaa ja lähtökohtia	9
2.4 EU:n aluepolitiikan nykytila	11
2.5 Euroopan unionin aluepolitiikka ja Suomi	13
3. KUNTIEN ELINKEINOPOLITIikka	21
3.1 Elinkeinopolitiikan määrittely	21
3.2 EU:n vaikutus kuntien elinkeinopolitiikkaan	25
3.3 Kuntien rooli paikallisessa kehittämisessä	26
3.4 Kuntien elinkeinopolitiikan tulevaisuus	29
4. TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS	35
4.1 Yhteisöaluepolitiikan periaatteista alueellisen kehittämisen menettelyihin	35
4.2 Aluekohtaisuus	37
4.3 Kommunikaatio	38
4.4 Strategia	39
4.5 Sitoutuminen	44
4.6 Alueellisen kehittämisen kehä	45
5. TUTKIMUSKOHDDE KOLARIN KUNTA	46
5.1. Alueen kuvaus	46
5.2. Tunturi-Lapin seutukunta	51
5.3. Kyläkulttuuria Tuntureitten Maassa	54

6. KOLARIN ELINKEINOELÄMÄN KEHITYSVAIHEITA	56
6.1. Historiaa	56
6.2 Matkailu ja sen merkitys Kolarissa	58
7. KOLARIN ELINKEINOPOLITIIKKA EU AIKANA	59
7.1 Kehittämisen lähtökohta	59
7.2 Elinkeinopolitiikan resurssit	62
7.3 Kolarin kunnan elinkeinostrategia	63
7.4 Kolarin elinkeinotoiminnan painopisteet	69
7.5 Kehittämisprojektit	69
8. YHTEISÖALUEPOLITIIKAN PERIAATTEET	
KOLARIN NÄKÖKULMASTA	81
8.1 Aluekohtaisuus	81
8.2 Kommunikaatio	83
8.3 Strategia	84
8.4 Sitoutuminen	86
9. JOHTOPÄÄTÖKSET JA ARVIOINTI	97
9.1 Kirjallisuuden ja tutkimuksen yhtymäkohtia	97
9.2 Kolarin elinkeinopolitiikan tulevaisuuden haasteet ja mahdollisuudet	105
LÄHTEET	113
LIITTEET	120

1. TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT JA TAVOITTEET

Euroopan Unionia on sanottu alueiden Euroopaksi. Tällä on ilmeisesti haluttu korostaa alueiden merkitystä suhteessa keskushallintoon. Usein käsite yhdistetään myös Euroopan alueiden moninaisuuteen ja mantereen mosaiikkimaiseen aluerakenteeseen. Sillä voidaan tarkoittaa myös hallinnon regionalisaatiota tai voimistuvaa alueellista yhteistyötä, mutta useimmiten termillä halutaan viitata alueiden roolin muutokseen passiivisista vastaanottajista oma-aloitteisiksi toimijoiksi. Taustalla häilyy tällöin kuva integroituvan Euroopan tulevasta kehityksestä, jossa alueet ovat entistä tärkeämmässä asemassa. (Tervo 2002, 227.)

Ståhlberg (1995,1) toteaa, että kun myönteisessä mielessä puhumme alueiden Euroopasta viittaamme moneen samanaikaiseen hallinnon ja sen toimintaympäristön muutospiirteeseen. Kehitys kohti alueiden Eurooppaa ei kuitenkaan ole Ståhlbergin mukaan itsestään selvä ja ristiriidaton. Perusnäkemys Euroopan Unionista on meillä ja muualla edelleen hyvin kansallisvaltiokeskeinen. Kun tästä huolimatta valta siirtyy kansainvälisen yhteistyön tasolle, syntyy helposti tilanne, jossa valtionhallinnon yksiköiden on pidettävä huoli oman asemansa säilyttämisestä. Alueohjelmien käsittelyssä ja niiden toimeenpanosta tuntuu sisältyvän köydenvetoa asemastaan huolestuneen valtionhallinnon ja uuden asemansa tiedostaneen alueellisen ja paikallisen hallinnon välillä.

Vaikka Euroopan unionin alueella on viime vuosina panostettu juuri aluepolitiikkaan, niin siitä huolimatta alueelliset erot ovat kasvaneet. Eri alueiden sijainti- ja kehitysnäkymien perusteella Euroopan alueet voidaan jakaa kahteen ryhmään bruttokansantuotteen perusteella; Espanjan, Kreikan ja Portugalin poiketessa muista jäsenmaista alhaisemman bruttokansantuotteen perusteella. Integraation näkökulmasta positiivista on, että kolme heikointa maata ovat lähentyneet EU:n keskiarvoa viimeisten vuosikymmenien aikana. EU:n laajeneminen 10 uudella jäsenmaalla tietenkin muuttaa tilanteen, koska mukaan tulee useita köyhiä valtioita. Aluenäkökulmasta huolestuttavaa on, että alueiden erot ovat samalla kasvaneet, kun maiden väliset erot ovat pienentyneet. Alueiden väliset erot ovat yleensä suuremmat kuin maiden väliset erot. Tervo (2002,228) kysyykin, kertovatko tiedot alue-erojen kehityksestä sen, että eri maissa toteutuva talouskasvu tapahtuu kuitenkin vahvojen alueiden kautta. Alueiden Eurooppa onkin metropolien Eurooppa, jossa menestyvien kaupunki-

seutujen jo ennestään vahva asema vain vahvistuu integraation myötä. Onko tämä kehityssuunta integraatiolle onneksi vai tuhoksi, sen tulevaisuus näyttää. Ainakin keskittymiskehitys on EU:n perusprinsiippien vastaista.

1.1 Tutkimusongelma

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää miten EU on vaikuttanut Kolarin kunnan elinkeinopolitiikan muotoutumiseen: ovatko muutokset olleet selvästi havaittavia ja mitkä ovat muutoksien mahdolliset positiiviset ja negatiiviset vaikutukset. Samalla selvitän, kuinka hyvin Kolari on omaksunut EU:n ohjelmaperusteisen toiminnan; ovatko tehdyt valinnat sattumia vai tietoisia valintoja sekä voidaanko Kolarin elinkeinopolitiikan valintoja yleistää kuntien elinkeinopolitiikkaan. Mitä toimenpiteitä tarvitaan menestykselliseen elinkeinopolitiikkaan ja mitä siihen kuuluu EU jäsenyyden aikana. Kriteereinä ovat: henkilöstö, määrärahat, hankkeet, yleinen arvostus ja strategian omaksuminen. Tarkoitus on peilata vaikutuksia läpi tekstin käyttäen hyväksi kirjallista lähdeaineistoa, lehtileikkeitä, eri viranomaisten asiakirjoja ja omaa empiiristä kokemusta kunnalliselämästä ja erityisesti elinkeinon elinkehittämistehtävistä yli 20 vuoden ajalta.

Miksi olen valinnut tutkimuskohteeksi tämän aiheen. Käsitykseni mukaan juuri tästä aiheesta, ”EU:n vaikutus Kolarin kunnan elinkeinopolitiikan muotoutumisessa, Kolarin kunnan seikkailu EU:n hankeviidakossa”, ei ole tehty tätä sivuavia tutkimuksia juuri lainkaan perifeerisiltä alueilta ja Lapista. Suomi on ollut mukana EU:ssa 9 vuotta ja tänä aikana on kertynyt jo runsaasti kokemuksia EU:n ohjelmaperusteisesta aluepolitiikasta. Henkilökohtaisesti olen kiinnostunut aiheesta sen vuoksi, että olen toiminut Kolarin elinkeinoasiamiehenä vuosina 1979–1989 ja lisäksi Ylläksen alueen yhdessä keskeisessä matkailuyhtiössä Ylläksen Matkailu Oy:ssä toimitusjohtajana 1988–1992. Muutin paikkakunnalta pois vuonna 1993 ja lähdin opiskelemaan Tampereelle. Jäin sinne aina vuoden 1999 syksyyn saakka, jolloin palasin Kolarin kunnan palvelukseen vetämään Ylläksen aluekoordinaatiohanketta. Vuoden 2003 alusta lukien olen hoitanut jälleen Kolarin elinkeinoasiamiehen tehtäviä. On mielenkiintoista tarkastella EU:n liittymisen alkuvuosia, kun itse ei ole ollut vaikuttamassa asiaan. Näinä vuosina Kolarin kunnallispolitiikka oli myös melko myrskyisää. Ovatko nämä asiat vaikuttaneet Kolarin elinkeinopolitiikan muotoutumiseen ja millä tavoin.

1.2 Aikaisempi tutkimus

Aikaisempia tutkimuksia nimenomaan tästä aiheesta ei tietääkseni ole. Tutkimusaihetta ovat sivunneet mm. Urpo Salkoaho, joka on tehnyt Tampereen yliopistoon 1993 sosiaali-politiikassa opintonäytetyön aiheesta ”Oi ihminen tule tunturirinnoilleni...” Paikallistutkimus Ylläksen alueen matkailukuvasta ja väestön suhtautumisesta matkailun kehittämiseen. Lisäksi Jari Järviluoma on tehnyt 1992 lisensiaattityön Lapin yliopistoon ”kolarilaisten sitoutumisesta ja suhtautumisesta matkailuun”. Lassi Naalisvaara ja Mika Rantakokko Oulun yliopistosta ovat tehneet Kolarin kunnalle ”matkailijatutkimuksen ja matkailun tulo- ja työllisyysvaikutustutkimuksen 1989–90”. Ari Alakontiola on tehnyt vuonna 1994 Turun yliopistoon pro gradun aiheesta ”Euroopan unionin aluepolitiikan vaikutukset Kemi – Tornio – Haaparanta – alueeseen”. Reija Linnamaa on tehnyt hallintotieteen lisensiaattityön aiheesta ”Paikallinen elinkeinopolitiikka ja verkostojen haaste” Tampereen yliopistoon 1998. Petteri Partanen on tehnyt myös Tampereen yliopistoon hallintotieteen pro gradun 1995 ”Kuntien elinkeinopolitiikka muuttuvassa toimintaympäristössä”, Matti Harju 1994 on tehnyt niin ikään Tampereen yliopistoon hallintotieteen lisensiaattityön ”Kunnat ohjelmaperusteisen aluepolitiikan toteuttajina” sekä Timo Lakso Tampereen Yliopistoon 1996 hallintotieteen pro gradun ”Kunta elinkeinojen edistäjänä ja alueen kehittäjän roolissa esimerkkinä Etelä-Pohjanmaan liiton kunnat”. Juha Kostiainen on tehnyt väitöskirjan 2002 ”Kaupunkiseutujen elinkeinopolitiikasta globaalissa kilpailutilanteessa” Tampereen yliopistoon. Anita Salmi on tehnyt vuonna 2003 väitöskirjan aiheesta ”Ylhäältä annettu todellisuus, Leaderin ja ohjelmallisen aluekehityspolitiikan jäljillä” Vaasan yliopistoon. Tutkimuksessa hahmotellaan yleisemmin miten Suomen hallinto- ja muu maisema on muuttunut EU:n liittymisen jälkeen.

2. ALUEPOLITIikka EUROOPAN UNIONISSA

2.1 Integraatioprosessin taustoja

Nykyinen Euroopan integraatiokehitys katsotaan saaneen alkunsa toisen maailmansodan jälkeen. Sodan loppuvaiheessa Länsi-Euroopan maiden vaikutusvalta oli kaventunut yhdessä kylmän sodan itä-länsi vastakkainasettelun kanssa. Tämä johti etsimään uusia ratkaisuja Länsi-Euroopan aseman lujittamiseksi ja sisäisten ristiriitojen vähentämiseksi. Myös

talouselämän kehitys vaikutti siihen, että kotimarkkinoiden lisäksi nähtiin tarpeelliseksi ryhtyä vähitellen siirtymään kohti yleisiä Euroopan sisämarkkinoita, jonka tuotteiden kohdeltu olisi yhdenmukainen alkuperämaasta riippumatta.

Yhteistyöneuvottelut johtivat vuonna 1957 ns. Rooman sopimuksella Euroopan talousyhteisön perustamiseen. Rooman sopimukseen on kirjattu jo alun perin tavoitteeksi tulliuunionia syvempi ja laajempi yhteistyö: yhteisen talous-, ulko- ja turvallisuuspolitiikan käsittävän Euroopan unionin muodostaminen. Kaikkiaan lopullinen tavoite on eurooppalainen liittovaltio, joka toimii ulospäin yhtenäisesti ja jonka sisällä talous toimii mahdollisimman tehokkaasti.

Euroopan unioni on kunnianhimoisuudessaan tavoite, jonka toteuttamiskelpoisuutta on kritisoitu voimakkaastikin. On kritisoitu sitä, että jos politiikan sisältö ei muutu vastuuntuntoisemmaksi, paremmin jäsenmaita palvelevaksi ja demokraattisemmaksi, hankkeen tiellä tulee vaikeuksia. Kansallisvaltioihin perustuva poliittinen ja taloudellinen unioni ei voi olla keskitetty, vaan sen on toimittava rakenneosiensa, jäseniensä, ehdoilla tai se ei toimi lainkaan. (Mäkinen 1994,12–16.) Myös EU:n rakennepolitiikka on kritisoitu mm. siitä, että rakennepolitiikka muokkaa liikaa aluevaltioiden omaa aluepolitiikkaa (Haveri 1999, 52).

2.2 Integraatio ja alueet

Kaikkia integraatioprosessin alueellisia vaikutuksia on mahdotonta nimetä, koska ne ovat osin vasta syntymässä ja moneen niistä liittyy kansainvälistymisen lisäksi muitakin kehityskulkuja. Alueellisia vaikutuksia voidaan tarkastella kahdella tavalla. Voidaan erottaa vaikutukset, jotka välittyvät alueille niillä toimivien yritysten, instituutioiden ja yksilöiden kautta, kun integraatiokehitys muuttaa niiden toimintaehtoja. Tällaisia ovat erityisesti Euroopan sisämarkkinaohjelmien luomisen ja integraatioon keskeisenä liittyvän kilpailun tehostamisen seurauksena syntyvät muutoshasteet. Toimintaympäristön muutoksia aiheuttaa 1985 hyväksytyn ”Valkoisen kirjan” sisältämä toimintaohjelma, jonka perusteella on muodostunut Euroopan sisämarkkinat, jossa tavarat, palvelut, pääoma ja työvoima liikkuvat ja tämä johtaa väistämättä kansainvälisen kilpailun kiristymiseen. Kiristynyt kilpailu on luonnollinen ja tavoiteltukin asiantila.

Integraatioprosessin ja sisämarkkinoiden alueellisista vaikutuksista on tehty useita arvioita, mutta yleisesti voidaan sanoa, että prosessilla näyttää olevan taipumus vahvistaa olemassa olevia eroja kehittyneempien ja kehittymättömien alueiden välillä sekä erilaistaa erilaisia valmiuksia omaavien alueiden välillä. Keskittymisen jatkuminen näyttää useiden arvioiden perusteella olevan yksi mahdollinen integraation liittyvä suuntaus. (Mäkinen 1994, 16–17; Kauppinen & Karhu 2002, 274.) On väitetty, että keskitys on tehokkain ja taloudellisin hallintotapa samoin kuin yritystoiminnassa. Heikki Kirkinen (1991, 134) on kriittinen tällaista ajatustapaa kohtaan ja toteaa, että kansakunta ja maa eivät ole taloudellisia yrityksiä, jotka pyrkivät liikevoittoon, kuten oli mekanistisen filosofian ja merkantilistisen talousteorian aikakaudella. Kansa on orgaaninen yhteisö, jossa keskeisiä arvoja ovat kansalaisten toimeentulon rinnalla mm. turvallisuus, tasa-arvoisuus ja kansanvalta, kansalaisvapaudet, henkisen kehityksen mahdollisuudet, sivistys, kulttuuri ja kaikinpuolinen inhimillinen viihtyvyys. Absolutismin aikakauden epäkohdat ja totalitaaristen valtioiden epäonnistumiset osoittavat vallankeskityksen turmiollisuuden yhteiskunnissa. Kirkinen on voimakkaasti maakuntahallinnon vahvistamisen kannalla keskushallinnon byrokratian vastakohtana.

Toisena integraation alueellisena vaikutuksena voidaan erottaa alueiden omaan hallinnolliseen ja toiminnalliseen asemaan kohdistuvat vaikutukset. Tällöin kysymys on alueista itsenäisinä toimijoina ja hallinnollisina yksikköinä; integraatiovaikutukset kohdistuvat niiden toimivaltaan ja institutionaalisiin rakenteisiin. Tämän tasoisten muutosten ymmärtämiseen liittyy esimerkkinä ”alueiden Eurooppa” – käsite, jossa tulevaisuuden Euroopassa toimijoina nähdään nimenomaan taloudellisesti, historiallisesti ja kulttuurisesti omaleimaiset alueet, eivät niinkään keskitetyt kansallisvaltiot. Toisenlaisiakin käsityksiä on esitetty. Hannu Taavitsainen Kuntalehden artikkelissa (8/2003, 12) totesi, että alueiden Eurooppa oli 1990 – luvulla muotikäsite, mutta alueita vahvistava suuntaus on viime vuosina heikentynyt. Uhkana on, että hallitukset lujittavat otettaan ja alueille jää vain vähäinen rooli. Viime aikoina on väännetty kättä alueiden asemasta EU:n tulevaisuutta pohtivassa konventissa ja Euroopan parlamentti on asettunut tukemaan alueiden tavoitteita. Työ on loppusuoralla. Parlamentti on hyväksynyt kannanoton, että alueille luodaan linkit EU:n päätöksentekoon. Alueellistumisen ideaa edustavassa AER:ssä (Assembly of European Regions) on mukana 250 eurooppalaista aluetta. (Civildepartementet 1993, 35). AER pelkää, että alueita korostava linja jää vaille riittävää tukea konventissa. Liiton taustapapereihin on kirjattu uhkakuva siitä, että EU putoaa subsidiariteettiansaan, jossa läheisyysperiaate ohjaa suppeana vain

unionintason ja jäsenvaltioiden välisiä toimivaltasuhteita. AER vaatii läheisyysperiaatteelle laajempaa tulkintaa. Läheisyys edellyttää päätösten hajauttamista mahdollisimman lähelle kansalaisia eli alueille, kaupungeille ja kunnille. On tärkeätä, että seutukuntien ääni kuuluu päätöksenteossa, koska 70 -80 prosenttia EU:n päätöksistä tulee seutukunnissa ja kunnissa sovellettavaksi. Tämän vuoksi on tärkeätä, että alueiden olosuhteet tunnetaan unionissa. Myös Euroopan parlamentin jäsen Riitta Myller (Kuntalehti 8/2003,12–13) pelkää, että EU:n yhteisöllisyyttä aletaan heikentää ja vahvistaa hallitusten roolia.

Mennola mukaan yksi kehityssuunta on maakuntaportaan ja eurooppalaisen tason vahvistumista pienempien paikallisten ympyröiden ja kansallisten instituutioiden kustannuksella. Teknistaloudellinen kehitys ja Euroopan integraatio näyttäisi vääjäämättä johtavan maakuntien Euroopan suuntaan. Toisaalta hän näkee, että uusin alueellinen kehitys, jossa monenlaiset alueista ja rajoista piittaamattomat toimintaverkot korvaavat yhä useammalla alalla alueellisen yhteyden, hämärtää kaikkia aluejakoja. Asumisen kautta samalla ihmisillä on sidoksia ehkä useampiinkin alueisiin ja työn kautta ehkä toisiin. Sitä mukaa kun näiden ”ei mistään kotoisin” olevien ihmisten määrä lisääntyy, kaikenlaiset hallinnolliset rajanvedot käyvät entistä mutkikkaammaksi. Kun tähän vielä yhdistyy politiikan ja hallinnon suhteellisen merkityksen pieneneminen, tuleva Eurooppa näyttäisi olevan entistä vaikeammin luokiteltavissa ja jäseneltävissä jonkin yhdenmukaisen kaavan mukaan rakennettuihin julkisyhteisöihin. (Mennola 1991, 45–46.)

Heikki Loikkanen kysyy (1994, 10) millaisia vaikutuksia integraatiolla on taloudelliseen toimintaan. Edistääkö integraatoratkaisu koko alueen kansalaisten hyvinvointia keskimäärin, miten integraation hyödyt ja haitat jakautuvat siihen osallistuvien kansallisvaltioiden kesken, miten hyödyt tai haitat jakautuvat aluetasolla, lisääkö vai vähentääkö integraatoratkaisu talouden stabiliteettia tuotannon, työllisyyden, hintakehityksen jne. vaihteluja.

2.3 Historiaa ja lähtökohtia

Euroopan unionin toiminnan perimmäisiä lähtökohtia on pyrkimys talouskasvuun mahdollisimman suuren tehokkuuden kautta. Tähän liittyy pyrkimys eri alueiden luontaisten vahvuuksien hyödyntämiseen. Taloudellisten tavoitteiden saavuttaminen on ollut EU:lle tärkeämpiä kuin sosiaaliset, tasa-arvoa painottavat argumentit. Lähtökohta oli yhdentymisen

alkuaikoina, että jäsenmaiden talouskasvu käynnistäisi niin voimakkaan talouskasvun, että alueiden väliset talousongelmat ratkeaisivat ilman erityisiä aluepoliittisia toimenpiteitä. Rooman sopimuksessa oli maininta allekirjoittajien halusta varmistaa talouksiensa harmoninen kehitys pienentämällä alueiden välisiä eroja. Mitään yhteistä aluepolitiikkaa ei kuitenkaan ryhdytty rakentamaan. (Mäkinen 1994, 22.)

Ensimmäisen laajenemisen yhteydessä vuonna 1973 alueiden väliset erot olivat kasvaneet. Tämän vuoksi komissioon perustettiin aluepolitiikasta vastaavan komissaarin vakanssi, jonka ensimmäisen hoitajan, englantilaisen Geoge Thomsonin laatiman raportin pohjalta luotiin elimet, joiden voidaan katsoa olevan järjestelmällisen yhteisötason aluepolitiikan perustana. Perustetut elimet olivat Euroopan aluekehitysrahasto (European Regional Development Fund) ja aluepoliittinen komitea, (Regional Policy Committee) jotka perustettiin vuonna 1975. Näin luotiin integraation tasaista kasvua tukeva tukipolitiikka, jonka tarkoituksena oli kompensoida yhdentymisestä kärsivien alueiden ja sektoreiden haittoja ja auttaa näitä sopeutumaan uusiin olosuhteisiin. Kompensaatio onkin yksi EU:n ylikansallisen aluepolitiikan voimakas tausta-ajatus. (Mäkinen 1994, 22–23.)

Aluepolitiikka uudistettiin perusteellisesti 1989 ns. rakennerahastouudistuksella ja näin tuotiin aluepolitiikkaan todellinen yhteisönäkökulma siirtämällä päätöksenteko rahoituksen kohdealueista komissiolle. On nähtävissä, että aluepolitiikka Euroopan Unionissa ei ole samalla tavalla itseisarvoinen yhteiskuntapolitiikan lohko kuin Suomessa. EU:ssa aluepolitiikan asema on ollut alisteinen muille tärkeimmille tavoitteille, kuten yhteiseen valuuttapolitiikkaan pyrkimiselle ja jäsenvaltioiden välisten erojen kaventamiseen integraation syventämiseksi ja koheesion edistämiseksi. Aluepolitiikan asema jatkossa ei ole itsestään selvä. Poliittinen tarkoituksenmukaisuus voi olosuhteitten muuttuessa merkitä mielenkiinnon siirtymistä muihin kohteisiin, kuten ympäristökysymyksiin. (Mäkinen 1994, 24–27.)

Lapin aluepoliittinen asema ainakin on uhattuna, kun EU:n laajenee 10 uudella jäsenvaltiolla vuonna 2004 ja tulossa oleva uusi ohjelmakausi vuoden 2006 jälkeen asettaa uhkia erityisesti Suomelle ja Lapille, koska tulevat jäsenvaltiot ovat EU:n kriteereillä mitattuna selkeästi heikommin kehittyneitä alueita kuin Suomi ja Lapin lääni. Uusi ohjelmakausi asettaa Suomen neuvottelijoille erityisiä paineita, jotta pystytään säilyttämään nykyinen tukitaso edes siedettävällä tasolla. Neuvottelijoita on ollut myös Lapista; Lapin maakunta-

johtaja Esko Lotvonen osallistui Brysselissä Pohjois- ja Itä-Suomen sekä neljän Ruotsin pohjoisen maakunnan järjestämään aluepoliittiseen seminaariin. Suomi ajaa Lapille rakennepolitiikassa samansuuntaisia etuja uudelle ohjelmakaudelle kuten niin sanotuilla ultraperifeerisillä alueilla (Kanarian saaret, Madeira ja Azorit) on nyt. Mitään takeita asialle ei kuitenkaan vielä annettu, mutta komission edustajat vakuuttivat ymmärtävänsä harvaan asuttujen pohjoisten alueiden ongelmia. Jos bruttokansantuote on edelleen Tavoite 1- alueen keskeisenä kriteerinä, niin se merkitsee käytännössä sitä, että Lappi putoaa pois nykyisestä tukivyöhykkeestä. (Lapin Kansa 2003,3). Aika näyttää, miten Suomen neuvottelijat onnistuvat tavoitteessaan. Lapin ja muiden harvaanasuttujen alueiden kannalta olisi ensiarvoisen tärkeitä pysyä säilyttämään nykyinen tukitaso.

2.4 EU:n aluepolitiikan nykytila

EU:n aluepolitiikan tavoitteena on taloudellisen ja sosiaalisen koheesion edistäminen. Toinen keskeinen perustavoite on paitsi vapaa kilpailu, myös jäsenmaiden keskinäinen solidaarisuus. Aluepolitiikasta on tullut tämän ihanteen tavoittelun väline. Vapaan kilpailun vastaisena aluepolitiikka on Rooman sopimuksessa sallittu poikkeus ja sellaisena tarkoin säännelty. (Mäkinen 1994, 27.)

Koheesio ja osin konvergenssitavoitteiden keskinäinen suhde ja niiden suhde EU:n kehittämiseen muodostavat perustan sen nykyiselle ylikansalliselle aluepolitiikalle. Yhtenäisyysasiakirja ja Maastrichtin sopimus julistavat EU:n keskeiseksi tehtäväksi jäsenmaiden ja niiden alueiden välisten erojen vähentämisen. Koheesio voidaan määritellä sellaiseksi eroavuuksien tasoksi EU:n alueiden ja väestöryhmien välillä, joka voidaan poliittisesti ja sosiaalisesti hyväksyä. Sellaisena koheesiotavoite on nimenomaan poliittisesti arvioitavissa, vaikka se perustuukin suureksi osaksi taloudellisiin kriteereihin – samalla se on eittämättä dynaaminen tavoite, joka muuttuu aluetalouksien kehittyessä, eikä se pysy tietyssä ennalta määrätyssä kynnyksitasossa. (Mäkinen 1994, 27–28.)

Koheesion saavuttaminen edellyttää jäsenmaiden keskinäistä konvergenssia – yhdenmukaisuutta, joka ilmenee kahdella tasolla: nimellisellä ja todellisella konvergenssina. Nimellinen konvergenssi tarkoittaa pyrkimystä hintojen vakauteen, julkisen sektorin ja julkisen talouden ja vaihtotaseen tasapainoon. Tärkeitä on säilyttää vaihtotaseen suhteellinen tasa-

paino jäsenmaiden välillä, jotta unionin sisäisellä kaupankäynnillä, työllisyydellä ja talouskasvulla on vakaa perusta. Todellinen konvergenssi merkitsee valtioiden ja alueiden asukkaiden elintason saattamista lähemmäksi toisiaan ja erityisesti työttömyyden pienentämistä. Todellisella konvergenssilla on merkitystä koheesion saavuttamiselle, koska jäsenmaiden yhteenkuuluvuuden lujittuminen voi viime kädessä toteutua vain reaalisten elintason ja taloudelliseen hyvinvointiin liittyvien tekijöiden yhdenmukaistamisen kautta. (Mäkinen 1994, 28.)

Kehityserojen tasaamiseksi EU tukee budjetistaan ja valtion omista kansallisista budjeteistaan heikommassa asemassa olevia maita ja alueita. Unionin alue- ja rakennepolitiikka perustuu kahteen toisiaan täydentävään osaan: rakennerahastotukeen ja kansalliseen tukeen. (Haveri 1999, 49). Koheesiota pyritään edistämään EU:n omilla rakennerahastoilla, jotka ovatkin aluepolitiikan keinovalikoiman näkyvin ja tärkein instrumentti. Rakennerahauudistus on EU:n aluepolitiikan historian tärkein käännekohta ja osoittaa sen vakavuuden, jolla jäsenmaiden keskinäistä koheesiota halutaan edistää. (Mäkinen 1994, 30).

Rakennerahastot eivät ole automaattisesti jäsenvaltioille rahaa jakavia automaatteja, budjetin täydentäjiä, vaan tukien käyttö on sidottu tiukasti sovittuihin tarkoituksiin, joita EU valvoo. Rakennerahastojen tuki ei ole ainut rahoituslähde, vaan ohjelmiin edellytetään aina kansallista osarahoitusta, additionaliteettiperiaate, jonka osuus kokonaiskustannuksista vaihtelee tukialueittain ongelmien vakavuuden mukaan. Lisäksi edellytetään alueellisten, kansallisten ja EU:n viranomaisten yhteistyötä kaikissa ohjelmien laadinta-, toteuttamis- ja seurantavaiheissa, partnership-periaate. (Mäkinen 1994, 32). Tiivistettynä Euroopan Unionin rakennerahastojen peruseriaatteita ja käytäntöjä aluepolitiikassa ovat: yhteistyö/kumppanuus, partnership, rahoituksen täydentävyys, additionaliteetti, läheisyysperiaate, subsidiariteetti, sekä ohjelmallisuus. EU:n periaatteen mukaisesti ohjelmallisuutta käytetään suuntaamaan ”kehitysruiskeita” valikoituihin kohteisiin. Samalla alueellinen kehittäminen edellyttää aktiivista ohjelmaperusteista toimintaa aikaisemman passiivisen tuensaamisen sijasta. (Haveri 1997, 14–15.)

2.5 Euroopan unionin aluepolitiikka ja Suomi

Yleisesti voidaan sanoa, että jokaisessa jäsenmaassa on käytössä kansallisia toimia, joita voidaan kutsua aluepolitiikaksi. Eri maissa tavoitteiden ja keinojen painotukset vaihtelevat, mutta alue-erojen tasoittaminen on joka tapauksessa omaksuttu eurooppalaisten valtioiden tehtäväksi. Eroja on siinä, mikä on EU:n kautta toteutetun aluepoliittisen rahoituksen ja aluetukia koskevien säännösten merkitys kansalliselle aluepolitiikalle. Tällä perusteella jäsenmaat jakaantuvat melko selvästi kahteen ryhmään: köyhät maat, joille EU:n rahoitus on tarjonnut mahdollisuuden omankin aluepolitiikan tehostamiseen tai jopa sen aloittamiseen. Toinen ryhmä muodostuu rikkaammista maista, joissa ylikansallisen aluepolitiikan voimistuminen on ollut eräänä syynä omien tukien karsimiseen ja kansallisen aluepolitiikan merkityksen vähenemiseen, mutta joissakin tapauksissa on myös johtanut suurehkojen lisäresurssien saamiseen. (Mäkinen 1994, 50.)

Mäkinen arvioi, että ilmeisesti jatkossa EU:n alueella tullaan harjoittamaan kahdentasoista aluepolitiikka, ylikansallista EU:n puitteissa ja kansallista oman maan sisällä. Ylikansallinen aluepolitiikka pyrkii ensisijassa tasoittamaan eri jäsenmaiden välisiä taloudellisia kehityseroja, kansallinen taas maan sisäisiä elineroja. Näiden yhtensovittaminen tulee olemaan vaikea ongelma, koska niiden tavoitteet ovat osin erilaisia, osin samanlaisia. Karkeasti ero tukipolitiikan välillä on seuraava: ylikansallisen aluepolitiikan tehtävänä on infrastruktuurin kehittäminen ja kansallisen aluepolitiikan tehtävä on yritystoiminnan kehittäminen. EU:n aluepolitiikan päämääränä on tavallaan tehdä itsensä tarpeettomaksi vähentämällä jäsenmaiden ja niiden eri osien välisiä eroja ja siten lähentämällä niitä toisiinsa järjestön kiinteyden lisäämiseksi, jolloin lopulta voitaisiin luoda tavoiteltu yhtenäinen poliittinen liitto. (Mäkinen 1994, 73.)

Suomalainen aluepolitiikka ei sinällään ole ristiriidassa Euroopan unionin hyväksymien linjojen kanssa – ei edes yritystukien suhteen. EU jäsenyys ei mitenkään estä harjoittamasta aluepolitiikkaa kansallisella tasolla, vaan Suomen oloissa EU:n aluepolitiikka täydentää kansallista aluepolitiikkaa. Myös kuljetustuki on ilmeisesti sallittu alueilla, joilla väestötiheys on alle 12,5 as/ km², jolloin nykyinen järjestelmä säilyisi lähes ennallaan. (Mäkinen 1994, 75–76.)

EU:n jäsenyys merkitsee Suomen aluepolitiikassa ohjelmallisuutta, innovatiivisuutta ja laadullisen kilpailukyvyn edistämistä eri toimijoiden verkostoistumisen helpottamiseksi. Käytännössä aluepolitiikassa on siksi painotettava infrastruktuurihankkeita, jotka lähentävät etäisyystekijöiden merkitystä alueiden ja yritysten välillä ja jotka rohkaisevat eri tahoja hakeutumaan yhteistyöhön toinen toistensa kanssa. Infrastruktuuri merkitsee tällöin paitsi ”kovaa” perusrakennetta: liikenneyhteyksiä, tietoyhteyksiä jne. ja myös ”pehmeitä” investointeja koulutusta, tutkimusta, kulttuuria, luovuutta ja sosiaalisia rakenteita. (Mäkinen 1994, 77.) Suomi on pieni avotalous. Tällä tarkoitetaan maan pientä kokoa suhteessa maailmanmarkkinoihin ja ulkomaankaupan suurta merkitystä taloudellisen kehityksen määrääjänä. Kansainvälinen toimintaympäristö ja sen muutokset ovat vaikuttaneet koko maan aseman ohella myös aluekehitykseen ja epäsuorasti myös kuntien talouteen ja muuhun toimintaan. Kunnatkaan eivät ole enää riippumattomia maailman menosta. (Loikkanen 1994, 9).

Erityisesti ohjelmat ovat tulleet alueelliseen kehittämiseen ja aluepolitiikkaan, jossa niistä on muodostunut keskeinen väline. EU:n ohjelmapolitiikka on tuonut alueelliseen ja paikalliseen kehittämiseen uusia käsitteitä ja hallinnollisia käytäntöjä sekä toimintamuotoja (Salmi 2003, 12). Kehittämisohjelmilla halutaan vaikuttaa erilaisten alueiden ratkaisuun ja kehityksen vauhdittamiseen. Ohjelmilla pyritään myös aktivoimaan alueiden omia kehittämispyrkimyksiä sekä suuntaamaan rajallisia resursseja yhteistyön avulla tärkeisiin kehittämiskohteisiin. Ohjelmien merkitys on EU:n myötä kasvanut ja niistä on tullut keskeinen väline kehittämistyöhön. EU:n periaatteiden mukaisesti ohjelmallisuutta käytetään suuntaamaan ”kehitysruiskeita” valikoituihin kohteisiin. Mitä ohjelmat ovat? Haverin mukaan (1995, 11–12) ohjelmat tähtäävät yleensä parantamaan jotain asiantilaa ja tekemään elämää paremmaksi sellaisella toiminta-alueella, jolla tarvitaan useamman sektorin yhteisvaikutusta ”*Ohjelma on systemaattinen yhteys erilaisten hankkeiden, toimenpiteiden ja projektien välillä.*” Ohjelma voitaisiin määritellä myös viitekehyykseksi, joka yhdistää joukon muutoksen aikaansaamista edistäviä toimintoja ja hankkeita kokonaisen politiikan lohossa tai toimintakokonaisuudessa. Ohjelman avulla koordinoidaan toimintoja ohjatusti, jotta saavutettaisiin haluttuja vaikutuksia. Ohjelmaoperusteisen aluepolitiikan myötä osaavien yritysten ja yksilöiden merkitys alueen kehityksen ratkaisevina tekijöinä on entisestään korostunut, kun kehittämisvastuu on siirtynyt kunnille ja seutukunnille itselleen. (Niittykangas 1994, 65.)

Projektista ohjelma eroaa siinä, että ohjelma on laajempi ja se kytkee joukon projekteja toisiinsa. Ohjelma ei ole myöskään ajallisesti niin tarkoin rajattu kuin projekti. Kuitenkin ohjelmalla ja projektilla on joitakin yhteisiä piirteitä. Erityisesti silloin tämä pätee, kun pohditaan milloin ja missä tilanteessa ohjelmia on syytä käyttää. Tärkein syy ohjelmien käytölle on tarve yhdistää useiden eri hallinnonalojen, organisaatioiden ja ihmisten työpanosta tietyn asiantilan saavuttamiseksi. Erityisesti silloin ohjelmat tulevat kysymykseen, kun tarvitaan jonkin asian suorittamiseen elinkeino- ja hallintorajat ylittävää yhteistyötä ja kun julkisen hallinnon ja yksityisen sektorin ponnistuksia nivelletään yhteen. (Haveri 1995, 12.)

Projektin ominaisuuksia	Ohjelman ominaisuuksia
Selvä alku ja loppu	Jonkinasteinen jatkuvuus tyypillistä niin, että muoto muuttuu
Aikaraja, jolloin projekti on valmis	Usein on vaikea määrittellä, koska ohjelma on ”valmis”
Uniikki kertaluonteisuus	Suunnitelmatasolla toistettavissa, toteuttaminen uniikkia
Kytkee yleensä yhteen useita toimintoja ja organisaatioita	Kytkee yhteen useita projekteja ja niissä toimivia organisaatioita
Alussa määrätyt rajat, resurssit	resursseja hankitaan ohjelman aikana

Taulukko: ohjelman ja projektin vertailua

(Haveri 1995, 13.)

Ohjelmatyöhön liittyy kiinteästi strateginen ajattelu. Tänä päivänä yleisesti puhutaan kehittämissuunnitelmissa, ohjelmissa ja projekteissa strategisesta suunnittelusta ja ajattelusta. Tavoitteiden ja päämäärien sijaan puhutaan visioista, toivotuista tulevaisuudenkuvista, skenaarioista tai kehitysprosesseista. Mitä strateginen lähestymistapa pitää sisällään. Siihen olennaisesti kuuluvia asioita ovat mm. tarkoitushakuinen ja aktiivinen tulevaisuuteen suuntautuminen, menestyksen tavoitteleminen, valintojen tekeminen, kilpailu sekä yhteistyö- ja vaikutussuhteiden tietoinen luominen. Strategia voi sisältää tavoitteita, suuntaviivoja ja päämääriä ja se voi suuntautua joko lyhyen tai pitkän tähtäimen menestykseen tai molempiin. Strategian tekeminen voidaan määrittellä avainprosessiksi, joka vaatii tarkoitushakuis-

ta tulevaisuuteen suuntautuvaa toimintaa. Ydinajatus on, että kehitetään tietoisesti, tarkoituksellisesti ja järjestelmällisesti strategiaa, jossa hyödynnetään jotakin erityistä voimavaraa, ylivoimaista osaamista jollakin alueella. Strategiselle otteelle on ominaista menestyksen tavoittelemisen. (Haveri 1995, 13–17.)

Aluepolitiikan toteuttaminen vaatii, että paikalliset viranomaiset, yritykset ja yhteisöt on saatava aidosti mukaan kehitystyöhön verkostotalouden hengessä. Keskushallinnon tehtävänä on lähinnä yhteen sovittava, neuvotteleva ja alueellisen toiminnan perusteet mahdollistava mm. rahoittajana toimijana. Alueiden edustajilla on paras tuntuma kunkin alueen mahdollisuuksista ja tarpeista ja tämän vuoksi toimenpiteistä tulisi päättää siellä missä ne vaikuttavatkin. EU:n toimivaltuuksia korostavat subsidiariteetti- ja partnershipperiaatteet korostaa myös tätä toimintatapaa. (Mäkinen 1994, 78, Pinder 1997,37.)

Aluehallinnolla on oltava käytettävissään kehittämisvaroja ns. additionaaliperiaatteen mukaan, koska muuten kansallisen rahoituksen kerääminen hankkeisiin on erittäin vaikeata. Hankkeisiin on saatava mukaan monia osapuolia. Tämä on varsin uutta Suomessa, mutta keskeistä EU:n aluepolitiikassa. Alueiden on kyettävä omatoimisuuteen. Tämän vuoksi alueiden on oltava riittävän suuria ja luontevia toiminnallisia kokonaisuuksia, joilla on selkeä hallinnollinen asema. Maakunnallisilla liitoilla ei ole aikaisempaa kokemusta aluekehitystoiminnasta, vaikka ne ovat aikaisemmin seutukaavaliittoina tehneet seutukaavoja maakunnissa. (Mäkinen 1994, 80, Niittykangas & Kankainen 1995,47–53).

Mäkinen ennakoi integraatioprosessia ja Suomen EU:n jäsenyyttä, että ne aiheuttavat monia haasteita Suomen aluekehitykselle. Ne aiheuttavat uhkia, mutta antavat myös mahdollisuuksia. Integraation aiheuttama kansainvälisen kilpailun kiristyminen ei tee automaattisesti suomalaisista alueista voittajia tai häviäjiä, eivätkä Euroopan unionin aluetuet yksin riitä takaamaan suotuisaa aluekehitystä. Mäkinen on ennakoinut, että aluepolitiikan harjoittaminen muuttuu aikaisempaa monimutkaisemmaksi ja verkostoituu; on otettava huomioon monia osapuolia kansainvälisessä toimintaympäristössä ja sopeuduttava oma toiminta tähän kehikkoon. (Mäkinen 1994, 85–86.)

Tästä asiasta olen yhtä mieltä Mäkisen kanssa. Toimintaympäristö on muuttunut ja monimutkaistunut sekä toimijoita että toimintamuotoja on tullut lisää ja tämä on tuonut lisähaas-

teita myös kunnille. Asiat ovat myös monimutkaistuneet, kuten seuraava kriittinen kannanotto ilmentää. Satakunnan Te-keskuksen ESR koordinaattorit Timo Aro ja Maija Saari esittävät Helsingin Sanomien vieraskynä -palstalla (Aro & Saari 17.11.2003) suhteellisen kovaa kritiikkiä EU – projekteista. He mm. toteavat, että ”nollapisteestä on rakennettu projektisampo, joka tuottaa rakennerahastojen, yhteisöaloitteiden, artiklojen ja komission erillisohjelmien avulla jatkuvasti uusia hankkeita.” Rajattomat mahdollisuudet muistuttavat aarrekaarta, jossa kätköjä löytyy joka mutkan takaa. ” Pelisäännöt ovat yksinkertaiset: on perehdyttävä eri hallinnonalojen painopisteisiin, sisäistettävä ohjelma-asiakirjojen seitsemivuotissuunnitelmat ja hallittava luovasti EU – sanasto.” He jatkavat, että Suomeen on kopioitu ranskalainen hallintokulttuuri, jonka käsitteet eivät ole asiakaslähtöisiä. Valvonta- ja tarkastusjärjestelmä on monimutkainen ja on luotu aukoton ”jäljitysjärjestelmä”, jossa väärinkäytökset eivät ole mahdollisia. Tarkastetaan jopa tarkastustoimintaa itseään. He myös toteavat, että käytännössä EU-projektien avulla on korvattu kansallista aluepolitiikkaa, paikattu budjettiaukkoja ja rahoitettu pysyvien organisaatioiden perustoimintaa.

Lapin liiton edunvalvontapäällikkö Jaakko Ylitalo on kirjoituksessaan Lapin Kansassa 12.2.2003 todennut, että aluekehittäminen on uudistusten edessä. Hän toteaa, että vuonna 1995 käytiin lyhyt, mutta kova väantö siitä, miten EU-rahoja ohjataan maakunnan kehittämiseen. Vastakkain oli kaksi näkemystä: toiset halusivat valtaa ja vastuuta maakunnille sekä EU:n rahat maakuntien liittojen ohjattavaksi ja päätettäväksi. Toinen puoli halusi päättävällän Helsingin keskusvirastoille ja tätä kautta rahojen ohjaamisen ja päätettäväksi valtion piirihallintoviranomaisten kautta. Jälkimmäinen kanta voitti. Tämän väännön tuloksena syntyi MYR, maakunnan yhteistyöryhmä, jossa ovat edustettuina kaikki keskeiset valtion viranomaiset, maakunnan liitto, työmarkkinajärjestöt ja Lapissa vielä saamelaiset. EU-rahoitus edellyttää aina MYR:n hyväksyntää, mutta vaikka MYR olisikin hyväksynyt hankkeen, niin maakunnallinen valtion viranomaisen, jonka esimies on viime kädessä ministeriössä, voi kieltäytyä rahoittamasta hanketta. Näin EU- rahojen päätöksenteko kiertyy Helsinkiin. Ylitalo muistuttaa kirjoituksessaan, että Suomen ja Ruotsin liittyminen Euroopan Unioniin saatiin myönteiseksi lupaamalla uudistaa aluepolitiikka ja suunnata huomattavasti aikaisempaa enemmän varoja alueille. Hän muistuttaa EU-rahoitukseen liittyvästä tärkeästä periaatteesta: EU:n rahoilla ei saa korvata kansallista alueiden kehittämiseen valtion budjetista ohjattua rahaa, (additionaali-periaate). Näin ei kuitenkaan käynyt. Muutama vuodessa Suomi korvasi EU-rahoilla aikaisemmin alueiden kehittämiseen käytettä-

vissä olevat EU:n rahat ja kansalliset rahat yhteenlaskien saman summa kuin ennen EU-jäsenyyttä oli kansallisia omia varoja. (Ylitalo 12.2.2003.)

Pohjolan Sanomissa 13.3.2003 jatkaa Ylitalo samasta aiheesta ja toteaa, että yritystoiminnan alueellisen edistämiseen oli Suomen liittyessä EU:n käytettävissä 800 mmk kansallista ja n. 200 mmk EU-rahaa, mutta vuonna 2002 enää 400 mmk kansallista ja n. 270 mmk EU-rahaa. Suomi korvasi heti EU:n liittymisen jälkeen suuren osan kansallisista aluepoliittisista rahoista EU-rahalla, vaikka EU-direktiivien mukaan näin ei nimenomaan saanut tehdä. Suomi on selittänyt EU:lle, että kansalliset rahat eivät ole vähentyneet vaan ne siirtyneet TEKES:in kautta jaettavaksi. TEKES rahoista kuitenkin 48 % menee Uudellemaalle suurimmille Suomessa toimiville yrityksille, jotka ovat jakaneet osinkoja vuositasolla yhteensä 10 miljardia mk/vuosi. Näin aluepolitiikka käännettiin 1990 – luvun lopulla päälaelleen. Ylitalo perää aluepolitiikassa käytettyjen keinojen perusteellista uudelleen arviointia ja uudistamistyön käynnistämistä uudelle ohjelmakaudelle. (Ylitalo 13.2.2003.)

Aluekehitysvarojen niukkuudesta on huolestunut myös Lapin läänin maaherra Hannele Pokka, joka vihkiessään Ranuan eläinpuiston uuden vastaanottotilan totesi puheessaan, että Suomi on täynnä pieniä paikallistalouksia, kyliä ja kuntakeskuksia. Uutta perustaa ei voi kuitenkaan rakentaa pelkästään paikallisilla voimin, joten olisikin uskallettava ottaa käyttöön uusia aluepoliittisia keinoja. EU:n jäsenyyden myötä omatoimisuus on kyllä lisääntynyt, mutta järjestelmä ei ole pystynyt patoamaan muuttoliikettä ja synnyttämään uusia työpaikkoja. Rahaa sanotaan olevan rutkasti hyviin hankkeisiin, mutta käytännössä monet pk-yritykset joutuvat ankarasti miettimään investointien rahoituskeinoja. Lapin TE-keskus myönsi vuonna 2002 investointiavustuksia Lapin läänin alueelle 91 yrityshankkeeseen noin 6 miljoonaa euroa. Hylättyjä hakemuksia oli peräti 66, sillä TE-keskuksen yritysosastolla oli tälle vuodelle myöntämisvaltuuksia vain tuo 6 miljoonaa euroa. Samanaikaisesti jaettiin Tekesin kautta yli 300 miljoonaa euroa teknologian investointeihin. Lapin osuus tästä oli vain 1 %. (Pokka 2003, 12.)

Ylitalon ja Pokan väitteitä tukee ainakin osaksi Sisäasiainministeriön tavoite 6-ohjelman väliarvioinnin loppuraportti, jossa on arvioitu tavoite 6-alueen kehitystä 1995–1998. Raportissa mm. todetaan, että asukasta kohden lasketuilla kunnallisverotettavilla ansiotuloilla mitattuna elintasoerot kasvoivat. Tavoite 6-alueen tulotaso asukasta kohden laskettuna ale-

ni vajaalla 2 prosenttiyksiköllä 79,6 prosenttiin Manner-Suomen keskiarvoon ja ohjelman mukaista alue-erojen kaventumista ei tapahtunut. (Sisäasiainministeriö 2000, 9). Edelleen samassa raportissa todetaan, että yritysten tuotanto ja palvelutoiminta on keskittynyt aikaisempaa voimakkaammin kasvaviin kaupunkikeskuksiin ja niiden liepeille. Yritystoiminnan keskittymiskehityksen, kuntatalouteen kohdistuneiden säästötoimien ja maatalouden tukijärjestelmien kiristymisen myötä 6-alueen talouskehitys on jäänyt selvästi muuta maata hitaammaksi. Muuttoliike kasvukeskuksiin on voimistunut ja useita Pohjois- ja Itä-Suomen kuntia uhkaa autioituminen. Vuosina 1995–1998 nettomuutto 6-alueen ulkopuolelle on lähes kolminkertaistunut 1980 – luvun keskimääräisestä muuttoliikkeestä. (Sisäasiainministeriö 2000, 21.)

Edellä olevien lisäksi tavoite 6-alueen kehitykseen on vaikuttanut se, että yksityisen sektorin elpyminen on jäänyt hitaaksi. Pankkitoiminnan rationalisointi ja saneeraustoiminta on jatkunut muuta maata vilkkaampana. Myös vähittäis- ja tukkukauppa ovat keskittymässä suurimpiin asutuskeskuksiin. Samaan aikaan kuntatalouteen kohdistui voimakas saneeraus-paine. Valtion kuntatalouteen kohdistuneet toimenpiteet supistivat 6-alueen tuloja pysyvästi runsaat 600 milj. markkaa. Maatalouden sopeuttaminen EU:n tukijärjestelmiin on heikentänyt maatalojen tuotantonäkymiä ja seurauksena on ollut tilojen määrän supistuminen ja niiden liittäminen osaksi muita. Alueen muuttotappio ja väestön ikärakenteen muuttuminen entistä epäedullisemmaksi uhkaa kokonaisten seutukuntien pitemmän aikavälin kestävyyttä. Erityisen suuri ongelma tulee olemaan 6-alueen pienissä kunnissa, joissa väestön huoltosuhde on pysynyt ennallaan tai heikentynyt työttömyyden alenemisesta huolimatta. (Sisäasiainministeriö 2000, 23.)

Suomi sitoutui tavoite 6- ohjelma-asiakirjassa noudattamaan rahoituksen ns. additionaliperiaatetta. Sisäasiainministeriön toimittamien laskelmien mukaan additionaliteetti on sekä valtion että kuntarahoituksen osalta toteutunut ja hieman jopa ylittynytkin. Kattavassa alueanalyysissä yksistään aluekehitykseen ohjattujen varojen kasvu ei ole riittävä kuvaamaan alueen kehitystä. On otettava huomioon myös muut toimintaympäristössä tulotason muutokseen vaikuttaneet tekijät. Edellä jo todettiin kuntatalouteen kohdistuneet säästötoimet, jotka supistivat tulotasoja pysyvästi 600 milj. markkaa. Lisäksi maatalouden rakenesopeutuksesta tulotason aleni noin miljardi markkaa. Näin laskettuna toimintaympäristön

muutokseen vaikuttavien kaikkien tekijöiden yhteisvaikutus 6- alueen tulotasoon muodostuu negatiiviseksi.(Sisäasianministeriö 2000, 26–27, Haveri & Suikkanen 2003, 173–175.)

Aluepoliittisen rahoituksen tilanne Suomessa ja Lapissa on muuttunut ensimmäisen ohjelmakauden ajasta huonompaan suuntaan. Tästä ei ole käytettävissä virallista tutkimusta tällä hetkellä, mutta todennäköisesti Ylitalon edellä esittämä väite perustuu kuitenkin käytettävissä oleviin virallisiin lukuihin. Myös Pokka oli asiasta samaa mieltä. Myös itse toimiesani elinkeinoasiamiehenä olen törmännyt samaan asiaan: nimenomaan yritystoimintaan tarkoitettut varat ovat vähentyneet huomattavasti 1980 ja 1990 – luvun tilanteeseen verrattuna. Tänä päivänä Lapin Te-keskuksella on yritystoimintaan käytettävissä rahoja erittäin niukasti ja normaaleihin investointihankkeisiin on verraten vaikeata, jopa mahdotonta saada rahoitusta. Aivan tuoreessa Lapin matkailun ohjelasopimuksessa vuosille 2003–2006 (Lapin liitto 2003, 6). todetaan matkailuhankkeiden rahoituksesta; ”suuri osa lappilaisten matkailuyritysten investoinneista ja kehittämistoimenpiteistä toteutuu kuitenkin ilman julkisen sektorin subventointia”. Tämä johtunee pitkälti siitä, että Lapin TE-keskuksen yritysosastolla on käytettävissä matkailuyritysten investointi- ja kehittämistoimiin vuosittain keskimäärin vain 3,5 milj. euroa. (Lapin liitto 2003, 6.) Käytännössä tämä merkitsee sitä, että rahaa on vain 1-2 suureen hankkeeseen tai muutamaan pienempään. Ohjelasopimus tukee edellä esitettyjä väitteitä aluepolitiikan vesittymisestä.

Viimeisin uutinen asiasta oli Lapin Kansassa (27.1.2004, 11), jossa haasteltiin kehittämisjohtaja Terho Liikamaata. Hän totesi, että Lapin TE-keskus joutuu tänä vuonna kiristämään yritystukea, koska sen myöntämisvaltuus on vuonna 2004 vain 9-10 milj. euroa, kun tukea jaettiin viime vuonna 13,7 milj. euroa. Liikamaa kuvaa pudotusta huikeaksi. Myös tukiprosentteja toimitilainvestoinneissa joudutaan laskemaan nykyisestä 24 prosentista 15 prosenttiin. Hakukriteerit täyttäviä hakemuksia yritystuesta on TE-keskuksessa kuitenkin jo nyt sisällä 28 milj. euron arvosta, joten karsintaa joudutaan tekemään lujalla kädellä. Myös Liikamaa korostaa, että yritystuella on Lapissa edelleen kasvavaa tarvetta.

Aluepolitiikan merkitys erityisesti pohjoisten alueiden kehitykseen on kuitenkin kiistaton ja ehdoton edellytys kuten edelläkin on tullut hyvin esille. Tämä ilmenee monissa tarkastelluissa hankkeissa, haastatteluissa ja seudullisissa kehittämisohjelmissa. Elinkeinopolitiikan menestyksellinen hoitaminen tulee tulevaisuudessakin tarvitsemaan eri tahojen kunta,

valtio, yritykset sekä paikallisen tason tiivistä keskinäistä yhteistyötä ja myös kaikkien tahojen taloudellista panostusta (riskinotto). Lisäksi tarvitaan koko kunnan/seutukunnan hyvinvoinnin parantamiseksi yksityisen sektorin omien taloudellisten tavoitteiden ja julkisen sektorin omien kehittämistavoitteiden yhteensovittamista. Tarvitaan myös Euroopan Unionin panostusta mm. rakennerahastojen kautta. (Holappa & Haveri 1999, 148–149.)

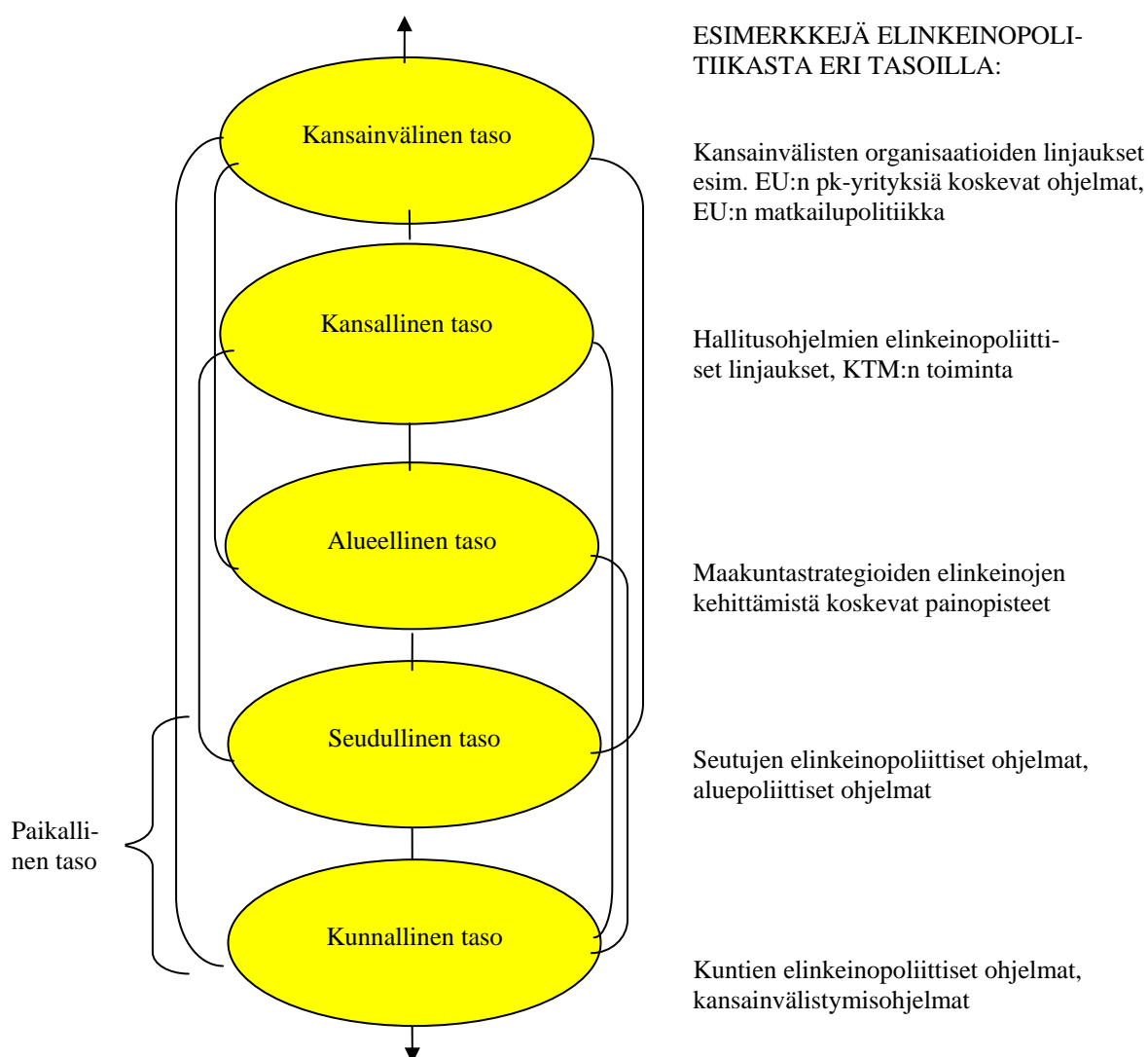
3. KUNTIEN ELINKEINOPOLITIKKA

3.1 Elinkeinopolitiikan määrittely

Elinkeinopolitiikka – termiä käytetään politiikka-kantasanansa mukaan useissa eri yhteyksissä. Yleisimmin elinkeinopolitiikka määritellään sellaisiksi kunnan toimenpiteiksi, joilla pyritään elinkeinojen edistämiseen kunnan verotulojen kasvattamiseksi ja tätä kautta parantuneiksi mahdollisuuksiksi tarjota kuntalaisille palveluja. Elinkeinopolitiikasta kuntalaisille kertyvää hyötyä käytetään yleisesti perusteluna kunnan elinkeinopolitiikan harjoittamiselle. Käsitteen määrittely on vaihdellut eri aikakauden ja painotuksen mukaan sekä mikä on ollut päätavoite. (Holappa & Haveri, 1999, 44; Wuori & Niemi-Iilahti 1999, 456.) Suomen kuntaliiton määritelmän mukaan kunnallisella elinkeinopolitiikalla tarkoitetaan kaikkia niitä toimenpiteitä, joilla kunnat pyrkivät edistämään paikallisia elinkeino-oloja ja erityisesti kuntalaisten hyvinvointia. Kunnat, jotka ovat aktiivisia elinkeinopolitiikassa, pärjäävät paremmin kuin passiiviset kunnat. Totta on myös se, että kunnassa toimivilla yrityksillä ja toimialojen kilpailukyvyllä on oma tärkeä merkitys kunnan menestykseen. (Suomen kuntaliitto 2000, 9.)

Hannu Niittykangas (1994, 64–65) toteaa kunnallisesta elinkeinopolitiikasta, että elinkeinopoliittinen strategia on kuntastrategian ydin. Sen kautta pyritään luomaan taloudellinen perusta kunnan kokonaisvaltaiselle kehittämiselle. Se osoittaa ne asiat, joiden kautta taloudellinen perusta on mahdollista luoda ja jota kautta taloudellista perustaa on mahdollista edelleen kehittää. Julkiseen sektoriin kohdistuvat muutospaineet korostavat entisestään elinkeinopoliittisen strategian merkitystä. Myös kuntien välisen yhteistyön merkitys kasvaa samanaikaisesti. Elinkeinopoliittinen strategia on vahvasti kunnallisten päättäjien, luottamus- ja virkamiesten valitsema tai ainakin hyväksymä, vaikka ei aina välttämättä kaikin osin tietoisien valintojen tulos. (Lähdesmäki 2000, 30–41).

Reija Linnamaa (1996, 169) on tarkastellut asiaa monelta suunnalta ja päätyneet esittämään perustellun kantansa elinkeinopolitiikan määrittelyksi. Hänen mukaansa elinkeinopolitiikka voidaan jäsentellä myös tapahtumapaikan mukaan, sillä elinkeinopolitiikkaa voidaan katsoa harjoittavan viidellä eri tasolla: kansainvälisellä, kansallisella, alueellisella, seudullisella ja kunnallisella tasolla, joilla kullakin tehdyt päätökset vaikuttavat muihin tasoihin. Alla oleva kuva havainnollistaa tasojen välistä riippuvuutta ja esittää esimerkkejä eri tasojen elinkeinopolitiittisesta toiminnasta.

KUVA: Elinkeinopolitiikka eri tasoilla (Linnamaa 1996, 169.)

Tasot ovat vuorovaikutuksessa toisiinsa muiden, ylä- tai alapuolella olevien tasojen kautta, mutta myös suoraan välissä olevien tasojen ohitse. Tämä merkitsee sitä, että esimerkiksi

kuntatasoa ei voida pitää suljettuna kokonaisuutena, vaan se saa aina vaikutteita myös muilta tasoilta. Paikallinen elinkeinopolitiikka viittaa sekä yhden kunnan elinkeinopolitiikkaan että usean kunnan alueella tapahtuvaan seudulliseen elinkeinopolitiikkaan. Lisäksi termi korostaa sisältämiään tasoja enemmän kaikkien sidosryhmien yhteistoimintaa elinkeinopolitiikassa, koska paikallistaso ei rajoita elinkeinopolitiikan toimijoita vain kunnan elinkeinotoimeen.

Linnaamaa johtaa eri teorioista ja määritelmistä paikallisen elinkeinopolitiikan määritelmän: ”**Paikallinen elinkeinopolitiikka** on kunta- ja seututasolla ja useiden eri yhteiskuntaelämän sektoreiden alalla tapahtuvaa useiden intressiryhmien (potentiaalisesti ristiriitaisten) päämäärien yhteensovittamista elinkeinotoiminnan edistämiseksi ja johdonmukaista (vaikka potentiaalisesti ristiriitaista) pyrkimistä yhteensovittamisen kautta muokkaantuneisiin päämääriin.”

Määritelmässä viitataan päämäärien yhteensovittamiseen ja toiseksi yhteensovittamisen kautta muokkaantuneisiin päämääriin pyrkimiseen eikä yhteisten tavoitteiden löytämiseen ja pyrkimykseen näiden tavoitteiden toteuttamiseen kuten tavallisesti ilmaistaan. (Linnaama 1996, 165–169.) Sotarauta kyseenalaistaa, voidaanko puhua lainkaan sidosryhmien yhteisistä tavoitteista, vaan mieluummin sellaisten ratkaisujen löytämisestä, jotka palvelevat kunkin sidosryhmän tavoitteita parhaiten. (Sotarauta 1996, 145–162). Konkreettisena esimerkkinä voisi ottaa tässä esille Ylläksen alueen kehittämisen. Kolarin kunnan tavoitteena oli saada uusia pysyviä työpaikkoja kunnan alueelle sekä vauhdittaa Ylläsjärven kehitystä. Ylläsjärvellä toimivan hissiyhtiön tavoitteena oli taas saada lisää liikevaihtoa ja kannattavuutta sekä saada sykäysvaikutusta alueelle. Tällöin päädyttiin yhteiseen hotelli-hankkeeseen hiihtokeskuksen alueelle. Kunta lähti kohtuullisen suurella panoksella mukaan hankkeeseen. Yhdessä hissiyhtiön kanssa etsittiin muita sopivia yhteistyökumppaneita ja hankittiin julkista rahoitusta. Näissä molemmissa tavoitteissa onnistuttiin. Hotelli avasi ovensa maaliskuussa 2003 ja toi yli 20 ympärivuotista työpaikkaa sekä merkittävän kasvusysäyksen alueelle. Ylläsjärven kylä virkistyi, tontti- ja loma-asuntokauppa vauhdittui. Hissiyhtiö teki välittömästi noin 1,5 milj. euron investoinnin lumetusjärjestelmään ja keväällä 2004 alkaa noin 40 huoneiston huoneistohotellin rakentaminen Hotelli Ylläs Saagan yhteyteen.

Tiivistetysti voidaan esittää kunnallisen elinkeinotoiminnan tuotteet yritystoiminnan kehittämiseksi ja tukemiseksi:

1. *Yritysneuvonta.* Aloittavien ja toimivien yritysten palvelua, yritysideoiden testausta, rahoitusmahdollisuuksien kartoittamista.
2. *Kehittämishankkeet.* Yleisiä edellytyksiä ja yrityksiin kohdistuvia hankkeita.
3. *Välittäjän rooli.* Kunnan tehtävänä on toimia herättelijänä, uusien asioiden hakijana ja innovaattorina.
4. *Toimitilat.* Toimitiloihin kuuluvat tontit, tuotantotilat, niiden rakennuttaminen ja hallinnointi
5. *Markkinointi.* Kunta voi osallistua esimerkiksi kunnan tai kuntaa laajemman alueellisen organisaation markkinointiin. Markkinointi voi olla myös paikkakunnan muuta markkinointia.
6. *Rahoitus.* Kunta voi myöntää yrityksille lainoja ja takauksia ja olla mukana osakkaana yrityksissä. Suoran tuen myöntäminen on kuitenkin aina hyvin kyseenalaista toimintaa.

Pääosan kunnan panostuksista pitää kuitenkin liittyä yritystoiminnan yleisten edellytysten luomiseen kuten sosiaali- ja terveys-, sivistystoimi-, kulttuuri- ja vapaa-ajan palveluihin. Uusi näkökulma on asuinympäristön turvallisuus ja turvallisuuskysymykset ylipäätään. Tonttipolitiikkaan, kaavoitukseen, kunnallistekniikan rakentamiseen, työvoiman kouluttamiseen, asuntotuotannon tukemiseen sekä päivähoidon järjestämiseen luonnollisesti pitää myös panostaa. Tietenkin yleisiin edellytyksiin kuuluu joustava päätöksenteko, yritysystävällinen lupapolitiikka ja myönteinen yritysilmasto. (Suomen kuntaliitto 2003, 68; Holappa & Haveri 1999,45–46.) Viimeksi mainitut asiat (joustava päätöksenteko jne.) ovat varmasti myös kaikkein halvimpia tapoja toteuttaa menestyksellistä elinkeinopolitiikkaa. Kunnan myönteisellä imagolla on erittäin tärkeä merkitys yritysten sijoittumisella kuntaan ja yksi tärkeä osa imagon muodostumisessa on juuri kunnan suhtautuminen yritystoimintaan yleisellä tasolla: miten asiat kunnassa etenevät ja miten päätökset tehdään. Kunnan elinkeinopolitiikka ei enää saa olla sektoripolitiikka, jos halutaan pysyä kilpailussa mukana ja menestyä. Enää ei riitä perinteiset keinot: neuvonta, ohjaus ja suorat subventiot yrityksille. Tarvitaan laajaa elinkeinopolitiikkaa, jolla tarkoitetaan kunnan/seudun laaja-alaista kehittämistä, jossa otetaan huomioon sekä kuntalaisten että yritysten tarpeet. Kuntalaiset hakevat erilaisia palveluja ja yritykset edullisia sijaintitekiä. Kahden toimijaryhmän toimin-

taympäristöt leikkaavat ja ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Keinoissa korostuu yleisten edellytysten luominen yrityksille verkostoja, asunto- ja vapaa-ajanpalveluja, kaavoitusta, sekä imagomarkkinointia kehittämällä. (Suomen Kuntaliitto 2003, 17–18.)

3.2 EU:n vaikutus kuntien elinkeinopolitiikkaan

EU-jäsenyyden myötä Suomi osallistuu myös Unionin rakenne- ja aluepolitiikkaan. Tämä edellyttää aktiivisuutta kunnilta ja maakunnilta. Alueellinen kehittämisvastuu siirtyi EU:n myötä maakuntien liitoille, jotka saavat mandaattinsa kunnilta, joten kunnatkin ovat myös tätä kautta konkreettisesti uusien haasteiden edessä. Petri Kahila (1998, 55) väittääkin, että Suomessa aluepolitiikka on 1990 – luvulla käytännössä kunnallistettu. Keskeisin muutos on ollut aluepoliittisen aloiteoikeuden ja samalla kehittämisvastuun siirto kuntien muodostamille maakuntien liitoille. Hän jatkaa edelleen ja toteaa, että kuntien elinkeinopolitiikan merkitystä on korostanut myös niiden mahdollisuus hyödyntää EU:n aluepoliittisia tukia suoraan paikallistasolla. Tukien hyödyntämistä häiritsee ehkä eniten toimenpiteiden voimakas sitoutuminen säännöksiin. Tämä heikentää paikallisten erityispiirteiden huomioon ottamista sekä estää paikallistason painopisteiden asettamista. Ylipäätään EU asettaa kunnat uudenlaiseen kilpailutilanteeseen sekä asukkaista että yrityksistä ja työpaikoista. Kilpailua ei enää käydä pelkästään kotimaassa, vaan Eurooppa tasolla eri alueiden ja seutukuntien kesken. Tässä kilpailussa kuntien haaste on tarjota asukkailleen sellainen asuinympäristö palveluineen, joka viehättää asukkaita heidän erilaisissa elämäntilanteissaan. (Keijo Sarhman 1994, 5; Suomen kuntaliitto 1999, 7.)

EU:n jäsenyys on vaikuttanut kuntien elinkeinopolitiikkaan aluepolitiikan kautta siten, että kuntien elinkeinoyksiköt saivat entistä enemmän vastuuta alueen kehittämisohjelmien laadinnassa ja niiden toteuttamisessa. Kehittämisohjelmilla voi olla monensuuntaisia vaikutuksia. Yhtäältä ne edistävät kuntien keskinäistä yhteistyötä ja kuntien sekä yritysten välistä yhteistyötä. Toisaalta ne saattavat murtaa jo syntyneitä yhteistyöverkostoja, jos naapurikunnat kuuluvat erilaisten alueluokitusten piiriin. (Wuori & Niemi-Ilahti 1999, 457). Westling kysyy, ovatko kuntien elinkeinoyksiköiden valmiudet EU:n vaatimaan ohjelmatyöhön kunnossa ja esittää korjaustoimenpiteitä, jos ne eivät ole kunnossa. (Westling 1994, 5-6). Tähän voi Kolarin kunnan puolesta vastata, että Kolarissa elinkeinoyksikkö lakkautettiin EU-jäsenyyden alkaessa eli 1994 vuoden lopussa, kun olisi pitänyt tehdä juuri päin-

vastoin. Vahvalla elinkeinotoimella olisi pystytty heti jäsenyyden alussa hyödyntämään täysimääräisesti EU:n ohjelmaperusteista rahoitusta. Vasta 2003 vuoden alusta Kolarin elinkeinoasiamiehen toimi vakinaistettiin. Westling jatkaa edelleen ja toteaa, että elinkeinopolitiikan suunnittelussa tavoitteet kannattaa asettaa entistä korkeammalle, sillä ohjelmallisen aluepolitiikan toteutuessa voimavaroja joudutaan kokoamaan toisella tavoin kuin mihin ennen EU-jäsenyyttä totuttiin. Uusien mahdollisuuksien hyödyntäminen edellyttää valmiuksia, joita ei aikaisemmin välttämättä ollut. (Westling 1994, 6).

3.3 Kuntien rooli paikallisessa kehittämisessä

Kuntien aktiivisuus elinkeinon kehittämiseen on kasvanut yleisesti 1990 -luvulla. Kehitykseen ovat vaikuttaneet yritystoiminnan toimintaympäristömuutokset ja kuntien talouden perustaan liittyvät muutokset. Tilanteen muuttumiseen on myös vaikuttanut Euroopan sisämarkkinoiden kehitys, talouden globalisoituminen ja huono työllisyystilanne vuosikymmenen alussa. Toimintaympäristön muutosvauhdissa pysyminen vaatii kunnilta hyviä valmiuksia reagoida uusiin tilanteisiin ja mahdollisuuksiin. Myös kuntien valtionosuusjärjestelmän muuttuminen kustannusperusteisesta laskennallisesta järjestelmään ja yhteisöverojärjestelmän muutos ovat aiheuttaneet kuntien elinkeinopolitiikkaan uusia haasteita. Myös EU:n mukanaan tuoma ohjelmaperusteinen rahoitus ja projektit ovat kasvattaneet kuntien roolia elinkeinopolitiikassa. Kuntien elinkeinopoliittinen ajattelu on vahvasti laajentunut käsittämään koko kuntasektoria. Kunnallishallinnossa elinkeinopolitiikan asema on tullut merkityksellisemmäksi muiden hallinnon alojen toimintaa kokoavana tekijänä. Elinkeinopolitiikka ei ole enää ainoastaan erilaista sijaintietekijöistä huolehtimista, vaan koko kunnan toimintaa yhtenäistävää suunnitelmallista ja osittain myös hallinnollista toimintaa. Kuntien elinkeinopolitiikan toteuttamisen kannalta tärkeät paikallisen tason ulottuvuudet ovat elinkeino- ja hallintoilmasto. (Kahila 1998, 55–57.)

Yleisesti voidaan sanoa, että kuntien elinkeinopolitiikassa on havaittavissa erilaistumista kuntien omista lähtökohdista, vahvuuksista lähtevää kehittämistä. Perifriisillä alueilla kunnan mm. Lapissa kuntien rooli on toinen kuin kaupunkikunnissa. Perifeerisillä alueilla kunnat ”joutuvat” olemaan elinkeinoelämän vetureina. Markkinat eivät toimi samalla tavalla kuin keskuksissa. Kunnat joutuvat panostamaan sellaisiin hankkeisiin ja työllisyyteen, jotka markkinat hoitavat keskuksissa. Maaseudulla joudutaan panostamaan aivan perusasioi-

hin kuten kylien säilymiseen hengissä. Kaupunkikunnat ovat painottaneet tavoitteissaan enemmän osaamiseen kehittämiseen koulutuksen ja yritysten verkottumisen avulla. Esimerkiksi Vantaalla maapolitiikka ja elinkeinopolitiikka on yhdistetty onnistuneesti. Kuusamossa on yhdistetty oppilaitosten toimintaa, matkailua ja tietotekniikka tuloksekkaasti. Maaseutukunnissa toimenpiteet saattavat olla perinteisempiä. Lisäksi on tietenkin sekamalleja; perinteisen ja uuden verkostomallien avulla elinkeinopolitiikkaa hoitavia kuntia. Elinkeinotoimen hoidossa on tapahtunut selvä ”ammattilaistuminen”, erikoistuminen ja toiminnan laajentuminen. Voidaan puhua jopa elinkeinotoimen toimialasta, jota määrittelee kuntien omistamien elinkeinoyhtiöiden, teknologiakeskusten ja riskirahastojen rooli paikallisina kehittämistyökaluina. Näille kaikille on yhteistä, että näiden palvelujen ostajina on kunta, joka tarjoaa niiden tuottamia palveluja yritysten käyttöön. (Suomen kuntaliitto 2000,10–11.)

Peruslähtökohtana kuntien toteuttamassa elinkeinopolitiikassa on se, että jos ei ota riskiä ei ole myöskään lupa odottaa kunnollisia tuloksia. Elinkeinopoliittiset toimet ovat useimmiten toimenpiteitä, jotka ylittävät kunnallisten perustoimintojen edellyttämän tason, jolloin elinkeinopoliittiset toimet ovat aina rahoitettava joko ylijäämällä tai priorisoimalla omia toimintoja. Toinen asia on se, koska, missä ja kuinka suuri riski voidaan ottaa. Riskirajaa on vaikea määritellä numeraalisesti, mutta yhtenä periaatteena voidaan pitää sitä, että toimenpiteillä ei saa uhata kunnan taloutta siinäkään tapauksessa, että hanke epäonnistuu täydellisesti. Hyvänä lähtökohtana voisi olla, että hankkeissa olisi mukana muitakin osapuolia kantamassa mahdollista riskiä. Tästä on hyötyä myös osapuolten sitoutumisen kannalta.

Elinkeinopolitiikassa yksi tärkeä voimavara on tahtotila: tahto viedä asioita eteenpäin yhdessä asetettuja päämääriä kohti. Yhteistyön laatu, sitoutumisen syvyys, keskinäinen luottamus, tiedon kulku, toiminnan strategisuus, organisointi kokonaisuutena, toimijoiden roolit, kilpailun kokeminen työnjaossa, ovat kaikki kysymyksiä, jotka antavat vastauksia esitettyyn tahtotilan määritysongelmaan. (Suomen kuntaliitto 2000, 1–12.)

Suomen Yrittäjien puheenjohtaja Risto Heikkilä (8.6.2000) totesi Kolarin kunnan järjestämässä elinkeinoseminaarissa mm. seuraavaa: imagon merkitys kunnan menestystekijänä ja yrittäjyyden edistäjänä on erittäin merkittävä. Hän esitteli kunnan elinkeinovision ja yrittäjävälisen kunnan mittareita. Hän korosti, että menestyksellinen elinkeinopolitiikka on

avain menestykseen, yritykset syntyvät tänään markkinaehtoisesti, ei hallinnollisin päätöksin. Hallinnollisin päätöksin voidaan kuitenkin yrittäjyyttä edistää, luottamus on tärkeätä, koska syntyy pääasiassa pieniä yrityksiä, on tällöin tärkeätä auttaa yrityksen alkua.

Timo Rope (8.6.2000) totesi samassa seminaarissa: yrittäjyys on, asennemaailma, motivaatiomaailma, uskallusmaailma, luonnevammamaailma. Kunnalla on kaksi tapaa saada yrityksiä: yritykset tulevat muualta ja/tai paikalliset ihmiset aloittavat yrittämisen. Yrittäjyys vaatii aina halun. On olemassa kahden tyyppisiä yrityksiä: liikeyrityksiä – omistusperusteinen, työyrityksiä – hankkia mielekäs työ itsensä ja perheen elättämiseksi. Oleellista on aina yrittäjyys – ei omistaminen. Valtaosa yrityksistä perustetaan työyrityksinä. Tarvitaan tahtotila ja päätös sekä tekeminen. Haluaako kunta edistää yrittäjyyttä? Rope muistutti, että työ on pitkäjänteistä raakaa yhdessä tekemistä. Kunnan elinkeinopolitiikassa tärkeätä on tasapuolisuus ja oikeudenmukaisuus. Yrittäjyys ja yrittäjyyden edistäminen on kestolaji. Ensimmäiseksi tulee saada aikaan tahtotila. Muutoksen taustalla on aina IHMINEN. Rope otti kantaa myös paljon käytettyyn sanaan verkostoituminen, hänen mielestä parempi sana on liittoutuminen, koska siinä puoli on jo valittu ja verkosto on löyhempi yhteenliittymä.

Risto Harisalo on käsitellyt kirjassaan ”Uusi Kapitalismi” paikallista yrittäjyyskulttuuria ja sen taloudellista merkitystä. Hän toteaa, että valtion talouspolitiikan avulla ei ole kyetty saamaan aikaan ratkaisevaa helpotusta Itä- ja Pohjois-Suomen taloudellisiin ongelmiin eikä estämään työttömyyden kasvua. Yritysten hankkiminen paikkakunnalta toiselle on nollasummapelejä, joka siirtää työttömyyttä paikasta toiseen. Monet kunnat ovat pettyneet yrityksiin, jotka ovat ottaneet vastaan tarjotut edut, mutta jättäneet kantamatta vastuun paikalliselle yhteisölle.

Jos paikallistaloudet ja yritykset haluavat ylläpitää ja tavoitella hyvää taloutta, on niiden uudessa kapitalismissa kyettävä luomaan uutta ajattelun ulottuvuutta ja toiminnan tasoa; paikallista yrittäjyyskulttuuria. Harisalo toteaa, että menestyneiden paikallistalouksien Oulun, Ranuan, Lahden ja Nastolan saavutuksia ei voida selittää valtion talouspolitiikan, keskitettyjen suunnitelmien tai ulkoisten suhdanteiden avulla. Niiden ja monien muiden menestyneiden paikallistalouksien menestyksen perusta on niiden sisäisissä tekijöissä ja rakenteissa.

Paikallisen yrittäjyyskulttuurin avulla on mahdollista tunnistaa, ymmärtää ja käyttää hyväksi jokaiselle paikallistaloudelle tunnusomaista hyvän talouden kasvun ja kehityksen ehtoja ja edellytyksiä. Paikallisen yrittäjyyskulttuurin avulla voidaan selittää sitä, miksi yritys menestyy yhdellä, mutta ei toisella paikkakunnalla; sitä miksi yksi kunta pysyy suuren tehtaan hallitsemana, kun taas toinen pystyy luomaan hallitsevan tehtaan rinnalle moninaisen ja elinvoimaisen pienyrittäjyyden. Sitä miksi paikallistalous onnistuu juurruttamaan itseensä tulevaisuuden teknologiaa käyttäviä yrityksiä, kun taas toinen kuihtuu vanhaa teknologiaa käyttävien yritysten mukana. Sitä miksi pahimmilla työttömyysalueilla on kuntia, joissa työttömyys ei ole ongelma, kun taas taloudellisesti menestyvillä alueilla on kuntia, joissa työttömyys on ongelma. Lyhyesti ilmaistuna paikallisella yrittäjyyskulttuurilla on syvä taloudellinen merkitys paikallistalouksille. (Harisalo 1988,30.)

3.4 Kuntien elinkeinopolitiikan tulevaisuus

Globalisoituva maailmantalous asettaa yritystoiminnan entistä kovempien haasteiden eteen. Tästä seuraa, että myös kuntien kilpailu kiristyy: suomalaisen kunnan pahin kilpailija ei ole enää naapurikunta vaan kunnat aivan muualla. Joillakin toimialoilla kunnat ovat jo hävinneet kilpailun. Esimerkkinä on tekstiili-, jalkine- ja vaatetustuotanto sekä maatalouden suurtuotannon haarat. Viimeisimpiä esimerkkejä viime vuodelta on eri puolilta Suomea, kun tuotanto ja satoja työpaikkoja on siirtynyt halvan työvoiman maihin, puhutaan yleisesti Kiina-ilmiöstä.

Kuntien asemaan EU:n kehitys heijastuu kolmella tasolla. Euroopan unionin laajeneminen tulee asettamaan koko aluepoliittisen ja myös maatalouspoliittisen tukijärjestelmän uuteen asentoon. Todennäköistä on, että tukimuotojen hyödyntäminen korostaa nykyistä enemmän alueiden ja kuntien omatoimisuutta ja ne joutuvat entistä enemmän kilpailemaan vähenevistä tukimuodoista ja – rahoista. Toinen muutos liittyy euroon ja sen myötä tarpeeseen harmonisoida talouspolitiikkaa. Eurojen liikkeellelasku lisää EMU – alueella merkittävästi läpinäkyvyyttä, mikä puolestaan kasvattaa tarvetta sekä talouspolitiikan koordinaatioon lisäämiseen että harmonisointiin. Yhteinen rahapolitiikka vaatii yhteisen talouspolitiikan. Kuntiin vaikutukset tulevat epäsuorasti heijastumalla kuntatalouksiin. Verotuksen harmonisointi muokkaa julkitalouden veropohjaa ja sitä kautta valtiontalouden liikkumavaraa. Toisaalta EU:n talouspoliittinen ajattelu korostaa hyvinvointiyhteiskunnan perustan säily-

mistä ja panostamista juuri niihin yhteiskuntapolitiikan lohkoihin, joilla Suomessa kuntien rooli on merkittävä. Kolmantena tasona vaikutus näkyy siinä, että kunnat ja yleensä paikallis- ja aluetaso kytketään EU:n institutionaaliseen rakenteeseen nykyistä suuremmin. Tähän viittaa vahvasti Euroopan komission Valkoinen kirja eurooppalaisesta hallinnosta. Siinä alue- ja paikallistason kytkeminen EU:n hyvään hallintoon nostetaan näyttävästi esille. Perusteena on kumppanuus ja aluetason näkemysten ja kokemusten huomioon ottaminen EU:n päätöksenteossa ja toimeenpanossa. (Antola 2001, 363–364.)

Elinkeinopolitiikka koskettaa kaikkia kunnallisia sektoreita, joiden tekemillä yksittäisillä päätöksillä on merkitystä elinkeinopolitiikan onnistumiseen. Kolarissa, jossa vapaa-ajan rakentamisella ja ylipäättään matkailulla on erittäin keskeinen osa, teknisen sektorin merkitys korostuu maa- ja kaavoitus- sekä rakennuslupapolitiikassa. Sosiaalisen sektorin rooliin kuuluu hoitaa mm. sellaisia päivähoitopalveluja, jotka ottavat huomioon paikallisen yritystoiminnan tarpeet. Kunnassa toimivat oppilaitokset ovat osallistuneet kunnan kehittämistavoitteiden toteuttamiseen tarjoamalla sellaista koulutusta, joka parhaiten palvelee työpaikkojen kehittymistä paikkakunnalla. Tunturi-Lapin instituutti on yksi tärkeä hanke, jolla pyritään vastaamaan kunnan kehittämishaasteisiin koko Tunturi-Lapin neljän kunnan alueella. Tavoitteena on, että neljän kunnan kaikki oppilaitokset toimivat verkostona oppimispalvelujen tuottajina.

Lapissa elinkeinoelämän, koulutuksen, kunnan sekä työhallinnon keskinäisellä yhteistyöllä voidaan varmistaa kunnan, seutujen ja alueiden tasolla työvoimatarpeen ja koulutuksen kohtaaminen. Tällä on suuri merkitys myös yksilön kannalta. Jos yksilö ei näe edessään minkäänlaista tulevaisuutta koulutuksen tai työelämän suhteen on edessä todennäköisesti muutto muualle.

Tulevaisuudessa tietoyhteiskunnan mahdollisuuksia tulisi voida käyttää mahdollisimman paljon hyväkseen. Vaikka etätyön tekeminen on monesti vain marginaalista, niin ei työn teettäminen etäällä sitä kuitenkaan ole. Tätä varten voitaisiin perustaa etätyökeskuksia, joissa työskentelee useamman yrityksen edustamia yksikköjä, jotka yhdessä muodostavat yksilötason työntekijöille sen toivoman sosiaalisen verkoston. Tällainen yksikkö toimii jo menestyksellä mm. Kuusamon Naturpoliksessa. Kolarissa on ollut vireillä etätyökeskuksen perustaminen Ylläksen alueelle, jolloin voidaan yhdistää matkailu, lomailu ja työ sopivassa

suhteessa. Asiasta on enemmän myöhemmin kohdassa 7.5 kehittämisprojektien yhteydessä.

Seututason yhteistyö on kuntien monilla alueilla jo varsin pitkällä, mutta eri seutukunnat voivat tehdä vielä paljon enemmän yhteistyötä. Etäällä olevat seudut voisivat verkottua keskenään esimerkiksi ongelmakeskeisesti tai teemoittain. Yhdessä ratkomalla asioita ja uusia ideoita etsittäessä toisistaan erilaisilla seuduilla on varmasti annettavaa toisilleen. Keskinäisellä vuorovaikutuksella on myös taipumus synnyttää uutta ajattelua, kun ollaan poissa tutuista ajatuskuvioista.

Kunnallisen elinkeinopolitiikan vaikuttavuuden seurannan järjestäminen on pystyttävä tulevaisuudessa hoitamaan jollakin tavalla. Mittaamiseen liittyy lukuisia ongelmia erityisesti siksi, että useimmiten tuloksia voidaan odottaa viiveellä. Tulosten mittaaminen on tärkeätä sen vuoksi, että päättäjät voisivat tehdä osaltaan päätöksiä, jotka monesti sisältävät riskiäkin. Tämän vuoksi on hyvä tietää, mitä vaikutuksia päätöksillä on saatu aikaan. (Suomen kuntaliitto 2000, 17–18.)

Mittaaminen on todella vaikeata, koska vaikuttavuutta ei voida yksiselitteisesti mitata kiloina eikä sentteinä. Elinkeinopolitiikka voidaan arvioida vain siinä kontekstissa tai sidoksessa, jossa kunta on ympäristönsä kanssa. Tällöin vaikuttavuus näkyy myös kunnan kehityksenä ja sen aseman muutoksena suhteessa muihin kuntiin. Oletuksena on, että periaatteessa samanlaiset kunnat ovat kehittyneet yhtäläisesti, jos mikään kolmas tekijä ei ole vaikuttanut tilanteeseen. Ongelmana on kuitenkin edelleen, että tämä kolmas tekijä on voinut olla ulkoinen tai sisäinen impulssi. Ulkoisia tekijöitä on runsaasti mm. kansainvälinen talouskehitys, teknologia, lait ja normit. Sisäisiä tekijöitä voivat olla mm. kulttuuri, paikallisyhteisön historiallinen tausta ja siitä nousevat arvot, väestön rakenne, luonnonvarat, ekologia. Ulkoiset ympäristöolosuhteet tai yleinen yhteiskunnallinen kehitys muokkaavat kunnan sisäistä kehitystä. Esimerkiksi EU vaikuttaa markkinoiden avautumiseen ja sitä kautta kilpailun kiristymiseen. (Wuori & Niemi-Ilahti 1999, 450; Alajärvi & Suikkanen & Viinamäki & Ainonen 1990, 2.)

Juha Kostianen toteaa paikallisen elinkeinopolitiikan haasteista mm. seuraavaa:

Tulevaisuudessa informaatiosta tulee tärkein tuotannontekijä ja oppimisen tärkein prosessi niin yksilön, yrityksen kuin alueenkin kannalta. Olemme siirtyneet oppimistalouteen. Tietoyhteiskunta on kietoutunut tiiviisti yhteen toisen keskeisen suuntauksen, globalisaation kanssa. Globalisaatiossa on kysymys siitä, että talouden ydinprosessit kuten tuotanto ja kulutus sekä niiden komponentit informaatio, pääoma ja työvoima järjestäytyvät maailman laajuisella tasolla.

Paikallisesti kunnan tai seutukunnan kannalta se merkitsee seuraavia asioita:

- korkean osaamisen yritykset tai toiminnot (tuotekehitys, tutkimus) keskittyvät osaamiskeskukseen
- yksinkertainen tuotanto siirtyy halvempiin maihin
- vanhoja ammatteja häviää, uusia syntyy, osaamisvaatimukset muuttuvat nopeasti
- yritysten ohella alueet ja valtiot joutuvat mukaan maailmanlaajuiseen kilpailuun yritysten ja osaavien ihmisten sijainnista
- kunnat ja seutukunnat joutuvat erikoistumaan ja rakentamaan joitakin erityisiä voimatekijöitä
- tukipolitiikasta siirrytään aktivoivaan kilpailukykypolitiikkaan

Kunnat, seutukunnat ja muut alueet joutuvat siis mukaan globaaliin kilpailuun vaikka eivät sitä tahtoisikaan. Kilpailua käydään yritysten lisäksi myös ihmisistä. Elinkeinopolitiikka muuttuu yhä laajemmaksi. Kilpailukyky sisältää seudun fyysisen infrastruktuurin, asuin-, ja elinympäristön laadun, seudun inhimilliset voimavarat sekä seudun kehittäjien yhteistyön. Kehittämistä on tarkasteltava koko työssäkäyntialueella.

Kilpailu pakottaa seutukunnan erikoistumaan toimialojen, klustereiden tai jalostusketjun osien kuten tuotekehitys, vaativa tuotanto, yksinkertainen tuotanto jne. suhteen. Yhden kunnan elinkeinoyksikkö eikä edes koko kunta ole riittävän vahva tekemään kehittämistyötä, vaan mukaan tarvitaan tutkimus- ja oppilaitoksia, elinkeinoelämän järjestöjä, avainyrityksiä, julkisia kehittämistoiminnan rahoittajia (Finnvera, TE-keskus jne.), kulttuuritoimijoita ja kansalaisjärjestöjä. Kunnan tehtävänä on luoda ja johtaa kehittämisverkostoja ja tehdä niin houkuttelevia ehdotuksia, että eri tahot lähtevät mukaan. Strategiat ovat tärkeitä, mutta moderni strategia elää joustavasti ajan hengessä. Oleellista ovat tietysti tietyt perusvalinnat ja selkeä suunta sekä pitkäjänteisyys.

Kostiainen mukaan kunnan ei pidä mennä yksittäisen yrityksen prosessiin mukaan rahoittamaan yksityistä yritystä. Lainojen ja takausten myöntäminen ei kuulu kunnan toimialaan. Ikuisuuskysymys on toimitilojen rakentaminen yrityksille. Pääsääntöisesti tämä pitäisi jättää kiinteistösijoitusmarkkinoille, mutta tosiasiasa kiinteistömarkkinat toimivat vain suurimmissa kaupungeissa. Toimitilakysymyksissä tulee kysymykseen tasavertaisuus: kenelle kunta on valmis tekemään tilat ja kelle ei. Yhteenvetona Kostiainen toteaa, että kuntien tehtävänä on elinkeinopolitiikassa kehittää alueen vetovoimaa strategisesti tärkeiden asioiden suhteen. Tämä edellyttää erikoistumista, keskittymistä, yhteisten näkemysten luomista sekä eri toimijoiden sitoutumista. Kunnan selviytyminen riippuu yhä enemmän itsestä. Valtio ja EU eivät voi hallinnollisilla päätöksillä hoitaa asioita kuntoon ja perinteinen avustuspolitiikka on loppunut. Tarvitaan omaehtoista kehittämistä, raikkaita näkemyksiä sekä pitkäjänteistä yhteistyötä. (Kostiainen 2000, 19–21.)

Kostiainen (18.8.2002, A7) on tutkinut samoja asioita myös väitöskirjassaan, joka käsittelee kaupunkiseudun elinkeinopolitiikkaa verkostoyhteiskunnassa. Helsingin Sanomien artikkelissa hän toteaa mm. asuinympäristön viihtyvyys ja hyvät palvelut korostuvat tulevaisuuden elinkeinopolitiikassa. Niin kauan kuin Nokian 4000 insinööriä viihtyvät Tampereella ja haluavat ehdottomasti asua siellä, myös kännyköiden tuotekehitysyksiköt pysyvät kaupungissa. Kaupungin ei tarvitse olla huolissaan Nokian siirtymisestä jonnekin toiselle paikkakunnalle, jos se huolehtii hyvistä palveluista ja rakentaa kodikasta asuinympäristöä. Yritykset pysyvät siellä, mistä ne saavat huippuosaajat. Ihmisille pitää pystyä tarjoamaan hyvät koulutus-, terveydenhuolto-, kulttuuri- ja muut palvelut. Viihtyminen voi olla pienestä kiinni. Nykyihmiset vaihtavat helposti paikkakuntaa, jos olot eivät mielly. Tämäkään ei välttämättä enää takaa yritysten ja työpaikkojen säilymistä. Maailmalta on jo esimerkkejä, että myös tuotekehitysyksiot siirtyvät halvemman työvoiman maihin ja vain pieni osa, avainosaaminen, saattaa jäädä kehittyneisiin, kalliimman työvoiman maihin.

Pelkästään yrityksiä ei enää kannata houkutella, ei ainakaan perinteisin keinoin kuten kunnan tarjoamalla toimitiloilla, vaan pitää keskittyä markkinoinnissa enemmän ihmisiin, osaamiseen, inhimillisiin voimavaroihin, sosiaaliseen pääomaan ja hiljaiseen tietoon. Hiljaisella tiedolla tarkoitetaan mm. alueen teollisia ja kulttuurisia perinteitä sekä verkostoja ja inhimillisen vuorovaikutuksen malleja. Hiljaisella tiedolla on uusimman käsityksen mukaan keskeinen merkitys alueiden kehityksessä. Uutta tietoa ja innovaatioita syntyy pai-

koissa, joissa hiljainen ja näkyvä tieto kohtaavat, Innovaatiot perustuvat paikallisuuden ja globaalien virtojen vuorovaikutukseen, jota tapahtuu nimenomaan kaupunkiseudulla. Lähes kaikkea julkista toimintaa joudutaan tarkastelemaan elinkeinopolitiikan näkökulmasta. Samalla Kostiainen painottaa kuntien ja niiden itsehallinnon sekä kuntajohtamisen merkitystä. Kaupunkiseuduille ja niiden kunnille kasautuu entistä voimakkaampia paineita kehittää kilpailukykyään tilanteessa, jossa perinteisten kunnallisten palvelujen ylläpitäminen osoittautuu yhä työläämmäksi. Julkisen alan ja kuntien johtajilta vaaditaan huomattavasti aiempaa monipuolisempaa osaamista. Johdon on kehitettävä prosesseja, kyettävä innostamaan ja valmentamaan omaa organisaatiotaan, osattava viestinnän ja markkinoinnin taidot sekä verkostoiduttava niin lähelle kuin globaalisti. (Kostiainen, Kuntalehti 2002, 34; Aho Esko 2003, 20–25.)

Risto Lahti Saarijärven Seudun Yrityspalvelu Oy:stä kertoo syvän maaseudun elinkeinopolitiikasta mm. seuraavaa:

Kunnan oma talous pitää olla kunnossa. Peruspalvelujen pitää olla kilpailukykyisiä. Kunnan henkisen ilmapiirin on oltava kunnossa. ”Henki kulkee aineen edellä”. Jokaisella kunnalla on omat perusvahvuutensa: yritykset, oppilaitokset, kunnan oman organisaation vahvuudet, sidosryhmät jne. Kunnan omien vahvuuksien uudelleen ymmärtäminen myös humanistisesta ja käyttäytymistieteellisestä näkökulmasta esimerkkinä kunnan luonnonvarat, metsät, kalastus ovat matkailun ja elämysteollisuuden uutta raaka-ainetta. Kunnan henkilöstölle, luottamushenkilöille, oppilaiden vanhemmille on tarjottava yrittäjäyyskasvatusta sen ymmärtämiseksi, että jokaisessa kunnassa on mahdollisuus uusille yrittäjille olosuhteista välittämättä. Hyviä esimerkkejä löytyy monista kunnista. Kunnan tulee yhteisönä olla kilpailukykyinen peruspalveluiden tarjoaja ja hyväksyä yksityinen vaihtoehto aidosti kunnan omien ja muiden julkisten palveluiden rinnalle. (Lahti, 2000, 22–24.)

Paikallisen ja seudullisen toiminnan merkitys elinkeinopolitiikassa on edelleen korostumassa. Kuntien elinkeinopolitiikalta vaaditaan yhä vahvempaa ja realistisempaa otetta yritystoiminnan kehittämiseksi, jotta estetään poismuutto ja säilytetään palvelurakenne. Pohjoisten kuntien elinkeinopolitiikassa on suuriakin eroja. Toiset kunnat etsivät innovatiivisesti uusia mahdollisuuksia ja toiset tyytyvät pitämään yllä nykyistä elinkeinorakennetta. On myös kuntia, joissa elinkeinotoimi on jäänyt tyystin taka-alalle esimerkiksi virkojen lakkauttamisen vuoksi. Näin tapahtui myös Kolarissa 1990 -luvun puolivälissä, kun toi-

saalta olisi pitänyt satsata elinkeinoelämän edellytyksiin jo EU:n liittymisenkin vuoksi. Monesti kunnan elinkeinopolitiikkaa ja sen aktiivisuuden taso henkilöityy tiettyihin persooniin, kunnan poliittisia linjauksia ja poliittisen päätöksenteon yksituumaisuutta pois sulkematta. Kokonaisuutena pohjoisen alueen elinkeinojen kehittämisessä tulee korostumaan kuntien ja alueyhteisöjen omaehtoisuus sekä omien ratkaisujen tekeminen. Alueyhteisöjen kehittämisessä tulee panostaa toimintoihin, jotka perustuvat seutujen luontaisiin vahvuuksiin, omaleimaisuuteen ja erityiseen osaamiseen – paikalliseen suhteelliseen etuun. Kehitysmahdollisuuksia on myös kansainvälistymisessä. (Holappa & Haveri 1999, 149–150.)

4. TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS

4.1 Yhteisöaluepolitiikan periaatteista alueellisen kehittämisen menettelyihin

EU:n yhteisöpolitiikan periaatteet ovat kehittyneet vuosikymmenten aikana. Ne ovat EU:n yleisten tavoitteiden kannalta johdonmukaisia ja muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden. Jäsenmaista kohdistuu kuitenkin paineita, jotka eivät ole yhdenmukaisia EU:n tavoitteiden kanssa. Nämä eroavaisuudet selittävät periaatteiden käytäntöjen erilaiset tulkinnat. Periaatteiden tarkoituksena on jäsentää ja yhdenmukaistaa yhteisöpolitiikan menettelyjä EU:n eri jäsenmaissa. Niiden avulla pyritään takaamaan toteuttavien toimenpiteiden taloudellinen tehokkuus ja vaikuttavuus sekä jäsenmaiden välisen koheesion edellyttämä kehityksen tasaisuus.

Seuraavassa taulukossa on kuvattu yhteisöaluepolitiikan periaatteiden menettelytapateoreettinen perusta:

Periaatteiden keskeinen sisältö	Menettelytapateoreettinen perusta
<u>Keskittäminen</u> toimenpiteiden vaikuttavuus ja aluekehityksen tasoittuminen sekä resurssitehokkuus painopisteisiin keskittymällä	Strategia-ajattelu
<u>Ohjelmallisuus</u> toiminnan pitkäjänteisyys, suunnitelmallisuus, tavoitteellisuus ja systemaattisuus	Strategia-ajattelu, verkostomalli
<u>Kumppanuus</u> toimenpiteiden vaikuttavuus toimijoiden yhteistyöhön, työn osittaminen ja siihen sitoutumisen avulla	*LED, verkostomalli, neuvottelusuunnittelu
<u>Täydentävyys</u> eri toimintatasojen tavoitteiden yhden-suuntaisuus, rahoituksen riittävyys ja rahoittajien sitoutuminen	Verkostomalli, neuvottelusuunnittelu
<u>Läheisyys</u> toimenpiteiden vaikuttavuus toimivallan tarkoituksenmukaisen hajauttamisen avulla	LED, neuvottelusuunnittelu

*LED = Local Economic Development, korostaa paikallisen aloitteellisuuden ja paikallisten toimenpiteiden merkitystä taloudellisen kehityksen aikaansaamisessa ja ylläpitämisessä.

EU:n periaatteiden perusteella harjoitettavan alueellisen kehittämisen tulee tapahtua aluekohtaisesti ja itseohjautuvasti, alueellisten toimijoiden sisäsyntyisiä voimavaroja ja vahvuustekijöitä hyödyntäen, kehittämistyön päämääristä ja sen toteuttamistavoista osallistujatahojen kanssa tavoitteellisesti neuvotellen ja näiden keskinäistä yhteistyötä ja kehittämistyöhön sitoutumista edistäen. (Mäkinen 1999, 133–134.)

Marko Mäkinen on muotoillut aluekehittämisen perusteita ja jakaa ne neljään osaluokkaan ja askeliin, kehittämisprosessin keskeisiin etappeihin:

- Aluekohtaisuus
- Kommunikaatio

- Strategia
- Sitoutuminen

Mäkisen (1999, 134–136.) mukaan edellä mainitut tekijät ovat aluekehitystyössä oleellisia osatekijöitä ja vaiheita. Näitä tekijöitä voidaan soveltaa myös kunnallisella tasolla, kunnan elinkeinopolitiikassa. Periaatteet toteutuvat käytännössä näiden osatekijöiden toteutuessa, jolloin käytettyihin teoreettisiin malleihin perustuen voidaan olettaa päästävän myös lähemmäksi toivottuja vaikutuksia. Osatekijöiden, etappien vaiheittaisuus on käytännössä näennäistä ja ne toteutuvat todellisuudessa yhtäaikaaisesti toinen toistaan voimistaen.

4.2 Aluekohtaisuus

Aluekohtaisuus merkitsee sitä, että alueellinen kehittämistyö on alueiden tarpeista lähtevää työtä alueiden hyväksi. Koska alueet ovat erilaisia, niin myös kehittämistoimenpiteet ja niiden toteuttamistapojen tulee olla erilaisia eri tapauksissa. Ei ole olemassa yhtä ainoata kehittämismallia, jota voitaisiin ohjata tai toteuttaa alueiden ulkopuolelta. Tämän vuoksi aluekohtaisuus merkitsee itseohjautuvuutta, alueyhteisöjen itsemääräämisoikeutta ja kansanvaltaista menettelyä omissa asioissaan. Aluekohtaisuuteen sisältyy myös alueellisen omaehtoisuuden käsite, joka merkitsee aloitteellisuutta ja omavastuisuutta.

Aluekohtaisuus konkretisoi LED (Local Economic Development) mallin keskeistä ajatusta, joka korostaa paikallisen aloitteellisuuden ja paikallisten toimenpiteiden merkitystä taloudellisen kehityksen aikaansaamisessa ja ylläpitämisessä. Alueellisen kehittämisen päätöksenteon on tapahduttava ensisijaisesti alueilla, joilla niiden avaintekijät ovat; ihmiset, organisaatiot, tarpeet, tahto, omakohtainen asiantuntemus jne. Alueet eivät toimi itsessään, vaan siihen tarvitaan ihmisiä ja organisaatioita. Esimerkiksi kunnissa toiminta syntyy eri hallintokuntien viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden sekä kuntalaisten ja erilaisten järjestöjen, laitosten ja yritysten yhteistyössä. Alueet eivät ole suljettuja systeemejä, vaan niillä operoi monenlaisia toimijoita, joilla on linkkejä ja yhteyksiä sekä sijaintialueidensa sisällä että niiden ulkopuolella. (Mäkinen 1999, 134–136.)

Linnamaa toteaa, että LED-ideologia liittyy läheisesti alueellista kehittämistä koskeviin paradigmoihin, jotka korostavat paikallistason tärkeyttä kehityksessä. LED ideologiaa hän pitää ennen kaikkea ideologina, sillä moninaisuutensa vuoksi sitä ei voida määrittää yhdek-

si malliksi tai teoriaksi. Ideologian tapaan se sisältää myös ihannoivia ja todellisuutta pelkistäviä seikkoja. Heikkouksista huolimatta sen voidaan katsoa heijastavan reaali maailman aluekehityksen ongelmia ja tarjoavan aineksia näiden ongelmien ratkaisuun. LED- ideologiassa korostuu taloudellisten tekijöiden ensisijaisuus paikallisessa kehityksessä. Kokonaisvaltaista elinkeinopolitiikkaa voidaan pitää keskeisenä välineenä sovellettaessa LED- ideologiaa kehittämistyössä, koska se parantaa elinkeinoelämän edistämisen kautta alueen taloudellista kehitystä. Se myös korostaa paikallisten toimijoiden mahdollisuuksia vaikuttaa itse yhteistyössä alueensa kehitykseen. (Linnamaa 1996, 171–175.)

4.3 Kommunikaatio

Kommunikaatio merkitsee viestintää, tiedonvälitystä ja tiedottamista. Alueellisessa kehittämisessä se tarkoittaa vuorovaikutus- ja neuvotteluprosesseja, jotka tapahtuvat tiettyyn alueeseen kiinnittyneiden toimijoiden kesken ja alueen kehittämistä käsitellen. Kommunikaatio tarkoittaa kehittämistilanteeseen liittyvää intressien selvittelyä ja määrätietoista kehittämismahdollisuuksien etsintää. Se on vuorovaikutteista uuden luomista ja nostaa esille kehittämisaiheita ja – tapoja.

Kommunikaatio perustuu näkemykseen, jonka mukaan inhimillisissä järjestelmissä suunnittelun on oltava interaktiivinen oppimisprosessi. Se edellyttää rakentavaa, yhteisymmärrykseen tähtäävää suhtautumistapaa, joka kykenee käsittelemään eri tahojen ilmaisemia arvostuksia ja tarpeita. Kommunikaatio on välttämätön alueellisessa kehittämistyössä, jossa on tavallisesti monta toimijaa. Sen avulla etsitään sitä punaista lankaa, johon eri tahot voivat liittää oman toimintansa alueelliseen kehittämisen näkökulmasta. Tämän vuoksi oleellista onkin, että osallistujien edustavuus käsiteltävien kysymysten kannalta on hyvä. Kommunikaatio ei ole itsetarkoitus, vaan sen tehtävänä on avata mahdollisuuksia käytännön toiminnalle. Sen täytyy kosketella riittävän konkreettisia kehittämisasioita ja olla hyvin jäsennetty. (Mäkinen 1999, 138–139.)

Alueellisessa ja muussakin kehittämistyössä avainkysymys on toiminnan avoimuus kaikissa vaiheissa: tavoitteiden asettamisessa, suunnittelussa, toteuttamisessa, seurannassa ja arvioinnissa. Oikeudenmukaisuus ja demokraattisuus ovat tärkeitä arvoja ja marginaaliryhmien näkökannat tulee ottaa huomioon. Tämän vuoksi kommunikaatio ja osallistumis-

väylien on oltava niin avoimia ja helposti käytettäviä, että potentiaaliset osallistujat voivat itse tehdä päätöksensä niiden hyödyntämisestä. Myös passiivisia toimijoita voidaan houkuttaa osallistumaan ja motivoida heitä eri keinoin osallistumaan prosessiin, koska on tärkeää saada myös heidän mielipiteensä esille. (Mäkinen 1999, 139–140.)

4.4 Strategia

Strategialla tarkoitetaan tässä sellaista kehittämisotetta, joka mahdollistaa tavoitteellisen, olennaiseen keskittyvän, joustavan ja eri toimijoiden tavoitteiden yhdistelyä tukevan toiminnan. Kommunikaatioon ja aluekohtaisuuteen liittyvä strategia merkitsee tietyllä alueella tapahtuvia kehittämistoimenpiteitä linjaavaa, toimijoiden välisen vuoropuhelun perusteella muodostuvaa ja niiden toimintaa yhtenäistävää prosessia ja tahdonilmausta. Olennaista strategiatyölle on, että kehittämistyö on johdonmukaista sekä huomiota kiinnitetään keskeisiin avainkehittämiskohteisiin ja –tavoitteisiin. Kehittämisen lähtökohtana tulee olla alueelliset menestystekijät, jotka ovat joko olemassa olevia tai olevien vahvuuksien ja mahdollisuuksien yhdistelmiä. Strategisuuden tärkeä osatekijä on erikoistuminen. Tämän mukaisesti kehittämistoimenpiteet on keskitettävä jonkin vahvan ytimen ympärille muodostuviin osaamisalueisiin ja voimavaroihin. On tehtävä valintoja ja perusteltava valinnat. Strategiset valinnat syntyvät toimijoiden kommunikaatiotilanteissa ilmaisemien arvostusten perusteella löytyvien intressien yhtymäkohdista. (Mäkinen 1999, 140–141.)

Haverin mukaan (1995, 113) strategisella otteella tavoitellaan menestystä ja voittoa kilpailijoista. Siihen kuuluu erilaisia keinoja, joilla menestys voidaan saavuttaa. Eräs keskeisimmistä on suhteellisen edun strategia. Se tarkoittaa sitä, että toimintayksiköllä on jokin tai joitakin sellaisia ominaisuuksia, joissa se on selkeästi vahvempi kuin ne, jotka toimivat ja kilpailevat samalla alalla. Yritystoiminnassa suhteelliseen etuun liittyy läheisesti käsite liikeideasta, jossa jollakin osaamisalueella yrityksellä on ylivoimaista osaamista suhteessa kilpailijoihin.

Kilpailu on keskeinen elementti myös alueyhteisöjen kuten kuntien välillä. Alueelliset yhteisöt kunnat, seutukunnat ja maakunnat ovat jatkuvassa kilpailussa toistensa kanssa veronmaksajista, osaavista ihmisistä, yrityksistä, valtion rahoista ja instituutioista. EU:n myötä kilpailun luonne on muuttunut. Ennen kilpailtiin pelkästään Suomen sisäisesti, nyt kil-

pailua käydään myös kansainvälisesti. Tämä koskee erityisesti maakuntia ja kaupunkeja. Myös kilpailun kohteena olevat taloudelliset resurssit ovat muuttuneet: enää ei kilpailla pelkästään valtion jakamista avustuksista ja projektirahoista, vaan kansainvälisen rahoituksen merkitys on noussut edellisten rinnalle ja ohikin. Erityisen tärkeätä on kilpailu korkean teknologian yrityksistä ja osaavista ihmisistä. (Haveri 1995, 114–117.)

Haveri on määritellyt strategiaa (1995, 117) otsikon ”Suhteellinen etu ja selviytymisen strategiat” alla näin: ”Strategia on kilpailullisesti korkeatasoinen, jos se pystyy olennaisesti kehittämään ko. alueen kilpailukykyä suhteessa muihin alueisiin mielellään käyttämällä hyväksi vahvuuksia, joissa alueella voidaan katsoa olevan suhteellinen etu.”

Mitä suhteellisen edun strategia merkitsee alueiden ohjelmaperusteisen kehittämisen kannalta? 1980 – luvulta lähtien on alueiden ja paikallistason kehittämisessä korostettu erilaisuuden merkitystä. Erityisesti on tuotu esille alueiden oman toiminnan merkitys erilaisuuden hyödyntämisessä. Alueiden ja kuntien tulee hyödyntää erilaisuutensa, ainutlaatuiset vahvuutensa ja niiden on strategioissa suunnattava voimavaransa alueille, joissa niillä on suhteellista etua verrattuna muihin alueisiin ja kuntiin. (Haveri 1995, 121–122.)

Strategisessa suunnittelussa suhteellisen edun strategia yhdistyy suoraan SWOT -analyysiin ja siinä etenkin strategisen yksikön vahvuuksien kartoittamiseen. Analyysin perusidea on suuntautua tulevaisuuteen ja kehittämiseen valikoivasti rakentamalla vahvuuksia ja hyödyntää mahdollisuuksia sekä samaan aikaan minimoida heikkoudet ja välttää uhkat. Suhteellinen etu kannattaa pääasiassa rakentaa sellaisen toiminnan alueelle, jossa jo ennestään on olemassa suhteellista etua eli vahvuuksia ja joita ei toisilla ole. Suhteellista etua voidaan etsiä vastaamalla mm. kysymyksiin: missä olemme parempia kuin muut? Miten näitä ominaisuuksia voi kehittää? Mitkä ovat potentiaaliset alueet, joista voi kehittyä suhteellista etua? Mitkä ovat kilpailijoiden mahdollisuudet kehittää ominaisuuksia, joiden takia menetämme suhteellisen edun? Miten näihin kilpailijoiden toimenpiteisiin on mahdollisuus varautua? Suhteelliseen etuun liittyy kilpailun lisäksi toinen merkittävä asia, joka on priorisointi. Suhteellisen edun luomisessa on yleensä tarvetta keskittää toimenpiteitä, jolloin resursseja joudutaan siirtämään muista toiminnoista suhteellisen edun alueelle. Yleensä resurssit ovat rajalliset ja silloin joudutaan laittamaan asioita tärkeysjärjestykseen. Tämä saattaa aiheuttaa ongelmia ao. yhteisössä (Haveri 1995, 126–127.)

Suhteellisen edun strategiassa on myös omat ongelmansa. Yksi ongelmista on, että suhteellinen etu ei ole itsestään säilyvää. Tämän päivän vahvuudet eivät välttämättä ole sitä huomenna. Tämän vuoksi pysyvän suhteellisen edun säilyttäminen on vaikeata, joskus jopa mahdoton tehtävä. Toimintaympäristö muuttuu erittäin nopeasti ja tämän vuoksi se merkitsee suhteellisen edun jatkuvaa uudistamista: uusia innovaatioita, tuotekehitystä, markkinointia ja kilpailijoiden strategioiden huomioonottamista. (Haveri 1995, 128.) Tähän sopii hyvin esimerkkinä Nokia, joka on pysynyt kilpailussa mukana juuri uusilla innovaatioilla ja jatkuvalla tuotekehityksellä. Esko Aho viittaa myös samaan asiaan todeten, että Saksa ja Japani ovat laiminlyöneet ”tuotekehityksensä” eli niiden taloudelliset rakenteet jämähtivät paikoilleen ja ne putosivat globaalissa kilpailussa kärkisijoilta. Niiden sisäinen dynamiikka hiipui, eikä riittävää painetta ja tahtoa uudistuksiin löytynyt. (Aho Esko, 2003, 23–24).

Toinen toimintaympäristön suhteelliselle aiheuttama ongelma liittyy suhteellisen edun aiheuttamaan jäykkyyteen ja joustamattomuuteen. Kokemukset osoittavat, että erikoistuminen lisää haavoittuvuutta, oli sitten kysymyksessä yksittäinen ihminen, yritys tai kunta. Erikoistuminen lisää riskin lisäämistä. Kaupunkeja ja kuntia koskeneen alueellisen rakennemuutoksen eräs keskeinen piirre on ollut, että elinkeinorakenteeltaan yksipuoliset kunnat ovat kärsineet pahiten muutoksesta. Ne kunnat, jotka ovat olleet hyvin riippuvaisia yhden toimialan yrityksistä, ovat joutuneet suuriin vaikeuksiin toimialan yritysten kilpailuaseman heikennettyä. Vielä huonompi tilanne on pienissä kunnissa, joissa työllisyys on yhden tai kahden suuren yrityksen varassa. Monet kaivospaikkakunnat ovat olleet hyviä esimerkkejä tästä. Kaavamaiset pitkän tähtäimen strategiat ovat jäykkiä ja joustamattomia muutoksille erityisesti tänään, kun toimintaympäristö muuttuu erittäin nopeasti ja pitäisi pystyä reagoimaan ympäristön muutoksiin nopeasti. (Haveri 1995, 129–130.) Kolari on hyvä esimerkki kaivospaikkakunnasta. Rautaruukki Oy:n Rautuvaaran kaivoksen lakkauttamisen myötä kunnan työpaikoista katosi lyhyessä ajassa 201 hyväpalkkaista työpaikkaa ja väestöä muutti paikkakunnalta vuosien 1987 – 1989 aikana 321 henkilöä. Äkinäistä rakennemuutosta kovensi vielä samoille vuosille osunut Partekin sementtitehtaan lopettaminen, jossa menetettiin 70 työpaikkaa. Kaivosten loppuminen heijastui luonnollisesti välillisesti myös muiden toimialojen työpaikkojen kehitykseen. (Alajärvi ym. 1990, 88.)

Suhteellinen etu on syytä rakentaa alueelle, jossa on jo olemassa suhteellisen edun resursseja. Kuitenkin kaikilla kunnilla ei esimerkiksi ole olemassa sellaisia resursseja, jotka

olennaisesti poikkeavat kilpailijoiden vastaavista resursseista. Valtaosaltaan suomalaiset pienet maalaiskunnat ovat vahvuuksiltaan ja heikkouksiltaan samanlaisia. Monesti vahvuuksia ja suhteellista etua joudutaan pienemmissä kunnissa perustamaan pitkälti myyttiseen näkemykseen ja visioihin, joiden mukaan tietyllä toiminnalla näitä vahvuuksia voisi olla olemassa tulevaisuudessa. (Haveri 1995, 131.)

Suhteelliseen etuun liittyy läheisesti organisaation ydinkompetenssit, joita voidaan hyödyntää myös alueyhteisöjen strategioissa. Ydinkompetenssit tuottavat organisaatiolle kilpailuetua. Alueyhteisön strategioissa on pystyttävä tunnistamaan alueyhteisön ydinkompetenssit ja mietittävä, onko niiden perustalta mahdollista rakentaa suhteellisen edun strategioita. Erityisesti henkilöstö on tärkeä suhteellisen edun strategiassa, koska kehittämällä henkilöstöä ja sen osaamista, voidaan saada aikaan sellaista suhteellista etua, jota on vaikea kopioida tai siirtää muualle. (Haveri 1995, 134–135.)

Strategiseen ajatteluun kuuluu olennaisesti valintojen tekeminen. Kaikkia asioita on yleensä mahdotonta toteuttaa yhtä aikaa ja tämän vuoksi joudutaan tekemään valintoja. Haveri on määritellyt tähän termin: strategioiden iskeytyminen. Tämä tarkoittaa sitä, kuinka onnistuneesti kehittämisen avainalueet ja painopisteet on onnistuttu asettamaan suunnitelmissa ja kuinka onnistuneesti valintoja toteutetaan käytännön toiminnassa. Strategia on iskeytyvä, jos se ei ole luonteeltaan liian yleinen, vaan pystyy suuntaamaan valikoidusti ja tehokkaasti vähäisiä resursseja. (Haveri 1995, 137). Iskeytyminen on valintojen tekemistä. Sen taustalla on strategiseen otteeseen oleellisesti kuuluva tarve suunnata käytössä olevia resursseja entistä paremmin ja tarkemmin. Strategioita tarvitaan, koska tavoitteita ja tarpeita on aina liian paljon ja resursseja niiden toteuttamiseen liian vähän. Iskeytykseen liittyy hyvin tiukasti priorisointi. On laitettava ne asiat tärkeysjärjestykseen, jotka pitkällä tähtäimellä vaikuttavat myönteisesti visioiden toteuttamiseen. Tämän vuoksi on tärkeää asettaa prioriteetit visioiden perusteella siten, että ne liittyvät tuloksiin. Mikäli näin ei tehdä, ajaututaan helposti tilanteeseen, että tehdään sellaisia asioita, jotka vain näyttävät tärkeiltä, mutta eivät niitä ole. (Haveri 1995, 137–140.)

Haveri (1995, 141–144) on pohtinut myös iskeytyksen käyttämistä supistuvan toiminnan aikana. Hän käyttää supistuvien organisaatioiden strategioista nimitystä juustohöylästrategia ja valikoiva sopeuttaminen. Nämä termit ovat olleet yleisiä viime vuosina kunnissa.

Juustohöylä toimintamallina merkitsee säästöjä ja leikkauksia tasapuolisesti kaikille toimintasektoreille. Valikoiva sopeuttaminen merkitsee strategiana leikkausten kohdistamista tarkasti valikoituihin kohteisiin ja tämän vuoksi se ei toimintamallina ole kovin helppo. Juustohöylästrategialle on monesti helpompi saada mm. kunnissa poliittinen ja henkilöstön tuki kuin valikoivalle sopeuttamiselle. Myös Kolarissa on ollut ja on edelleenkin käytössä juustohöylästrategia. Rohkeus ei riitä valikoivaan sopeuttamiseen. Tämä on tyypillistä luonteeltaan moniarvoisille ja poliittisille organisaatioille. On helpointa turvautua juustohöylään ja tämä tietenkin vähentää strategian iskevyyttä tällaisissa organisaatioissa. Moniarvoiselle organisaatiolle päätöksenteko on monesti kompromissien tekoa, jolloin päädytään helposti sellaisiin vaihtoehtoihin, jotka ottavat huomioon mahdollisimman monen ryhmän tavoitteet. Tämän vuoksi kehittämistoimia on monesti vaikeata ja jopa mahdotonta keskittää tietyille avainalueille. ”Hyökätään kaikilla rintamalla”, jolloin monesti tulokset jäävät laihoiksi. Iskevyyttä voi rajoittaa myös päätöksentekijöiden haluttomuus paljastaa preferenssinsä. Yleisin syy piilotteluun lienee se, että alueellisissa yhteisöissä, mm. kunnissa toimitaan julkisuusperiaatteen alla ja tällöin ratkaisut saavat joskus voimakastakin kritiikkiä. Yhteisten asioiden hoitaja joutuu perustelemaan ratkaisujaan vielä päätöksenteon jälkeenkin ja kun jättää ilmoittamatta preferenssinsä, voidaan varmistaa pakotie tulevaisuudessa, mikäli ongelmia esiintyy. (Haveri 1995, 141–144.)

Miten sitten saadaan iskevyyttä moniarvoisessa poliittisessa organisaatiossa? Kriisitilanne on tietenkin yksi merkittävä yksimielisyyden aikaansaaja ja moniarvoisuuden vaikutusten vähentäjä. Jos kunta on konkurssien ja lomautusten seurauksena menettämässä suuren osan työpaikoistaan sekä väestöstään ja se vaikuttaa kunnan talouteen siten, että koko yhteisö on henkiinjäämiskriisissä, tilanne voi olla otollinen hyvinkin valikoiville strategioille. Yhteinen suuri huoli syrjäyttää eri ryhmien omat intressit tärkeysjärjestyksessä. ”Talvisodan henki” päällä tehdään töitä yhteisen edun puolesta. Koska kriisejä ei kannata tahallisesti luoda, täytyy olla muitakin keinoja. Yksi ja ehkä ainoa keino on painopisteiden järkevä ja hyvä perustelu sekä asioiden valmistelu ennakkoon, jolloin ryhmiltä ja muilta sidosryhmiltä saadaan riittävä tuki. Myös johtamisella on suuri merkitys asioiden etenemiselle. Joillakin johtajilla on henkilökohtaisiin ominaisuuksiin liittyvä kyky luoda yksimielisyyttä ja saada ihmiset näkemään joidenkin asioiden merkitys yhteisön tulevaisuuden kannalta. (Haveri 1995, 144–145.)

Mikä on strategian ajallinen kattavuus? Ajallisella kattavuudella tarkoitetaan kuinka hyvin strategia luo pohjaa pitkän ja lyhyen aikavälin muutoksenhallinnalle. Strategia on hyvä, jos se ajallisesti tukee pitkän tähtäimen toteuttamista ja antaa välineitä myös lyhyelle, päivittäiselle muutoksenhallinnalle. Pitkän tähtäimen työ ja päivittäinen työ liittyvät saumattomasti yhteen. Kun pidetään huolta pitkän aikavälin asioista, niin tämä vaikuttaa ajan mittaan myös päivittäiseen toimintaan siten, että asiat eivät kaadu päälle eivätkä mene kriisistä toiseen. (Haveri 1995, 146.)

4.5 Sitoutuminen

Toimijoiden tulee sitoutua kehittämisprosessiin. Tämä merkitsee konkreettista panosta ja vastuun ottamista kehittämisestä, koska pelkästään periaatteellisesta myötämielisyydestä resursseja ei käytetä eikä vaikuttavaa kehittämistyötä synny. Sitoutuminen on välttämätöntä, jotta vältytään yleisiltä ”ei kenenkään” strategioilta ja näennäispuuhastelulta. Kukaan ei voi yksin vastata alueen kehityksestä, jonka määrätietoinen edistäminen vaatii alueen toimijoiden yhteistä panosta.

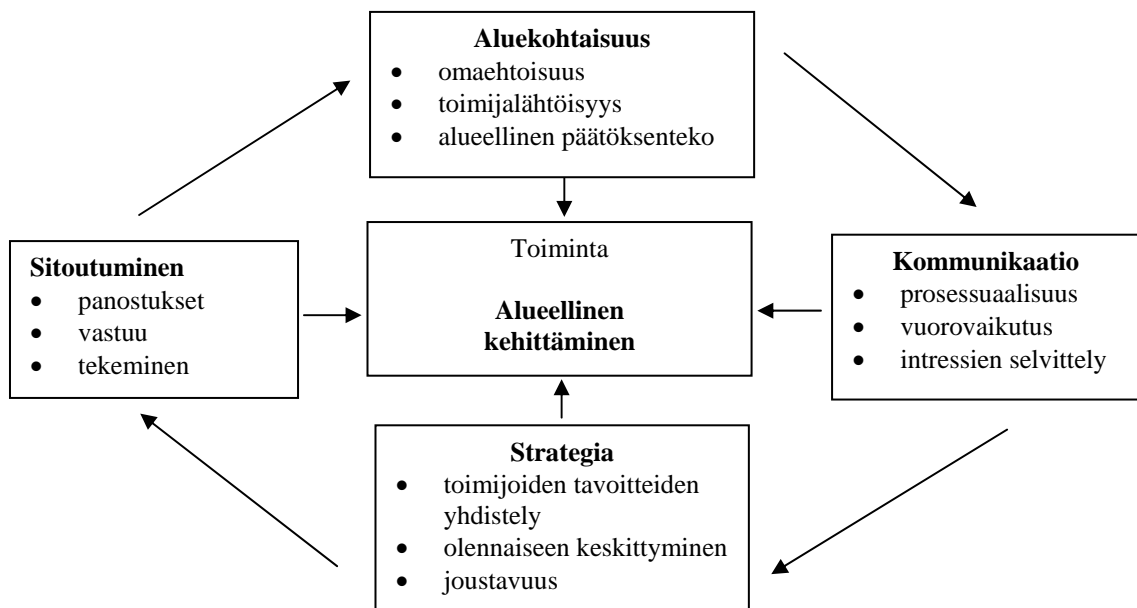
Kehitys syntyy monien toimijoiden hajanaisessa toimintakentässä, toisiaan tukevien ja eri suuntiin vetävien impulssien ristikkäisvaikutuksessa. On tärkeätä, että erityyppisiä ja erilaisia tehtäviä hoitavat toimijat täydentävät toisiaan tavoitteellisessa kehittämistyössä, koska tällöin saadaan eri puolilta oleelliset näkökulmat hyvin esille. Sitoutuminen perustuu keskeisesti kommunikaatioon, avoimeen tiedonkulkuun. Tällöin luulot ja väärinkäsitykset ja toisten toimijoiden pyrkimykset vähenevät ja yhteisen nimittäjän löytäminen on helppoa. Tätä kautta luottamus ja halu yhteistyöhön kasvavat ja myös sitoutuminen paranee. EU:n aluepoliittisissa periaatteissa sitoutumisen tärkeys liittyy selvimminkin täydentävyys-, ystävyys-, kumppanuus- ja läheisyysperiaatteisiin, joilla vastuuta jaetaan useille eri tahoille.

Sitoutumisen määrää tai astetta ei voida mitata tarkasti millään mittarilla, vaikka se voidaan periaatteessa laskea kehittämishankkeisiin kohdennettujen rahamäärien ja muiden resurssien perusteella. Niiden suhde tavoitteisiin sitoutumiseen ei ole välttämättä lineaarinen, koska sitoutuminen on lopulta enemmän henkinen kuin aineellinen ilmiö. Eri toimijoilla erilaisten panostekijöiden merkitys on lisäksi erilainen. Esimerkiksi kiireinen yrittäjä

tai järjestöaktiivi uhraa vain vähän kiireistä aikaansa hankkeelle, mutta saattaa kuitenkin olla sitoutuneempi kuin hankkeeseen virkansa puolesta kuuluva viranhaltija. Aidon sitoutumisen syntyemisessä henkilökohtainen kiinnostus on ensisijaista. Mitä tärkeämpi kyseinen resurssitekijä on sen antajalle, sitä sitoutuneempi tämän voidaan olettaa olevan. Sitoutumisen merkitys havainnollistuu kunkin toimijan omista lähtökohdista ja näkökulmasta ja kukin toimija määrittelee oman sitoutumisensa itselleen oleellisin mittarein. (Mäkinen 1999,143–145.)

4.6 Alueellisen kehittämisen kehä

Aluekohtaisuus, kommunikaatio, strategia ja sitoutuminen ovat toisistaan riippuvaisia ja toisiinsa vaikuttavia tekijöitä. Alueellinen kehittäminen on tietoisesti järjestettyä, määrätyn muodon toteutettavaa toimintaa ja sen käytännössä nämä tekijät voidaan asettaa tiettyyn järjestykseen, etapeiksi. Niiden suhteet on kuvattu seuraavassa kuvassa.

Kuva: Aluekehitystyön etappien keskinäiset suhteet. (Mäkinen1999,146).

Kuvaa voi tulkita siten, että aluekohtaisuus, määrätyn alueyhteisön sekä siihen kuuluvien toimijoiden varaan rakentuva prosessi on kehittämistyön lähtökohta ja alkupiste. Aluekohtaisuuden perusteella, alueen toimijoiden keskinäisen, hallitun kommunikaatioprosessin kautta etsitään, jäsennetään ja ilmaistaan toimijoiden omia, alueellisesti merkityksellisiä kehittämistarpeita ja mahdollisuuksia sekä niiden yhtymäkohtia. Näin hahmottuva alueelli-

nen strategia (prosessina ja suunnitelmana) luo toimijoiden sitoutumista siihen ja tukee myös käytännön toimenpiteiden toteuttamista yhdensuuntaisesti. Kommunikaation avulla syntyvän strategian ja siihen sitoutumisen kautta aluekohtainen, yhteisöllinen toimintatapa voi vahvistua ja uusiintua sekä edelleen luoda kiinnekohtaa keskusteleville, strategisille ja sitoutumista edistäville käytännöille. Näiden perusteella luotuja ideoita käännetään käytännön toimenpiteiksi prosessin kautta.

Seurauksena on spiraali, jossa etappeihin palataan toistuvasti. Kehän visualisointi on sikäli yksinkertaistava, että todellisuudessa etapit lomittuvat toisiinsa ja esimerkiksi strategian muotoutumista ja sitoutumista tapahtuu koko ajan prosessin kuluessa. Edellisen etapin määrätynsaoinen saavuttaminen on kuitenkin edellytys siirtymistä seuraavaan etappiin.

Tällaiseksi kehämäiseksi prosessiksi käännettynä yhteisöaluepolitiikan periaatteiden merkitys avautuu konkreettisemmaksi ja saa teoreettista sisältöä. Silloin myös niiden käytännön kehittämistyössä voidaan tarkastella perustellussa ja täsmällisessä viitekehysessä. Periaatteiden konkretisointi antaa lisäksi niiden soveltamiselle nykyistä selkeämmät suuntaviivat. (Mäkinen 1999, 146–147.)

5 TUTKIMUSKOHDE KOLARIN KUNTA

5.1 Alueen kuvaus

Kolarin kunta sijaitsee Tunturi-Lapissa noin 1 000 km Helsingistä pohjoiseen. Rajanaapurina ovat lännessä Ruotsin Pajala, etelässä Pello, idässä Rovaniemen maalaiskunta sekä Kittilä ja pohjoisessa Muonio. Kolarin pinta-ala on noin 2 618 km² ja asukkaita vuoden 2003 lopussa 3871 (Tilastokeskus 2003) eli 1,5 as/km². Kolari muodostaa yhdessä Kittilän, Muonion ja Enontekiön kanssa Tunturi-Lapin seutukunnan.

Kolari on kehittynyt Ylläksen matkailukeskuksen ansioista Suomen yhdeksi merkittävimmäksi matkailualueeksi. Matkailu ja siihen liittyvä toiminta on kasvanut kunnan suurimmaksi työllistäjäksi. Työllisyys on kausiluontoista. Matkailu kansainvälistyy, siihen uskotaan ja sen vuoksi siihen myös investoidaan. Muu elinkeinotoiminta on pienimuotoista ja sen kehittäminen on painottunut keskeisesti matkailua palvelevaksi toiminnaksi. Kunnan

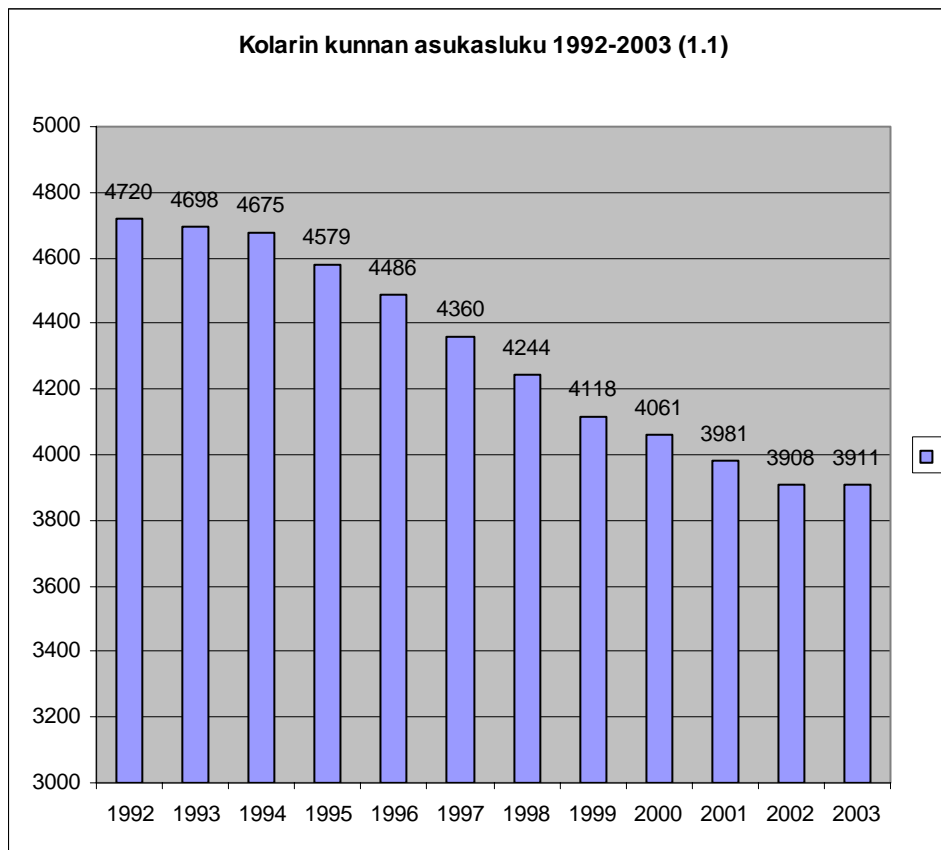
luontaisiin vahvuuksiin ja vahvaan perinteeseen perustuva muu elinkeinotoiminta on vähäistä ja kehittymätöntä. Kolaria leimaa vieläkin jonkin verran vahva alkutuotantosidonaisuus, joka ei kuitenkaan ole kyennyt vastaamaan muuttuneisiin tuotanto-olosuhteisiin. (Kyläkulttuuria Tuntureitten Maassa 2001,3.)

Väestönkehitys

Kolarin kunnan väkiluku on vähentynyt vuodesta 1991 lähtien, jolloin kunnan väkiluku oli 4726. Vuosina 1994–98 väkiluku väheni yli 2 % / vuosi. Vuodesta 1999 lähtien väestön väheneminen on hieman hidastunut. Väestönkehitys viimeisen kymmenen vuoden aikana on ollut seuraava:

Vuosi	Väestö	Muutos	Ed. vuodesta	V:sta 1991
1.1.		lkm	%	· %
1991	4726			
1992	4720	- 6	-0,1	-0,1
1993	4698	- 22	-0,5	-0,6
1994	4675	- 23	-0,5	-1,1
1995	4579	- 96	-2,1	-3,2
1996	4486	- 93	-2,0	-5,1
1997	4360	-126	-2,8	-7,8
1998	4244	-116	-2,7	-10,2
1999	4118	-126	-3,0	-12,9
2000	4061	- 68	-1,7	-14,1
2001	3981	- 80	-2,0	-15,8
2002	3908	- 73	-1,9	-17,3
2003	3911	3	0,1	-17,2

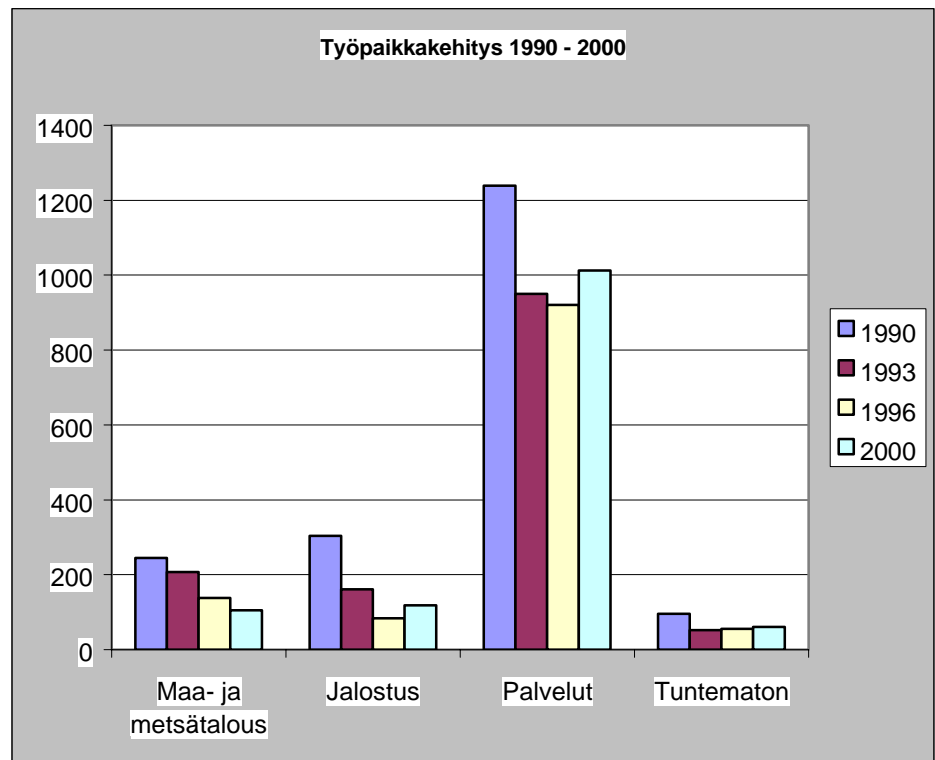
Vuonna 1994 väestön vähentyminen voimistui sekä muuttoliikkeen voimistumisen että syntyvyyden heikkenemisen myötä. Vuosina 2002–2003 väestö kasvoi 3 henkilöllä, mutta 31.12.2003 tilanteessa väkiluku enää 3871 ja se oli näin laskenut 40 henkilöllä. Viimeisen viiden vuoden aikana on syntynyt 141 lasta, kun 5-vuotiskäluokat ovat yleensä olleet yli 300 henkilöä. Väestönkehitys on ollut negatiivista 1990 luvulla lähes kaikissa kylissä. Kasvua on ollut vain Ylläksen tunturikylissä Äkäslompolossa ja Ylläsjärvellä.

Tilastokeskuksen väestöennusteessa, joka ulottuu vuoteen 2030, Kolarin kunnan väkiluvuksi on arvioitu 3582 vuonna 2010 ja 3071 vuonna 2030. Väestöennuste on demografinen trendilaskelma, joka perustuu viime vuosien tietoihin syntyvyyden, kuolleisuuden ja muuttoliikkeen kehityksestä. Ennusteen lähtövakiolukuina ovat olleet vuoden 2000 toteutuneet väkiluvut.

Työpaikat ja työllisyys

Työpaikkojen kehitys Kolarin kunnassa on ollut toimialoittain seuraava:

Toimiala	1990	1993	1996	2000
Maa- ja metsätalous	245	207	138	105
Jalostus	304	161	84	118
Palvelut	1239	950	921	1012
Tuntematon	96	52	56	61
Yhteensä	1884	1370	1199	1296

Työpaikat ovat vähentyneet voimakkaasti viimeisen kymmenen vuoden aikana, noin 31 %. Suhteellisesti vähennys on ollut voimakkainta jalostuksessa, jossa 90-luvun alun työpaikoista oli jäljellä v. 2000 enää 38,8 %. Teollinen toiminta on vähäistä ja pienimuotoista ja liittyy monesti jollakin tavalla matkailuun. Suunnitelmakaudella 2003 -2006 julkisen sektorin työpaikat vähenevät edelleen. Palvelusektorin osuus työpaikoista säilynee kuitenkin ennallaan, jopa kasvaa, koska avoimen sektorin uudet työpaikat tulevat välittömästi matkailusektorille tai liittyvät matkailuun välillisesti. Palveluelinkeinojen osuus työpaikoista

onkin jo nyt yli 75 % kaikista työpaikoista. (Kolarin kunta, talousarvio, 2003.) Matkailusta on muodostunut Kolarille yhä merkittävämpi ja kansainvälistyvämpi elinkeino. Kunnan matkailutulo on tutkittu viimeksi vuonna 1988–89 ja tällöin tulovaikutus oli yli 155 mmk. (Rantakokko 1991, 80). Lapin yliopisto on tehnyt matkailun tulo- ja työllisyysvaikutustutkimusta ja tulokset saatiin vuodenvaihteessa 2002–2003 ja tästä tutkimuksesta voi päätellä, että matkailutulo on noussut noin 50 miljoonaan euroon eli 300 mmk:aan. (Lapin yliopisto 2003). Alkutuotannon elinkeinollinen merkitys haja-asutusalueella on edelleen suuri. Toimialan työpaikat ovat kuitenkin vähentyneet 1990 – 2000 245 työpaikasta 105 työpaikkaan eli reilusti alle puoleen. Vuonna 2003 toimivia maatiloja on kunnassa 72 kpl. (Heikkilä 2004) Porotaloudella on merkittävä asema etenkin sivukylien asuttuna säilyttämisen ja alueen imagon kannalta. Työvoiman määrä oli vuoden 2003 alussa 1745 henkilöä (n. 44,5 % väestöstä).

Työllisyys

Työttömyysasteen (%) kehitys on ollut Työministeriön mukaan 90-luvulla seuraava:

Vuosi	Työttömyysaste		Muutos, % -yks.
	Kolari	Lapin tvp	
1990	9,5	7,8	
1991	15,4	12,8	5,9
1992	24,0	20,6	8,6
1993	28,4	25,2	4,4
1994	30,5	25,3	2,1
1995	30,4	24,8	-0,1
1996	31,1	25,6	0,7
1997	29,3	24,3	-1,8
1998	26,3	22,5	-3,0
1999	26,0	22,5	-0,3
2000	23,1	21,0	-2,9
2001	22,6	19,6	-0,5
2002	20,6	18,3	-2,0
2003	21,0	17,2	0,4

(Työministeriö 2004, 7).

Elinkeinoelämän kehittämissuunnitelmassa on määritelty elinkeinojen kehittämisen suuntaviivat. Elinkeinotoimen määrärahojen tuloksellisuutta on pyritty lisäämään kohdistamalla määrärahoja elinkeinotoimintaa edistäviin ja uusia työpaikkoja avoimelle sektorille luoviin hankkeisiin. Kunta on pyrkinyt myös työvoimaviranomaisten kanssa tehtävillä aiesopimuksilla edistämään työllisyyttä säilyttämällä palkkaperusteisilla määrärahoilla työllistettävien määrän n. 2 %:n tasolla työvoimasta. Lisäksi edistetään työttömien työnhakijoiden ammattitaitoa sekä synnytetään uusia pysyviä työsuhteita avoimelle sektorille tukemalla määräaikaista yrittäjiä, jotka työllistävät työttömän työsuhteeseen tai ottavat työttömän oppisopimuskoulutukseen.

Kunnan investointitasoa alennettiin vuoden 2002 talousarviossa voimakkaasti ja investointitaso joudutaan talouden alijäämäisyyden vuoksi pitämään alhaalla lähivuosina. (Kolarin kunta 2002, talousarvio 2003, 4-10; Kolarin kunta 2003, talousarvio 2004, 8-9.)

5.2 Tunturi-Lapin seutukunta

Seutuistumiskehitykseen on vaikuttanut aluelainsäädännön muutos vuonna 1994, jolloin aluekehitysvastuu siirtyi lääninhallituksilta maakuntien liitoille. Samalla ohjelmaperusteisesta työskentelytavasta ja siihen liittyvästä hankkeistamisesta tuli alueellisen kehittämisen keskeinen työväline. Sisäasianministeriön päätöksellä Suomi on jaettu virallisiin seutukuntiin, joiden perusteella on määritelty EU:n alueelliset tavoitealueet sekä kansalliset yritystuen tukialueet. Seutukuntien jaossa on pyritty noudattamaan toiminnallisia perusteita eli yhteistyö ja työssäkäyntiperusteita. (Suomen Kuntaliitto, 2001, 8.)

Kolari kuuluu Tunturi-Lapin seutukuntaan. Seutukuntaan kuuluu Kolarin lisäksi Enontekiön, Kittilän ja Muonion kunnat, joiden yhteinen maa-ala on 20 500 km², joka on runsas 1/5 osa lapin läänistä. Maantieteellinen sijainti kalotilla on keskeinen: pohjoisessa alue rajoittuu EU:n ulkopuolella olevaan Norjaan ja lännessä Ruotsiin.

Tunturi-Lapin väkiluku oli 14 241 (Tilastokeskus 2002) vuonna 2002 ja asukastiheys on noin 0,7 as/km². Väestö on vähentynyt koko 1990-luvun. Väestön ikärakenne muuttuu siten, että alle 15 vuotiaiden osuus laskee jatkuvasti ja yli 65 vuotiaiden osuus kasvaa.

Tunturin-Lapin elinkeinorakenne on samantyyppinen kuin Kolarin rakenne. Alkutuotannon osuus on vähentymään päin, jalostuksen osuus on hyvin vähäinen ja palveluelinkeinon työpaikat kasvavat ja ovat jo tällä hetkellä yli 75 % kaikista työpaikoista. Palvelutyöpaikoista matkailun osuus on merkittävin. Alueen matkailutulo on yli 200 miljoonaa euroa ja kokonaisyöpymiset lähes 3 miljoonaa yöpymisvuorokautta mukaan lukien virallisen tilaston lisäksi myös yksityinen loma-asuntokapasiteetti. (Tunturi-Lapin Kehitys 2001, 5.)

Tunturi-Lapin yhteistyön siemen on kylvetty jo 1970 -luvulla, jolloin matkailuyrittäjät tekivät yhteistyötä Tunturi-Lapin Matkailuyhdistyksen nimen alla. Yhteistyö oli välillä hyvin tiivistäkin. Sittemmin yhteistyö hiipui, kunnes 1990 aloitettiin neuvottelut seutuyhteistyön virittämiseksi uudelleen. Neuvottelut johtivat yhteistyöhön liittyvän projektin käynnistämiseen. Yhteistyöprojekti käynnistyi syyskuussa 1991. Organisaation muodosti ohjausryhmä, jossa oli edustettuna kuntien korkein luottamushenkilöjohto, kunnanjohtajat ja alueella toimivat sidosryhmät. Yhteistyötä hoidettiin projektina lokakuuhun 1999 saakka. (Tunturi-Lapin Kehitys 2001, 7.)

Lokakuussa 1999 kunnat perustivat Tunturi-Lapin Kehitys Ry:n jatkamaan seutukunnallista yhteistyötä. Organisaation muodostaa 24 jäseninen luottamushenkilöistä koostuva valtuuskunta ja 9 jäseninen hallitus, johon kuuluvat kaikki alueen kunnanjohtajat ja lisäksi kuntien luottamushenkilöitä. Yhdistyksellä on päätoiminen toimitusjohtaja.

Holappa & Haveri (1999, 21) ovat pohtineet seutukunnan olemusta ja todenneet, että seutukunta on hallinnollinen aluerajaus, jolla on myös vankka teoreettinen perusteensa. Seutukunnan taustalta löytyvät käsitteet seutu ja seutuistuminen. Holappa & Haverin mukaan seutuistumisella tarkoitetaan yhteiskuntarakenteen valtakunnallista keskittymistä tai toisaalta paikallista, sisäistä hajautumista. Seutu on eri toimijoiden muodostama toiminnallistaloudellinen alue. Seutuistuminen on lähtenyt liikkeelle kuntien omatoimisuuden ja alueellisen yhteistyön perusteella. Yhteistyö lisääntyi, koska havaittiin, että yksittäisissä kunnissa ei ole resursseja hoitaa tarpeeksi tehokkaasti kehittämistyötä. Myös Euroopan integroitumiskehityksellä on ollut vaikutusta seutuistumiseen, koska EU haluaa vahvistaa alueita kansallisvaltioiden sijasta. Kolmantena asiana seutukuntayhteistyö liittyy yhteiskunnan verkostoitumiseen sekä ihmisten toimintaympäristön laajenemiseen (työssäkäynnin laajeneminen, organisaatioiden toimitapiirin kasvaminen, yritystoiminnan levittyminen jne.)

Neljänneksi myös hallintouudistukset ovat vaikuttaneet asiaan: kuntien vapaus tuottaa ja järjestää palveluita ovat lisääntyneet.

Samantyyppisiä asioita on tapahtunut myös Tunturi-Lapin seutukunnan alueella. Kehitys on ollut pitkälti samansuuntainen kuin mitä edellä kirjoittajat ovat kuvanneet. Tunturi-Lapin kunnilla on samantyyppinen elinkeinorakenne ja kohtuullisen helppo löytää kehittämisessä yhteisiä vahvuuksia. Alueen valtaelinkeino on matkailu ja matkailukeskusten vaikutukset ulottuvat yli kuntarajojen. Tällöin myös yhteistyö on ollut kohtuullisen luontevaa. Keväällä 2003 on nostettu keskusteluun myös seutukunnan rajojen tarkistus tai alueen laajennus käsittämään ainakin osan myös Tornionlaakson seutukuntaa. Tämä ei kuitenkaan johtanut konkreettisiin toimiin. Kaksi kiistakysymystä on kuitenkin noussut esille: Pallas siirtyi vuoden 2004 alusta Muonion kunnan esityksestä Muonion kuntaan Kittilästä ja tämä aiheutti närää luonnollisesti Kittilässä. Aika näyttää, onko siirrolla vaikutusta seutuyhteistyöhön. Toinen asia on Pallas-Ounastunturin kansallispuiston laajeneminen Ylläkselle saakka. Puiston nimestä alueen kunnat antoivat ristiriitaisia lausuntoja. Kittilän ja Muonion kunnat kannattivat Pallaksen Kansallispuistoa, Enontekiön kunta Pallas-Ounastunturin nimeä ja Kolarin kunta Pallas-Yllästunturin nimeä. Asia oli valtioneuvostossa ja valtioneuvosto päätti, että Pallas-Yllästunturin kansallispuiston perustamista koskeva lakiesitys hyväksyttiin ja annettiin eduskunnalle Tasavallan Presidentin esittelyssä 19.12.2003. Ehdotettu kansallispuisto sijaitsee Enontekiön, Kittilän, Muonion ja Kolarin kunnissa. Puisto tulee Metsähallituksen hallintaan ja hoitoon. Myös ympäristöministeriön tiedotteessa mainitaan erimielisyys puiston nimestä. (Ympäristöministeriö 2003).

Seudullinen yhteistyö ei aina ole helppoa ja yksinkertaista kuten edelläkin ilmenee. Markku Sotarauta, Reija Linnamaa ja Kimmo Viljamaa ovat tutkineet seudullista yhteistyötä eri alueilla. Tutkimuksessaan he ovat tulleet mm. seuraaviin johtopäätöksiin: yhteistoiminnan laatu muodostuu siitä, miten informaatio ja tieto kulkevat yhteistyökumppaneiden välillä, kuinka paljon kukin yhteistyökumppani tuo lisäarvoa ja kuinka paljon lisäarvoa kukin kumppani yhteistyöstä saa, miten yhteistyökumppanit ovat sitoutuneet yhteistyöhön ja miten samansuuntaisia ovat päämäärät, kuinka paljon kumppanit luottavat toisiinsa ja mikä on yhteistyökumppaneiden työnjako. Loppuyhteenvedossaan he toteavat, että kiinnittämällä huomio yhteistoiminnan laatuun, verkostojen johtamiseen ja myös yksilöiden kykyyn toimia osana verkostoa voidaan luoda alueelle kilpailuetua. Toimintamallien ja kehittämis-

ohjelmien rinnalla tulisi kiinnittää nykyistä enemmän huomiota myös ihmisten välisen yhteistyön peruskysymyksiin: millainen yhteistyökumppani minä olen, miten muut tulkitsevat toimintaani, kerronko riittävästi omista tavoitteistani, suunnitelmistani ja ajatuksistani muille, olenko luotettava ja sitoutunut, ovatko minun ja muiden tavoitteet samansuuntaisia. Näiden kysymysten esille ottaminen on kuitenkin monesti erittäin vaikeata, koska vaarana on toisten syyllistäminen, liiallinen henkilöityminen ja päätyminen loputtomaan eipäsujuu- ja keskusteluun. (Sotarauta & Linnamaa & Viljamaa 1999, 437–448.) Tutkijoiden esittämät näkemykset on sovellettavissa myös muuhun kuin yhteistyöhön. Keskeisintä kaikessa yhteistyössä on varmasti juuri avoimuus ja varaukseton luottamus toisen tekemiseen.

Tunturi-Lapin vahvuudet painottuvat matkailun nopeaan kehittymiseen ja monimuotoisuuteen sekä kansainvälistymiseen. Myös kulttuurisia ja maaseudun monipuolisia tekijöitä painotetaan. Luonnollisesti luonto, luonnon monimuotoisuus, ilman puhtaus nousevat myös esille. Kehittämisstrategiassa päätavoitteena korostuu matkailun suuri merkitys ja sen kehittymiseen voidaan vaikuttaa omilla päätöksillä. Tärkeitä kokonaisuuksia ovat: osaaminen, yritystoiminta, luonto- ja ympäristö, maaseutu ja kansainvälisyys. (Tunturi-Lapin kehitys 2002, 4-6; Holappa & Haveri 1999, 74.)

Tunturi-Lapin Seutukunta on toteuttanut yhteistyössä monia kehittämishankkeita, joista voisi mainita mm.

Ylläksen vesihuollon yhdistämishanke – fuusioselvitys 1991 – 1994

Raattaman – Ylikyrön vesihuollonselvitystyö 1991 – 1992

Muonion – Enontekiön sähköhuollon selvitystyö

kuntien atk selvitystyö

Tunturi-Lapin instituuttihanke

Tunturi-Lapin moottorikelkkareittien suunnittelu ja laillistaminen

Tunturi-Lapin kiertävä työterveyshuolto (Tunturi-Lapin Kehitys, tavoite 1, 2000, 5-10.)

5.3 Kyläkulttuuria Tuntureitten Maassa ry

Kyläkulttuuria Tuntureitten Maassa ry on perustettu marraskuussa 2000 toteuttamaan Tunturi-Lapin kuntien maaseutualueilla Leader+ yhteisöaloitteen rahoituksen turvin kehittämisohjelmaansa. Yhdistyksen perustamiseen osallistui toiminta-alueen kylien asukkaita ja

kyläyhteisön jäseniä, kuntien alueella toimivien yhdistysten ja järjestöjen sekä alueen kunnan kuntaorganisaation valitsemia edustajia. Jäsenkunta edustaa ns. kolmikantaperiaatetta: yksi edustaja kylästä, yksi aktiivi kansalainen ja yksi kunnan edustaja. Kolmikantaperiaatteen tavoitteena on saada toimintaan laajasti ja monipuolisesti näkemyksiä kehittämistavoitteiden saavuttamiseksi.

Yhdistyksen toimintaa ei voitu aloittaa Leader+ yhteisöaloitteen mukaisesti, koska kehittämishankerahakemus ei päässyt Leader+ rahoituksen piiriin. Keväällä 2001 saadun kielteisen päätöksen jälkeen kehittämissuunnitelmaa alettiin muokata Pohjois-Suomen tavoite 1-ohjelmaan soveltuvaksi, koska oli käynyt ilmi, että maaseutualueiden kehittämistä on syytä tukea myös muilla kuin em. yhteisöaloitteen rahoituksen turvin. Kehittämissuunnitelman rinnalla laadittiin tavoite 1-ohjelmaan rahoituksen mahdollistava ohjelmansopimus. Ohjelmansopimus ja kehittämisstrategia hyväksyttiin ja toiminnan käynnistävä sopimusasiakirja allekirjoitettiin 2.10.2001.

Yhdistyksen toiminta-ajatus

Kehittämistoiminta perustuu Tunturi-Lapin tunturien, vesistöjen ja niiden välisten luontoluonnon alueiden voimavarojen ja vahvuuksien hyödyntämiseen elinkeinoelämän eri alueiden kehittämiseksi ja alueen maaseutuasukkaiden työllisyyden lisäämiseksi. Toiminta tähtää pitkällä aikavälillä alueen toimintojen suuntaamista siten, että alueelle ominaisten entisten ja uusien elinkeinojen toimintamahdollisuuksia voidaan kehittää monipuolisesti. Yritysten keskinäistä vuorovaikutusta lisätään ja painotetaan erityisesti elinkeinotoiminnan merkitystä elämisen laadun kehittäjänä ja toimeentulon turvaajana.

Kehittämisstrategian painopisteiksi on valittu kokonaisuudet, joita ovat elinkeinotoiminnan kehittäminen perustuen mm. alueen luonnonvarojen, kättentaitojen, paikallisperinteen ja kulttuurin sekä vahvan matkailuosaamiseen käyttömahdollisuuksien lisäämiseen. Yhtenä painopisteenä on yhteisöllisyyden merkityksen korostaminen. Tavoitteeseen pyritään toteuttamalla kestävä kehityksen periaatteita, kehittämällä verkostotaloutta alueen osaamista parantaen ja hyödyntäen, luomalla yhteistyöverkostoja yritysten, yhteisöjen ja elinkeinoelämän tueksi sekä hyödyntämällä uusinta teknologiaa inhimillisen tietoyhteiskunnan toteuttamiseksi. (Kyläkulttuuria Tuntureitten Maassa, 2002.)

6. KOLARIN ELINKEINOELÄMÄN KEHITYSVAIHEITA

6.1 Historiaa

Sodan jälkeen Kolari oli miltei totaalisesti poltettu. Elinkeinoelämä rakentui pitkään metsätöiden ja maatalouden varaan. Jälleenrakennus työllisti paikkakunnan väkeä ja myös etelästä tuli runsaasti työväkeä, joista monet jäivät pysyvästi paikkakunnalle.

Elinkeinorakenteen muutos oli erittäin nopeaa. Maatalousvaltaisesta yhteisöstä tuli parissakymmenessä vuodessa 1960–80 –luvulla teollisuusyhteisö. Vielä 1960-luvun puolivälissä Kolarissa sai maataloudesta niukan toimeentulonsa noin 560 perhettä ja 5 vuotta myöhemmin määrä oli pudonnut jo lähes puoleen. Tänä päivänä toimivia maatiloja on 72. Elinkelvottomilta tiloilta lähdettiin Ruotsiin ja Etelä-Suomeen.

Teollisuusvaihe kesti Kolarissa reilut 20 vuotta vuodesta 1967 vuoteen 1990. Paraisten Kalkkivuori Oy (Partek Oy) perusti vuonna 1967 Kolariin sementtitehtaan, joka työllisti parhaimmillaan 150 henkilöä. Teollista toimintaa vahvisti Rautaruukki Oy, joka avasi Kolarin Rautuvaarassa rautakaivoksen. Kaivos työllisti parhaimmillaan aliurakoitsijat mukaan lukien 250 henkilöä. Parhaimmillaan Kolarissa oli yli 400 teollista työpaikkaa eli yli 20 % ATV:sta. Kolari oli Lapin läänin teollistunein pitäjä. Sementtitehdas lopetti toimintansa lopullisesti 1990 ja rautakaivos 1988. Teollisuustyöpaikat romahtivat käytännössä nolnaan. Teollisuustyöpaikkojen loppumisen vuoksi väestöä muutti pois välittömästi yli 300 henkilöä. Tänä päivänä teollisuustyöpaikkoja on noin 40–50 (Niittyrinta 2000.)

Alajärvi ym. (1990, 78) ovat todenneet tutkimuksessaan, että Kolarissa siirtyminen alkutuotantoyhteiskunnasta palveluyhteiskuntaan tapahtui vuosina 1960–1980 ilman teollisuusyhteisön erillistä kehitysvaihetta. Maatalouden perheistä siirryttiin suoraan palvelualojen ammatteihin. Muutoksen nopeus on ollut sekä kansallisesti että kansainvälisesti ylivertainen ja se on tapahtunut kansallisiin lukuihin verrattuna 10–20 vuotta viivästyneenä. Kaivos ja sementtitehdas toivat vaurautta kuntaan, mutta eivät juuri lainkaan synnyttäneet alihankintatoimintaa ja ne saattoivat jossain määrin jopa tukahduttaa luovaa ajattelua sekä omaehtoista kehittämistä. Luotettiin suuriin työntajiin ja työpaikkojen ikuisuuteen. (Järvi-
luoma 1997, 131; Salkoaho 1993, 63.)

Matkailun perinteet juontavat aina 1930-luvulle, jolloin Ylläksen matkailukylissä, Ylläs-järvellä ja Äkäslompolossa alkoi käydä ”turisteja”. Määrä oli luonnollisesti alkuaikoina hyvin vähäinen. Muutamia ”helsinkiläisiä” tai ”herroja” kuten matkailijoita siihen aikaan sanottiin, kävi keväisin. Vähitellen määrä kuitenkin kasvoi ja ensimmäisiä omia majoja etelän matkailijat alkoivat rakentaa jo 1940-luvulla. Paikallinen väki majoitti vieraat omiin asuntoihinsa. Itse muutettiin kevääksi pirttiin ja tehtiin vieraille makuusijat kamariin. Saa-tettiinpa nukkua samassa huoneessakin, vain verho välissä. Kotimajoitus olikin pääasiallinen majoitusmuoto aina 1980-luvulle saakka. Vasta tällöin alettiin tehdä matkailijoille va-sittuja tiloja, pääasiassa mökkejä pihapiiriin. Onpa matkailijoiden majoitukseen kunnostet-tu myös vanhoja navettoja. Ainakin yksi tällainen majoitustila on Ylläksellä vieläkin käy-tössä.

Matkailu kehittyi tasaisesti ilman mainittavia toimenpiteitä aina 1980-luvulle saakka, jol-loin ennen näkemätön nousukausi kiihdytti rakentamisen hallitsemattomiin mittoihin. Vuo-sina 1985 – 1990 Ylläksen alueelle myönnettiin lomarakennuslupia yhteensä noin 90 000 k-m², mikä merkitsi käytännössä vähintään 5 000 uutta vuodepaikkaa. Huippuvuonna 1989 myönnettiin 421 rakennuslupaa, joista lomamajojen rakentamiseen ja laajentamiseen 331 lupaa. Vertailun vuoksi viime vuosina (1998- 2003) rakennuslupia on myönnetty 150 – 277 kpl vuosittain. Tämäkin määrä on jo hyvä tämän suuruudessa kunnassa ja takaa koh-tuullisen hyvin oman kunnan rakennusalan työllisyyden. (Niittyrinta 1991, 107–114, Kola-rin kunta, rakennustilastot 1985–1989 ja 1998–2003.)

Kolarin ja Ylläksen matkailun kehittymisessä voidaan mainita muutama virstanpylväs: vuonna 1956 kunta rakensi hiihtohissin Ylläksen Varkaankuruun. Hissi ei ollut kannattava ja toiminta lopetettiin jo samalla vuosikymmenellä. Yksi syy kannattamattomuuteen oli ehkä se, että lähin tie oli 7 km päässä. Ala-asemalle piti hiihtää tämä matka. Tie ylös tunturiin tehtiin vasta vuonna 1969, jolloin yleisradio teki Ylläksen huipulle televisiomaston. Tällöin rakennettiin myös nykyisellä paikalla oleva eturinteen hissi Äkäslompolon puolel-le.

Ylläsjärven puolella rinnetoiminta alkoi vuonna 1981. Vuonna 1968 Karjalanliitto rakensi Ylläsjärvelle oman Tunturimajan, joka on myöhemmin muutettu Ylläsjärven Tunturihotel-liksi. Vuonna 1974 Äkäslompoloon rakennettiin alueen ensimmäinen hotelli, Äkäshotelli

ja kestopäällysteinen tie. 1980 -luvun nousukauden päätteeksi rakennettiin Ylläsjärvelle Hotelli Ylläsrinne ja Äkäslompoloon Hotelli Ylläskaltio.

Matkailun alkuvuosista lähtien tärkein matkailun aktiviteetti on ollut maastohiihto. Ensimmäisinä vuosikymmeninä ladut tehtiin luonnollisesti itse hiihtämällä, vasta 1970 -luvulla alettiin ”höylätä” latuja moottorikelkalla. Tämän päivän Ylläksen mahtava ja monipuolinen latuverkosto onkin tehty entisaikojen matkailijoiden tekemille urille. Näitä on vain levennetty nykyisille latukoneille ja luisteluhiihtoon soveltuviksi.

Kolarin paikallisyhteisön toimintaa on värittänyt vuosikymmenten saatossa em. voimakkaan elinkeinorakenteen muutoksen lisäksi myös voimakas poliittisuus: Kolarissa vasemmistolaisuus, oikea korpikommunismi on ollut voimissaan vuosikymmeniä. Toinen vahva aatesuunta on ollut maalaisliittolaisuus. Tähän on sekoittunut voimakas kyläpolitiikka Kolarin kirkonkylän ja Sieppijärven välillä. Myös Laestadius on antanut kolarilaiseen paikallisyhteisöön oman värityksensä ja tietysti Ruotsin läheisyys. Tänä päivänä tilanne on tasoittunut: suuria poliittisia ja uskonnollisia erimielisyyksiä ei ole. Samoin kyläpolitiikointi on jäänyt taka-alalle. Kolarista on myös sanottu, että se on lihan ja leivän välissä. Tämä tarkoittaa sitä, että Kolarin on kahden kulttuurin murroksessa: Tornionlaakson ja lappalaiskulttuurin. Leipävilja ei enää kasva eikä poronhoidosta ole valtaelinkeinoksi tällä alueella. (Niittyrinta 1991, 107–114; Niittyrinta 2000; Jaako 1998, 18.) Ylläksen matkailutoiminnan kehitys ”virstanpylväineen”, (liite 1.)

6.2 Matkailu ja sen merkitys Kolarissa

Kolarin, käytännössä Ylläksen rekisteröity majoituskapasiteetti on noin 1 300 vuodepaikkaa. Lisäksi on rekisteröimätöntä vuodekapasiteettia noin 14 700 eli kaikkiaan vuodepaikkoja on Ylläksen alueella noin 16 000. Suurin osa rekisteröimättömästä kapasiteetista on yksittäisissä mökeissä ja tällöin tarkkaa kapasiteettilukua on mahdotonta määrittellä, vaan se perustuu arvioon keskimääräiseen vuodelukuun/mökki. (Tilastokeskus 2003, Kolarin kunta, 2003, maapoliittinen ohjelma.)

Ylläksellä on 21 hiihtohissia, joiden yhteinen hissikapasiteetti on yli 23 700 nousua tunnissa. Rinteitä on 43. Kunnostuksen piirissä olevia maastohiihtolatuja on 320 km, joista 34

km on valaistuja. Moottorikelkkareittejä on 400 km. Majoituskapasiteetista on vuositasolla ylitarjontaa, mutta kevään huippusesonkina koko kapasiteetti on käytössä. Rekisteröidyn majoituskapasiteetin huonekäyttöaste Kolarissa oli vuonna 2003 41,1 %. Lapissa keskimääräinen käyttöaste oli samana aikana 40,9 %. (Tilastokeskus 2003).

Kolarissa matkailun merkitys on erittäin suuri. Kuten edellä olevasta Kolarin matkailun historiasta käy ilmi, matkailulla elinkeinona on Kolarissa pitkät perinteet. EU- kaudella matkailun merkitys on entisestään kasvanut ja voidaan sanoa, että Kolarissa matkailu on elinkeinoelämän veturi ja portti kansainvälistymiseen. Elinkeinojen kehittämisprojekteja kunnassa on ollut lukuisia aina 1980 -luvulta saakka. Vaikka monet projektit ovat aikoja sitten loppuneet, on niillä kuitenkin luotu hyvä perusta myös uuden vuosituhannen elinkeinojen kehittämiselle. Kunnan elinkeinojen kehittäminen on jatkuva prosessi, joka ei saa päättyä koskaan. Kolarissa yritystoiminnan kehittäminen on ollut erityisen vaikeata johtuen voimakkaasta puolue- ja kyläpoliittisuudesta. Oikeastaan vasta 1990 luvun lopulla on alettu laajasti ymmärtää yksityisen yritystoiminnan merkitys kuntalaisten hyvinvoinnin luojana.

7. KOLARIN ELINKEINOPOLITIikka EU-AIKANA

7.1 Kehittämisen lähtökohta

EU:n aluepolitiikassa ohjelmallisuus ja projektitoiminta ovat hyvin keskeistä. Tämä on selkeästi heijastunut myös kuntien toimintaan. Kunnat ovat kautta linjan joutuneet omaksumaan EU:n tuomat muutokset toteuttaa elinkeinopolitiikkaa. Ensimmäisellä ohjelmakaudella oli varmasti monilla kunnilla vaikeuksia päästä käyntiin ja sisälle EU:n monimutkaiseen ja byrokraattiseen maailmaan. Myös rahoituksen myöntäjillä oli samoja vaikeuksia soveltaa säännöksiä ja näin rahoituspäätökset monesti saattoivat kestää pitkiäkin aikoja. Kolarissa oli myös samoja vaikeuksia. Lisäksi poliittisten erimielisyyksien vuoksi elinkeinoasiamiehen virkaa ei enää täytetty 31.12.1994 jälkeen ja näin vietiin heti perusresurssit toteuttaa menestyksellistä elinkeinopolitiikkaa.

Kolarin poliittinen elämä oli 1990 -luvulla aika hajanainen ja sekava, mikä aiheutui kuntatalouden tilasta, kiistanalaisista hankkeista ja nimenomaan kunnan roolista Ylläksen vesi-

huollon, rautatieaseman ja jäähallin rakentamisessa sekä kunnanjohtajan asemaan ja hänen persoonasta käytyyn keskusteluun sekä uuteen kunnanjohtajaan kohdistuneesta luottamuspulasta, joka johti sittemmin kunnanjohtajan erottamiseen. Kunta oli ilman vakituista kunnanjohtajaa kahteen eri otteeseen vuosina 1994–95 ja 1998–2000. Noina aikoina kunnanjohtajuutta hoiti vuoroin kunnansihteeri (1994–95) ja vuoroin taloussihteeri (1998–2000). Myös koko elinkeinopolitiikka ja – toimi asetettiin kyseenalaiseksi. Vuosikymmenen loppupuolella kuitenkin toteutettiin em. kiistanalaiset rakennushankkeet. Kaikki tapahtumat vaikuttivat siihen, että kehittämisenergia valui kiistelyihin. (Kenttälä 2003.)

Kolarissa kuitenkin hanketoiminta lähti 1990 – luvun lopulla hyvin käyntiin ja kuntavetoisena saatiin liikkeelle monia hyviä projekteja, joiden hedelmiä saamme tänä päivänä nauttia. Kolarissa matkailu on selkeästi tärkein toimiala, josta on mahdollisuus saada työtä ja toimeentuloa kuntalaisille. Tämän vuoksi tuntui luonnolliselta käynnistää yhdessä yrittäjien kanssa vuonna 1997 Ylläksen matkailun ja maankäytön kehittämisprojekti. Tämä oli erittäin onnistunut hanke. Yrittäjät olivat siihen sitoutuneet ja tekivät ahkerasti töitä hankkeen sisällön saamiseksi mahdollisimman realistiseksi ja toteuttamiskelpoiseksi. Raportti on ollut valmistumisesta lähtien kunnan virkamiesten ja luottamushenkilöiden, paikallisen ja läänin tason työvoimaviranomaisten sekä maakunnan muiden kehittämisviranomaisten ”käsikirjana”, johon on aina vedottu kunnan ja yritysten hankkeiden rahoituskäsittelyssä.

Ylläksen matkailun ja maankäytön kehittämissuunnitelma, jota käydään läpi myöhemmin, oli lähtölaukaus hedelmälliseen yhteistyöhön kunnan virkamiesten ja eri poliittisten ryhmien sekä yrittäjien välillä. Suunnitelmassa paalutettiin tärkeät kärkihankkeet, joita lähdettiin yhdessä viemään eteenpäin. Määriteltiin selkeä tahtotila, mitä kohti lähdetään kulkemaan. Suunnitelman laatiminen osui sikäli hyvään saumaan, että 1980 -luvun lopun ”hullut vuodet” eli ennen näkemätön talouden nousukausi ja 1990 – luvun alkuvuosien lama olivat selkeästi takana, mutta silloin tehdyt mahdolliset virheratkaisut kuitenkin vielä hyvin muistissa. Ylläksen veturiyrityksistä osa oli vielä ”tuuliajolla” ja omaisuudenhoitoyhtiö Arsenalia pyöritti liiketoimintaa vuokrajohtajilla ilman selkeää isäntää, mutta kuitenkin pääosalla yrityksistä oli omistus kunnossa.

Kehittämissuunnitelmassa nostettiin esille seuraavat kärkihankkeet: Ylläs musiikkিতunturi, Ylläksen terveysthotelli, Ylläs – Aakenus kansallispuisto, maisematie Äkäslompola – Yl-

läsjärvi. Nämä ovat myös kunnan elinkeinostrategiassa määritelty kärkihankkeiksi. Kaikki kärkihankkeet ovat menneet erittäin hyvin eteenpäin: musiikkitunturi hankkeena on saanut alkurahoituksen ja johtanut koko Ylläksen alueen yhteisen matkailuorganisaation perustamiseen, terveysthotelli (hotelli Ylläs Saaga) valmistui maaliskuussa 2003, kansallispuistolaki hyväksyttäneen vuonna 2004, maisematien rakentaminen alkanee vuonna 2004.

Edellä mainittu toiminta osoittaa selkeästi sen, että kun saadaan muodostettua yhteinen tahtotila, tehdään päätökset ja lähdetään viemään niitä eteenpäin, niin saavutetaan myös tuloksia.

Kuten edellä on varmasti tullut hyvin esille, kunnan elinkeinopolitiikka on pääsääntöisesti matkailun ja sen eri osa-alueiden kehittämistä. Selkeä punainen lanka, joka ohjaa kehittämistä, liittyy tavalla tai toisella matkailuun. Matkailun yksi vahvuus ja samalla ongelma on se, että se on keskittynyt Ylläksen kyliin - Äkäslompoloon ja Ylläsjärvelle. Kunnan tavoitteena on kuitenkin saada matkailun vaikutuksia leviämään laajemmin koko kunnan alueelle. Tässä on menty jonkin verran eteenpäin, nimenomaan hanketoiminnan avulla. Liitteenä kaavio hanketoiminnasta, (liite 2.)

Systemaattinen hanketyö on alkanut tuottaa myös tulosta. Työ on ollut määrätietoista ja on edetty askel askeleelta kohti päämäärää. Tässä työssä ovat keskeisesti olleet mukana työvoimahallinto, erityisesti Kolarin työvoimatoimisto, Lapin ympäristökeskus, Lapin yliopiston täydennyskoulutuskeskus, Kolarin kunnan kylät ja aktiiviset ihmiset eri puolilta kuntaa sekä tietysti yritykset. Erityisesti Kolarin työvoimatoimistolla on ollut aktiivinen ote elinkeinopolitiikkaan jo 1980-luvulta saakka. Tämä on erittäin hyvä tuki myös kunnan toimenpiteille, koska työhallinnolla on merkittävästi varoja eri kehittämis- ja työllistämistoimiin. Kunta ja työvoimatoimisto pitävät yhteyttä lähes päivittäin elinkeinopoliittista asioista ja näin on löytynyt myös yhteinen näkemys tavoitteista ja toimenpiteistä. On tärkeätä, että kaikki paikalliset kehittämisresurssit saadaan käyttöön ja puhaltamaan samaan hiileen. Kaikkien toimijoiden yhteistyö on erittäin tärkeätä, koska ongelmat ovat monesti hyvin vaikeita. Yhtä asiaa korjaamalla ei saada tuloksia aikaan, vaan on vaikutettava samanaikaisesti moneen asiaan yhtä aikaa.

7.2 Elinkeinopolitiikan resurssit

Kolarissa perustettiin elinkeinoasiamiehen virka vuonna 1979 ja virka täytettiin saman vuoden syksyllä. Virka oli täytettynä lyhyitä aikoja lukuun ottamatta aina vuoden 1994 loppuun saakka, jonka jälkeen virka jätettiin täyttämättä. Kunnan päättäjien keskuudessa oli yleinen käsitys, että elinkeinoasioita hoidetaan jatkossa EU:n projektirahoituksella, ilman kunnan vakinaista elinkeinohenkilöä. Tämä merkitsi samalla, että elinkeinopolitiikan hoitamisesta puuttui pitkäjänteisyys. Projektihenkilöt tulivat ja menivät. Samanaikaisesti kunnan pitkäaikainen ja vakituinen kunnanjohtaja siirtyi eläkkeelle vuonna 1994 ja viransijaiseksi nimettiin kunnansihteeri. Hän hoiti tehtävää vuoden 1995 syksyyn, jolloin aloitti uusi vakituinen kunnanjohtaja, joka ei kuitenkaan saavuttanut laajaa luottamusta ja hänet irtisanottiin syyskuussa 1998, jolloin viran väliaikaiseksi hoitajaksi valittiin taloussihteeri, joka hoiti virkaa vuoden 2000 syksyyn. (Kenttälehto 2003.) Kun kunnanjohtaja ja elinkeinoasiamies -tehtävissä olevat henkilöt vaihtuivat näinkin tiheään ja tehtäviä hoidettiin väliaikaisilla ratkaisulla ja tähän vielä liittyi poliittisia erimielisyyksiä kunnanjohtajan luottamuksesta ja muista poliittisista kysymyksistä, niin oli selvää, että elinkeinoasioita ei voitu hoitaa täysipainoisesti ja riittävällä intensiteetillä.

Rautuvaaran kaivoksen lakkauttamisen aikoihin 1987–88 perustettiin kunnan yrityspalvelukeskus, jossa oli elinkeinoasiamiehen lisäksi maataloussihteeri, maaseutuasiamies, käsityöneuvoja, yritysasiainmies, matkailuasiamies, koulutussuunnittelija ja toimistos sihteeri. Yrityspalvelukeskus toimi aina 1990-luvun alkuvuosiin saakka. Palveluelinkeinojen kehittäminen painottui kunnan elinkeinopolitiikassa ja sitä tuettiin em. yrityspalvelukeskuksella ja asunto- ja kaavoituspolitiikalla. Myös työvoimahallinto oli kiinteästi mukana elinkeinopolitiikassa esimerkiksi starttirahapäätöksin ja järjestämällä yrittäjiksi aikoville koulutusta ja työntekijöille koulutusta uusiin ammatteihin. Kauppa- ja teollisuusministeriö myös suuntasi painospistettä rahoituksessa Kolarisiin. Lisäksi Lapin seutukaavaliitto teki Kolarista kuntakuvauksen. Vuodesta 1995 lähtien elinkeinoasioita hoidettiin aina vuoteen 1999 saakka tilapäisesti työllisyysvaroin yhden henkilön voimin. Maataloussihteerin virka on ollut koko ajan täytettynä vuodesta 1979 lähtien. Vuonna 1999 syyskuussa palkattiin Ylläksen matkailun ja maankäytön projektiin Ylläksen aluekoordinaattori, jonka tehtäviin myöhemmin kuului myös elinkeinoasiamiehen tehtävät. Työllisyysvaroin palkattu elinkeinosuunnittelija toimi apuna vuoden 2000 loppuun saakka. Vuoden 2003 alusta aluekoor-

dinaattorin toimi vakinaistettiin elinkeinoasiamiehen toimeksi ja aluekoordinaattorina toiminut henkilö jatkaa tässä toimessa. (Kenttälehto 2003, Alajärvi ym. 1990, 112.)

Jos tarkastellaan Kolarin kunnan panostusta elinkeinotoimeen EU:n liittymisen aikoihin, niin voidaan vetää suoraan johtopäätökset, että kun resursseja olisi pitänyt lisätä, niin maataloussihteerin lisäksi varsinaisen elinkeinotoimen henkilön, elinkeinoasiamiehen virkasuhdetta Kolarissa ei jatkettu. EU toi kuntien elinkeinopolitiikkaan uusia tuulia ja tämän vuoksi kunnan resursseja olisi pitänyt päinvastoin lisätä, jotta olisi pystytty vastaamaan EU:n tarjoamaan haasteeseen: Westlingin mukaan (2002, 40) ohjelmallinen aluepolitiikka toi lisää kehitysvaroja kuntien ja yritysten käyttöön vuodesta 1995 lähtien. Tämän jälkeen maassa keskimäärin kuntien elinkeinopoliittiset määrärahat ovat lisääntyneet. Myös varainkäytön moninaisuus on lisääntynyt niin suurissa kuin pienissäkin kunnissa. Tämä olisi pitänyt ottaa myös Kolarissa huomioon. Näin ei kuitenkaan tehty.

Elinkeinojen kehittämiseen on Kolarissa vuositasolla panostettu keskimäärin (1,2 mmk - 1,8 mmk) 201 000 € – 303 000 € riippuen projektien määrästä ja suuruudesta. Vuonna 2001 panostettiin poikkeuksellisesti huomattavasti enemmän eli (9 mmk) 1,5 milj. € koska tällöin oli suuria hankkeita, kunta mm. panosti osakkaana Ylläkselle tulevan hotelli Saagan osakepääomaan (6,7 mmk) 1,127 milj. € ja lisäksi antoi osakaslainaa (600 000 mk) 100 000 € (Kenttälehto 2003.)

7.3 Kolarin kunnan elinkeinostrategia

Kunnanhallitus on hyväksynyt 28.2.2000 viimeisimmän kunnan elinkeinostrategian. Strategian taustasta voi todeta lyhyesti: Elinkeinotyöryhmä asetti syksyllä vuonna 1997 tavoitteeksi uusia sekä arvioida elinkeinostrategian ja – ohjelman. Työn lähtökohtana on ollut arvioida tilannetta mahdollisimman realistisesti ja katsoa Kolarin vahvuuksia. EU:n liittymisen jälkeen projektityön merkitys on kasvanut. Elinkeinotoiminnassa kehittämistehtävät pyritään hankkeistamaan. Strategialla pyritään ohjaamaan hankkeet linjaan sekä omien, seutukunnan että Euroopan unionin kehittämisohjelmien kanssa.

Kolarin vahvuudet liittyvät matkailuun ja kunnan asemaan Lapin läänin alueella. Matkailun vahvuus on Ylläksen tunturialue, mahdollinen kansallispuisto sekä rajajoki, jossa on

vielä hyvä luonnonlohikanta. Kolarilla on etuja, jotka puuttuvat monilta Lapin läänin kunnilta: rautatie, jossa on tavara- että henkilöliikennettä, lisäksi lähellä on kaksi lentokenttää Ruotsin Pajalassa ja Kittilässä sekä oma Aavahelukan pienlentokenttä lähellä Yllästä.

Selkeänä heikkoutena on oman aloitteellisuuden puuttuminen: Kolarissa reagoidaan muiden aloitteellisuuteen. Muutos on tapahduttava aktiivisemmaksi, jotta Kolarissa olisi mahdollisuus tehdä tuottavaa elinkeinopolitiikkaa ja saada panostuksilla aikaan pysyviä työllistäviä muutoksia.

Kehittämisessä on otettava huomioon myös liikenne ja logistiikka. Kunnan sijainti on keskeinen seutukunnassa ja kalotilla. Tämän hyödyntäminen on ehdottoman tärkeä. Raja- ja lähialueiden yhteistyö tiivistäminen ja liikenneyhteydet tulevat korostumaan. Onpa strategiassa mainittu yhdeksi asiaksi junaliikenteen kehittäminen Kiirunaan ja sieltä edelleen Norjan Narviikkiin.

Tavoitteet

Strategian tavoitteissa mainitaan seuraavat asiat:

- Kolari tunnetaan 2006 Ylläs- ja lohikuntana
- Tavoitteena on väkiluvun vähenemisen pysäyttäminen siten, että väestökehitys kääntyy positiiviseksi vuonna 2001 ja jatkuu sen jälkeen vuoteen 2006 koko ajan positiivisena
- Vuonna 2006 työttömyysprosentti on korkeintaan 1,8 kertaa suurempi kuin valtakunnan keskimääräinen työttömyysprosentti
- Toimipaikkojen määrä kasvaa keskimäärin seitsemällä vuodessa (vuonna 1997 toimipaikkoja oli 260 kpl)
- Tavoitteena tehdä selvitykset elinkeinojen nykytilanteesta, erityisesti matkailuun liittyvistä luvuista ja niiden merkityksestä kuntaan ja kuntatalouteen
- Kunnan alueella matkailijoiden määrä kasvaa 40 % vuoteen 2006 mennessä vuoden 1999 tasosta. Kolarin markkinaosuus Lapin kokonaismatkailusta nousee 20 %:iin
- Tavoitteena palauttaa elinkeinotoimintaan sijoitettu markkamäärä hankkeissa 5-kertaisena takaisin
- Tavoitteena saada aikaan toimiva seutukuntayhteistyö
- Alkutuottajien määrä vuonna 2006 on vähintään sama kuin ohjelmakauden alussa (70 kpl vuonna 1999)

- Tavoitteena saada tiivis yhteistyö yrittäjien kanssa säännöllisillä tapaamisilla

Keinot

Johtoajatuksena on aktiivisuuden lisääminen ja koko kuntaorganisaation palvelutason nostaminen. Yhteistyö on toimivaa: luottamushenkilöt /kunnan viranhaltijat/valtion viranomaiset/yritykset/kuntalaiset. Elinkeinostrategian toteuttamiseksi kunta järjestää elinkeino-neuvontaa, koulutusta, vuokraa ja rakentaa toimitiloja sekä käyttää varoja kunta- ja yhteismarkkinointiin. Kunta toteuttaa yritysten ja muiden yhteisöjen kanssa yhteistyöprojekteja, joilla kehitetään ja tuetaan alueen toimijoiden osaamista, yritystoiminnan monipuolistamista ja yhteistyömalleja. Kunta edistää aktiivisella maapolitiikalla ja rakennusneuvonnalla kaavoitusta, rakentamista ja asumista.

Eri toimialoilla kehittämisen painopisteet ovat:

Matkailu

Tavoitteena on sesonkien jatkaminen ja matkailun ympärivuotisuus oheistapahtumilla, palvelujen monipuolistamisella, tuotekehityksellä, tunnettavuuden lisäämisellä ja infrastruktuurin kehittämällä. Saavutettavuutta parannetaan yhteistyössä eri liikenneyhtiöiden kanssa.

Jalostus

Jalostustoiminnan edistämiseksi kunta tukee yritysten verkottumista.

Alkutuotanto

Rakennemuutosta tuetaan ohjauksella ja neuvonnalla. Jalostusasteen nostaminen ja tuotannon monipuolistaminen on edellytys alkutuotannon työpaikkojen säilyttämiseksi nykyisellä tasolla.

Liikenne ja logistiikka

Edistetään junaliikenteen kehittymistä Kolarin sekä lentoliikennettä Kittilän ja Pajalan lentokentille. Tieverkostoa pyritään parantamaan ja täydentämään. Tietotekniikan ja telematiikan hyväksikäyttöä edistetään yrityksissä ja kotitalouksissa.

Koulutus

Koulutuksessa on tärkeä saavutettavuus. Kunnassa ja Tunturi-Lapin seutukunnassa toimivien eri oppilaitosten yhteistyö on tärkeä. Koulutuksen laadun ja vaikuttavuuden parantaminen nähdään myös tärkeänä. Eletään reaaliajassa ja seurataan muutoksia laaja-alaisesti. Työelämäyhteyksien ja yrittäjyyden edistäminen tarkoittaa selkeää asenteisiin vaikuttamis-

ta laajalla rintamalla: kommunikatiivisempi hallinto- ja tiedotuskulttuuri, keskustelut, kuuntelu ja pyrkimys avoimuuteen. Koulutuksen alueellinen yhteistyö merkitsee osallistumista yhteistyöhön monella eri tasolla lääninhallitus, Lapin liitto, Te-keskus, seutukunta ja muu kuntayhteisö, yliopistot, ammattikorkeakoulut, kuntayhtymät. Myös valtakunnallinen vaikuttaminen on tärkeitä. Koulutuksessa kansainvälisyys (oppilasvaihdot yms.) ja tutkimus – tutkimustiedon hyväksikäyttö on tärkeitä ja samoin osallistuminen tutkimusprojekteihin.

Strategiassa on nimetty kärkihankkeet:

- Yhteismarkkinointi – Ylläs-Kolari imagon nostaminen
- Ylläs – Aakenus kansallispuisto
- Kolari - Kurtakko – Ylläsjärvitie
- Maisematie
- Terveysshotelli
- Musiikkিতunturi
- Puunjatkojalostus

Resurssit

Toiminta rahoitetaan vuosittain budjetoimalla vähintään 1,5 mmk:aa eli noin 252 300 euroa. Käyttösuunnitelman tekee elinkeinotyöryhmä. Kunnanhallitus hyväksyy lopullisesti määrärahan käytön. Ylläksen alueelle tarkoitetut määrärahat ohjataan Ylläksen Matkailu Oy:n kautta. Elinkeinostrategiaa ja ohjelmaa toteuttavat siihen määritellyt viranhaltijat sekä projekteissa mukana olevat henkilöt. (Kolarin kunta 2000, elinkeinostrategia.)

Strategiassa painottuu matkailu selkeänä yksittäisenä toimialana. Vaikka matkailu on haavoittuva toimiala, niin se myös kasvaa eniten maailmanlaajuisesti. Myös Euroopan yhteisön komissio on painottanut matkailun merkitystä komission vihreässä kirjassa. Erityisesti maaseutumatkailun kehittämistä pidetään tärkeänä, jotta varmistettaisiin monille maaseutualueille uusia mahdollisuuksia tarjota tuotteita ja palveluja hyödyntäen näin kansallista perintöä. Matkailuelinkeino sopii hyvin Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 2 artiklassa ilmaistuun tavoitteeseen: taloudellisen toiminnan sopusointuisen ja tasapainoisen kehityksen, kestävän ja rahan arvon alenemisesta välttävän sekä ympäristöä kunnioittavan kasvun edistämiseen. (Euroopan komissio 1995, 12.)

Jos arvioidaan Kolarin elinkeinostrategiaa eri kirjoittajien näkemyksiin, niin voidaan todeta, että Kolarissa on strategiassa painotettu melko pitkälle niitä kysymyksiä, mitä hyvässä strategiassa tuleekin olla. On haettu luontaisia vahvuuksia ja sitä kautta suhteellista etua. Se kuinka hyvin strategia on ollut päivittäisen päätöksenteon ohjenuorana, on monesti epäselvää. Tässäkään ei voi olla korostamatta sitä, että elinkeinopoliittinen strategia on kuntastrategian ydin tai ainakin pitäisi olla. Sen kautta pyritään luomaan taloudellinen perusta kokonaisvaltaiselle kehittämiselle. Se osoittaa ne asiat, joissa on kunnan taloudellinen perusta ja joiden kautta taloudellista perustaa on mahdollista edelleen kehittää. Julkiseen sektoriin kohdistuvat muutospaineet korostavat entisestään elinkeinopoliittisen strategian merkitystä. Strategia on kunnallisten päättäjien, luottamushenkilöiden ja virkamiesten valitsema tai ainakin hyväksymä vaikka ei ehkä aina kaikin osin tietoisten valintojen tulos.

Mintzberg on esittänyt kolme erilaista strategian tyyliä: yrittäjä-, sopeutumis- ja suunnittelutyylit. Yrittäjätyylille on ominaista uuden etsintä, rohkeat aloitteet, pyrkimys erilaistua, toiminnan jatkuva seuranta, kasvutavoitteiden keskeisyys sekä päätösvallan keskittyminen. Sopeutumismallille on ominaista selkeiden tavoitteiden puuttuminen, reagointi tarjoutuviin mahdollisuuksiin, kehittyminen pienten muutosten kautta sekä päätösten epäyhtenäisyys. Suunnittelutyylille on ominaista suunnittelun korostuminen, ammattilaisten käyttö suunnittelussa, taloudellisten kriteerien keskeisyys päätöksenteossa sekä tavoitteiden ja päätösten kiinteä yhteys ja jatkuva seuranta sekä eri tahojen huomioon ottaminen päätöksenteossa. (Niittykangas 1994, 64–65; Mintzberg 1973, 44–49.)

Jos Mintzbergin teoriaa vertaa Kolarin strategiaan ja toteuttamistapaan, niin tänä päivänä Kolarin strategia vastaa lähinnä yrittäjätyylistä toimintatapaa. On rohkeasti ja monesti pakko ollut etsiä uusia mahdollisuuksia, koska entiset eväät eivät ole enää kantaneet. Tavoite on myös erilaistua. Kolarin vahvuus on matkailu ja luonnollisesti silloin on myös tärkeätä, mikä on matkailuyrittäjien strategia ja tapa erilaistua. Luonnollisesti kunnan ja yrittäjien strategialinjaukset tulee käydä yksiin. Näitä linjakeskusteluja käydään jatkuvasti yhteisissä palavereissa ja tulevaisuudessa myös uuden yhteisen organisaation, Ylläksen Matkailuyhdistys ry:n, puitteissa tiiviimmin. Strateginen ajattelu ja suunnittelu tuleekin perustua aina kohteensa ja sen ympäristön välisten vuorovaikutussuhteiden ymmärtämiseen. (Aho Seppo, 1991, 98). Toisaalta voi todeta senkin, että strategiassa mainitaan selkeänä heikkoutena aloitteellisuuden puute ja reagoidaan muiden aloitteellisuuteen. Tämäkin on varmasti totta.

Erityisesti ennen tämä suuntaus on ollut vallalla. Monesti tällaiset asiat ovat kiinni muutamasta keskeisestä persoonasta. Erityisesti 1990 -luvun loppupuolella johtavissa luottamushenkilöissä löytyi rohkeutta tarttua hankkeisiin ja viedä asioita eteenpäin. Tulokset ovat nyt nähtävissä mm. kärkihankkeiden toteutumisenä. Tällaista rohkeutta ja aloitteellisuutta toivottavasti löytyy myös tulevaisuudessa.

Kuinka hyvin Kolarin kunnan strategia täyttää suhteellisen edun strategian määritelmän? Arto Haveri on määritellyt kriteerit, joilla suhteellista etua luodaan. Suhteellinen etu on sellaista, joka

1. erottaa kilpailijoista
2. antaa positiivisia taloudellisia hyötyjä
3. ei ole helposti kopioitavissa

Ensimmäinen kohta merkitsee sitä, että suhteellinen etu on jotakin sellaista, mitä ei ole kilpailijoilla. Se on laadullisesti tai hinnaltaan parempaa tai edullisempaa kuin kilpailijoilla. Toisen kohdan mukaan se merkitsee myös taloudellista etua. Kolmas kohta on, että etu ei saa olla helposti kopioitava. Tämä on tietenkin vaikea monesti täyttää. Jos ajatellaan kuntia, niin jokin erikoinen luontoon liittyvä kohde voisi olla sellainen, jota on vaikea kopioida muualle. Tietenkin myös henkisiin resursseihin, esimerkiksi yhteistyöhön liittyvät asiat ovat vaikeasti kopioitavissa. Oleellista kuitenkin suhteellisen edun strategiassa on ylivoimaisuus jollakin osa-alueella. (Haveri 1995,123–125.)

Onko Kolarin strategia sellainen kuin Haveri edellä on määritellyt. Tähän voi vastata, että strategia suurimmalta osin täyttää vaatimukset. Se erottaa Kolarin kilpailijoista, se rakentuu sellaisille vahvuuksille, joita muissa kunnissa ei ole tai ne eivät ole muissa niin selkeästi hyödynnettävissä ja kopioitavissa: tunnettu Ylläksen tunturialue, tuleva suuri Ylläs – Pallas kansallispuisto, rajajoki arvokaloineen, Suomen pohjoisin rautatieasema ja säännöllinen henkilöliikenne, kaksi lentokenttää (Pajala ja Kittilä), keskeinen sijainti kalotilla. Vahvuuksiin tulee ottaa mukaan myös yrittäjien omassa strategiatyössä esiin nostamat vahvuudet: mm. luonnon monimuotoisuus, pitkät perinteet matkailussa, valmis infrastruktuuri, tapahtumat, kulttuuri, hyvä yhteistyö eri tahojen kesken, vrt. myös hiljaisen tiedon merkitys, mm. Kostiainen ja Aho Esko edellä. Strategian onnistumisesta kertonee myös se, että kaikki nimetyt kärkihankkeet ovat toteutuneet tai toteutumassa. Strategia on maanläheinen ja toteuttamiskelpoinen.

7.4 Kolarin elinkeinotoiminnan painopistealueet

Kolarin yksi tärkeä vahvuus on ollut jo 1930 -luvulta lähtien matkailu. Sen asema on vuosien varrella vain korostunut, erityisesti 1980 -luvun lopulta, jolloin Kolarin teollinen pohja murtui, kun molemmat teollisuusyritykset Rautuvaaran rautakaivos ja Partekin sementti-tehdas lopettivat toimintansa. Tällöin menetettiin kerralla lähes 300 työpaikkaa. Kolarin oli pakko ryhtyä miettimään tulevaisuutta uudelta pohjalta. Teollisten työpaikkojen lopettamisen yhteydessä perustettiin Lapin lääninhallituksen johdolla kehittämistyöryhmät, joiden tehtävänä oli löytää uusia työmahdollisuuksia. Jo tällöin matkailu nousi yhdeksi keskeiseksi toimialaksi, jolla on mahdollisuus tarjota työpaikkoja myös kaivoksista vapautuvalle työvoimalle.

Kuten edellä on tullut jo esille, EU aikana kuntien elinkeinotoiminnan kehittäminen tapahtuu pääasiassa projektien muodossa, näin myös Kolarissa. Hyväksytyin elinkeinostrategian mukaan matkailu on yksi Kolarin vahvuusalueita. Vuosina 1997–98 on laadittu matkailun kehittämissuunnitelma ”Ylläksen matkailun ja maankäytön kehittäminen lyhyellä ja pitkällä aikavälillä vuoteen 2010 asti” yhteistyössä alueen yritysten kanssa. Tässä yhteydessä suunnitelmaa voidaan hyvin kutsua myös nimellä **ohjelma**. Se on luonut hyvät puitteet myöhemmin tapahtuneelle kehittämistoiminnalle.

7.5 Kehittämisprojektit

Ylläksen matkailun kehittämisohjelma

Kolarin kunta ja Ylläksen yrittäjät käynnistivät syksyllä 1997 Ylläksen maankäytön ja matkailuelinkeinon kehittämiseen tähtäävän projektin ”*Ylläksen matkailun ja maankäytön kehittäminen lyhyellä ja pitkällä aikavälillä vuoteen 2010 asti*”. Projektin tavoitteena oli päivittää ja kehittää Ylläksen pidemmän aikavälin matkailustrategiaa sekä ottaa huomioon maankäyttö ja liikenteen suunnittelu keskeisinä matkailukeskuksen menestykseen vaikuttavina tekijöinä. Tavoitteena oli rakentaa realistinen ja vakaa, taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestävä toimintaohjelma tulevien vuosien varalle.

Kehittämisohjelman tekeminen toteutettiin työpajamenetelmällä. Työpajoissa analysoitiin Ylläksen nykytilanne ja kilpailuasema, sesongit, avaintuotteet ja – asiakkaat, käsiteltiin

matkailutrendejä ja omien vahvuuksien hyödyntämistä asiakastarpeiden mukaisesti sekä päätettiin tavoitteista ja strategisista peruslinjauksista. Asiakkaiden tulevaisuuden tarpeiden ennakoimiseksi tehtiin ns. Delfoi-tutkimus. Kohderyhmänä oli Lapin ja Ylläksen asiakkaita ja muita sidosryhmiä Suomesta ja ulkomailta. Toimenpiteet vuosille 1999 – 2004 on yksilöity erillisinä hankekortteina, joiden investointien kokonaissumma oli 203 miljoonaa markkaa. Tämän kokonaisuuden koordinoimiseksi ja avainmenestystekijöiden varmistamiseksi koottiin suunnitelma, joka tähtäsi kokonaisvaltaiseen viisivuotiseen Ylläsprojektin toteuttamiseen. Projektin kustannusarvio oli 15 mmk. Keskeisenä rahoitusmuotona oli EU – ja kansallinen rahoitus sekä yritysten panostus. Kehittämisohjelman käynnistäjänä oli Lapin liitto. Kehittämisohjelman toteutukseen on saatu varoja maakunnallisista kehittämisrahoista sekä Euroopan aluekehitysrahastolta (EAKR). Kehittämisprojektin toimeksiantajana on ollut Kolarin kunta yhdessä Ylläksen yritysten kanssa. Päätoteuttajana on ollut Matkailun Kehitys Lappi Oy.

Kehittämisohjelmassa määriteltiin **Ylläs-Visio**.

Vuonna 2010 Ylläs on tunnettu aktiivilomailijoiden tuotemerkki ja luontolomakohde Euroopassa. Ylläksen ylivoima on ylivertainen luontoliikuntapalvelu yhdistettynä paikalliseen kulttuuriin.

Tunnettavuustason määritelmänä voidaan pitää yhtä suurta tunnettuutta kuin Ruotsin Årela on Keski-Euroopassa. Aktiivilomailijat ovat henkilöitä, jotka ovat paljon matkustaneita, omaehtoisesti lomapakettinsa kokoavia ja varaavia matkailijoita. Aktiivilomailijat hakevat lomaltaan erityisesti luonto- liikuntaelämyksiä.

Yrittäjätyöpajoissa määriteltiin projektin tavoitteiksi seuraavat:

1. Ylläs on Ykkönen todeksi

Hiihtoharrastuksissa, patikoinnissa ja pyöräilyssä lisättynä paikallisväritteillä musiikkitapahtumilla.

2. Kannattavuuden parantaminen

Kannattavuuden parantamisella tähdätään omarahoitteisten investointien turvaamiseen ja rahoitusaseman kohentamiseen. Parantuneen kannattavuuden kautta tavoitteena on mahdollistaa yritysostoja ja hyvien yritysten myymistä ulkopuolisille sijoittajille. Keinoina kannattavuuden parantamiseksi ovat myynnin lisääminen, katteen parantaminen ja ympärivuotisen käyttöasteen nostaminen.

Strategiset linjaukset

Avaintuotteet jalostetaan ”Ylläs on Ykkönen” – tasolle. Nykyisiä vetovoimatuotteita parannetaan sekä uudistetaan nykyisille ja uusille käyttäjäryhmille.

Maastohiihto

Ylläs on maastohiihdon harrastajien Ykkönen Euroopassa v. 2005 ja maailmassa v. 2010.

Laskettelu

Ylläs on laskettelulajien ykkönen Suomessa ja tunnettu laskettelualue Euroopassa v. 2005

Maastopyöräily ja patikointi

Ylläs on maastopyöräilyn ja päiväpatikoinnin Ykkönen Suomessa v. 2005. Uusia tuotteita lanseerataan täydentämään palveluja ja sesonkeja sekä tuomaan Ylläkselle uudenlaisia asiakkaita.

Musiikkitunturi

Ylläs on uniikki musiikkitunturi v. 2005 mennessä. Musiikkitunturi mielikuvaa täydennetään paikalliseen kulttuuriin pohjautuvilla muilla tapahtumilla. Yhdessä musiikki- ja kulttuuritapahtumat kantavat nimeä Ylläs-Festivals.

Suomen aktiivisin kansallispuisto

Ylläksen alueella on vireillä Ylläs-Aakenus kansallispuisto. Tästä muodostetaan eri sidosryhmien ja yrittäjien toimenpiteiden avulla Suomen aktiivisin kansallispuisto. Puistosta tehdään ulospäin aktiivinen virkistys-, opetus- ja luontokohde, jolla saavutetaan alueen liiketoiminnalle lisäarvoa.

Strategisissa linjauksissa on määritelty myös kohderyhmät. Kotimaiset asiakkaat säilytetään, mutta panostetaan myös ulkomaisiin kohderyhmiin.

Yksi keskeinen linjaus on **yhteistyö**. Yhteistyö eri muodoissaan on valittu Ylläksen strategiseksi liiketoiminnan alueeksi. Yhteistyö ei ole ainoastaan markkinointiyhteistyötä, vaan yhteinen tehtävä on vastuu kokonaiskehittämisestä ja strategisista valinnoista.

Ylläksen matkailukeskus on Suomen oloissa varsin kehittynyt, mutta kuitenkin oman kehityksensä tienhaarassa. Tässä matkailun ja maankäytön kehittämisohjelman työstämisessä on ollut mukana laaja joukko eri intressitahoja, jotka kaikki ovat suhtautuneet kehittämis-työhön erittäin myönteisesti. Kehittämisohjelma on antanut hyvät eväät jatkotyöskentelylle. (Kolarin kunta 1998, 1-43.)

Matkailustrategioissa tulee hyvin yleisesti eteen tilanne, jolloin tavoitteet ovat keskenään ristiriidassa. Esimerkkinä matkailutulojen kasvattaminen ja kohteen ”rauhallisen kodikkuuden” säilyttäminen. Strateginen suunnittelu voi luoda näiden yhdistämiseen sopivasti joustavat puitteet. (Aho Seppo, 1991, 98). Tätä ristiriitaa on ainakin yritetty välttää Ylläksen ja myös kunnan strategioissa. Matkailutulojen kasvu haetaan Ylläksen ympärivuotisuudella ja samalla korostetaan paikallisia vetovoimatekijöitä sekä ympäröivän alueen ja luonnon vahvuuksia. Tavoitteeseen ei pyritä ensisijaisesti tehokkaalla rakentamisella, vaan kehittämällä nykyisiä tuotteita ja luomalla uusia, alueen luontaisiin vahvuuksiin ja perinteeseen pohjautuvia tuotteita uusille kohderyhmille mm. kansainvälisille asiakkaille kestävän kehityksen periaatteita noudattaen.

Ylläs aluekoordinaatiohanke

Hanke perustui edellä mainittuun ”Ylläksen matkailun ja maankäytön kehittäminen lyhyellä ja pitkällä aikavälillä vuoteen 2010” – ohjelmassa esitettyihin toimenpiteisiin. Tavoitteena oli saada käyntiin Ylläksen kokonaiskehittäminen em. kehittämisohjelman mukaisesti. Hankkeita oli tarkoitus käynnistää tällä koordinaatiohankkeella 15 mmk:lla vuosina 1999 – 2004 sekä investointeja saman aikana 203,1 mmk:lla. Näiden tavoitteena puolestaan oli matkailun käyttöasteen nostaminen 45 %:iin ja musiikkitunturin saaminen merkituotteeksi Ylläksen alueen tuotepaletissa. Hanke käynnistyi 1.9.1999 ja rahoitus päättyi 28.2.2001.

Hankkeen tavoitteet saavutettiin hyvin ottaen huomioon käytettävissä oleva aika, vain 1,5 vuotta, kun alun perin hankkeen piti kestää 2004 saakka, mutta rahoituksesta johtuen aika jäi lyhyeksi. Hankkeen aikana saatiin vireille kehittämissuunnitelmassa mainitut avainhankkeet:

Ylläs musiikkitunturihanke ja sille käynnistysrahoitus, Ylläksen Terveystelli sai rahoituspäätöksen ja rakentaminen käynnistyi, Äkäslompolon ja Ylläsjärven yhdistävä ns. maisematien suunnittelu lähti käyntiin ja etenee hyvää vauhtia, moottorikelkkailun kehittämiseen sekä reittien virallistamiseen ja rakentamiseen saatiin rahoitus, Ylläs-Aakenus = Pallas-Yllästunturin kansallispuiston perustaminen tapahtunee vuonna 2004. Seuraavassa muutamia keskeisiä hankkeita, joista osa lähti liikkeelle tämän projektin aikana.

Ylläksen matkailun kehittämisohjelman tarkistus

Vuonna 1998 valmistunut matkailun kehittämisohjelman väliarviointi tehtiin 12.2.2002. Tällöin käytiin läpi kehittämisohjelman keskeiset kohdat, nykytilanne ja tarkennettiin kehittämishankkeiden toteuttamista sekä käsiteltiin ja prosessoitiin eteenpäin vuoden 1998 jälkeen tulleet kehittämistarpeet. Työpajaan osallistui alueen keskeiset matkailuyritykset, kunnan keskeiset luottamushenkilöt ja virkamiesjohto sekä muut tärkeät sidosryhmät, mm. Metsähallitus.

Määriteltiin uudelleen tavoitteet vuoteen 2005 ja toiminnan lähiajan painopisteet.

Painopisteistä voisi mainita:

- työntekijöiden asunto-olosuhteiden parantaminen
- musiikkitunturihankkeen edistäminen
- kesämatkailun kasvattaminen
- ulkomaanmarkkinoinnin ja – myynnin kasvattaminen
- yhteistyön parantaminen (Kolarin kunta 2002, 1-8, työpajaraportti.)

Ylläksen Markkinointistrategia

Kunnan ja Ylläksen yrittäjien yhteistyönä käynnistyi syksyllä 2002 Ylläksen markkinointistrategian laatiminen. Strategia liittyy kiinteästi Ylläksen kokonaiskehittämiseen. Strategia valmistui keväällä 2003. Strategiassa on tarkistettu Ylläksen visio, tavoitteet ja keinot markkinoinnin näkökulmasta. Uusi tarkistettu visio on:

Ylläs on vuonna 2010 arvostetuin ympärivuotinen ja monipuolinen matkailukeskus. Ylläksen ylivoima perustuu laadukkaisiin luontoliikuntapalveluihin, aitoon lappilaiseen puhtaan luontoon yhdistettynä paikalliseen kulttuuriin ja kyllien vahvuuksiin.

Samalla määriteltiin myös toiminta-ajatus:

Ylläksen toiminta-ajatuksena on yhteistyössä tarjota valituille kotimaisille ja ulkomaisille kohderyhmille Ylläksen vetovoimatekijöihin perustuvia tuotteita. Kilpailukyky saavutetaan asiakaslähtöisellä markkinoinnilla, helpolla saatavuudella ja saavutettavuudella.

Työn yhteydessä luonnollisesti tehtiin SWOT – analyysi, jossa listattiin vahvuudet, heikoudet, uhat ja mahdollisuudet. Lisäksi asetettiin pitkän aikavälin tavoitteet, jotka jaettiin osatavoitteisiin mm. tuloksenteon tavoitteisiin, asiakastavoitteisiin jne. Strategiatyön yksi

keskeinen lopputulos oli ehdotus uudeksi yhteiseksi organisaatioksi, jonka tarkoituksena on kehittää Ylläksen matkailualueella toimivien yritysten toimintaympäristöä, lisätä alueen kansainvälistä ja kansallista vetovoimaisuutta ja tunnettuutta sekä kasvattaa matkailusta saatavaa tuloa ja työllisyyttä siten, että yritysten, kiinteistöomistajien yhteiset edut otetaan huomioon kestäväällä tavalla. Yhdistyksen perustava kokous pidettiin 22.4.2003 ja yksi sen perustava jäsen oli Kolarin kunta yrittäjien lisäksi. (Kolarin kunta 2003, 1-5.)

Ylläs Musiikkিতunturi

1980 -luvulla alettiin tietoisesti etsiä laskettelun ja maastohiihdon rinnalle muitakin aktiviteettejä tasoittamaan voimakkaita sesonkeja. Matkailu painottui siihen aikaan voimakkaasti keväiviikkoihin helmi-huhtikuulle. Muu aika vuodesta oli aika hiljaista. Vuonna 1986 päätettiin perustaa idearyhmä miettimään ja etsimään toteuttamiskelpoisia ideoita vuoden hiljaisille ajoille. Idearyhmä lähti tutustumaan Suomessa toteutettuihin matkailuhankkeisiin. Idearyhmään kuuluivat Velho-ooppera Trilogian libreton tekijä kansantaiteilija Uuttu Kalle (Kalervo Uuttu) ja voimakkaasti trilogian taustalla vaikuttava Johannes Seppälä. Itse olin kunnanedustajana mukana. Läpi Suomen ulottuvalla matkalla alkoi Velho-oopperan idea itää ja ooppera sai ensi esityksen syksyllä 1993.

Toinen ryhmä ideoi kevyen musiikin tapahtumaa ja näin syntyi vuonna 1988 Ylläs Soikoon kevyen musiikin kesätapahtuma. Näin oli saatu jo kaksi tapahtumaa tasoittamaan matkailun sesonkeja: Velho-ooppera sijoitettiin juuri ennen ruskaa ja saatiin näin ruska jatkumaan pari viikkoa. Ylläs Soikoon sijoitettiin heinäkuulle ja saatiin pieni piikki myös tälle ajalle ja viestitettyä, että Ylläs elää kesälläkin. Kolmas musiikkitapahtuma Ylläs Jazz Blues syntyi 1990-luvun alkupuolella ja sai ensi esityksen nykymuodossaan vuonna 1996. Tämä tapahtuma sijoitettiin tammi-helmikuun vaihteeseen, jolloin saatiin kevätseasonkia aikaistettua parilla viikolla.

Musiikkitapahtumat ovat tuoneet Ylläkselle vahvan musiikillisen leiman. Tapahtumien ansioista alueelle on tullut lisää matkailijoita, myös sellaisia, jotka eivät muuten tulisi käymään. Kävijämäärät ovat nousseet vuosien myötä. Ylläs on ainoa tunturikeskus, joka on keskittynyt musiikkiin tässä laajuudessa.

Musiikkitapahtumien kehittämisessä on ollut voimakkaasti mukana koko yhteisö: kunnan luottamushenkilöt ja virkamiehet, alueen yrittäjät ja harrastajaryhmät, seurakunta, paikallinen työhallinto sekä lähialueen kulttuurin tekijät. Kulttuurilla ja erityisesti musiikkikulttuurilla on Ylläksellä paljon pitemmät perinteet kuin edellä on todettu: viesti Ylläksen upeista maisemista ja olosuhteista levisi kansan keskuuteen jo 1940-luvulla, jolloin Tapio Rautavaara ja Reino Helismaa elokuvien ja etenkin lukuisten laulujen välityksellä tekivät Yllästä ja Lappia tunnetuksi. Samat miehet tekivät muuten vuonna 1949 Ylläksellä Suomen ensimmäinen ”musiikkivideon”, jossa kantaesityksenä on Rakovalkealla – laulu itse Rautavaaran esittämänä!

Matkailun yksi tärkeä painopiste on kulttuuritapahtumien kehittäminen. Kehitetään Ylläksestä kansainvälinen musiikkitunturi, jonka perustan muodostavat nykyiset kolme musiikkitapahtumaa Ylläs Soikoon, Velho-ooppera Trilogia ja Ylläs Jazz Blues. Näiden lisäksi rakennetaan pienimuotoisia konserttityyppisiä tapahtumia siten, että Ylläs soi ympäri vuoden. Musiikkitunturin ideana on yhdistää alueen yritysmaailma, musiikki, luonto, liikunta ja vuodenaajat. Tärkeätä on myös yhteistyö muiden suomalaisten ja kansainvälisten musiikkitapahtumien ja alan sekä alueen oppilaitosten kanssa.

Musiikkitunturin liiketoimintojen yhdistäminen

Musiikkitunturin kehittämissuunnitelman pohjalta laadittiin Ylläs musiikkitunturin liiketoimintasuunnitelma, jonka yhtenä kantavana ideana ja pohjana olivat em. kolme musiikkitapahtumaa sekä vahva historiallinen musiikillinen pohja. Liiketoimintasuunnitelman pohjalta laadittiin ns. käynnistävästä hankkeesta lyhyen tähtäimen kehittämissuunnitelma. Tämän suunnitelman pohjalta haettiin rahoitusta Lapin TE-keskukselta ja onnistuttiin saamaan toimintaympäristötukipäätös maaliskuussa 2001.

Hankkeen tavoitteena oli Ylläksen musiikkitapahtumien toimintojen liiketoiminnallinen yhdistäminen. Hankkeen tavoiteltu tulos on organisaatio, jolla on kaikkien Ylläksen tapahtumien toimintastrategia tuotteet/palvelut (tapahtumat), toteutuspaikat, arviointi- ja seurantajärjestelmä. Toimenpiteinä ovat toimintojen uudelleen organisointi, tuotekehitys, kartointus- ja selvitystyöt, arviointi- ja seurantajärjestelmän kehittäminen. (Kolarin kunta, 2000, musiikkitunturin liiketoimintasuunnitelma.) Tavoiteltu tulos ylittyi ja perustettiin koko Ylläksen alueelle yhteinen uusi organisaatio, Ylläksen Matkailuyhdistys ry. Perustamisen

yhteydessä musiikkitapahtumat siirtyvät tämän uuden yhdistyksen alaisuuteen ja näin musiikkitapahtumille ei perusteta uutta erillistä organisaatiota. (Kolarin kunta 2000, musiikkitunturin liiketoimintasuunnitelma.)

Ylläs-Aakenus kansallispuistohanke

Ylläs - Aakenustunturin alue on Suomen ja Länsi-Lapin tärkeimpiä luontomatkailukohteita. Erityisen tärkeä alue on Muonion, Kittilän ja etenkin Kolarin kunnalle. Alueen kohdistuva käyttöpaine on viime vuosikymmeninä kasvanut alueen matkailuelinkeinon kasvun myötä. Suuret ihmismassat eivät voi vapaasti liikkua suojelualueella. Tämän vuoksi tarvitaan suunnitelmia, tietoa ja taitoa ihmisen aiheuttamien häiriöiden ja vaurioiden kurissa pitämiseksi. Tarvitaan pitkälle tulevaisuuteen ulottuvia maankäytöllisiä linjauksia, joiden avulla pystytään vastaamaan esimerkiksi uusien harrastustapojen mukanaan tuomiin haasteisiin.

Alkuperäisen suunnitelman mukaan Ylläs – Aakenustunturin alueesta piti perustaa itsenäinen kansallispuisto luonnonsuojelulain (1096/1995) mukaisesti. Alue kuuluu Euroopan suojeluverkko Naturaan sekä pääosa alueesta kuuluu Ylläs – Pallas vanhojen metsien suojeluohjelmaan. Tammikuussa vuonna 2002 Ympäristöministeriö kuitenkin ilmoitti valmistelewansa esitystä, jossa Ylläs-Aakenustunturin alue yhdistetään suoraan pohjoiseen rajanaapuriinsa Pallas – Ounastunturin kansallispuistoon. Tällöin syntyvän uuden kansallispuiston nimi on Pallas – Yllästunturin kansallispuisto. Pallas-Yllästunturin kansallispuiston perustamista koskeva lakiesitys hyväksyttiin 18.12.2003 valtioneuvostossa. Lakiesitys annettiin Tasavallan Presidentin esittelyssä 19.12.2003. Kansallispuiston pinta-ala on noin 102 000 ha. Puisto on pinta-alaltaan Suomen kolmanneksi suurin sekä kävijämäärältään Suomen suurin puisto. (Metsähallitus, 2002, 5-12; Ympäristöministeriö2003.)

Maisematie ja Ylläksen yleiskaava

Yhtenä tärkeänä hankkeena Ylläksen kehittämisessä on ollut jo vuosia voi sanoa jopa vuosikymmeniä yhdistää Ylläksen kaksi kylää Äkäslompola ja Ylläsjärvi toisiinsa lyhemmällä tieyhteydellä. 1980-luvulla yhtenä vaihtoehtona oli tunneliyhteys, mutta se haudattiin kalliina ja ympäristölle huonona ratkaisuna. Ylläksen matkailun ja maankäytön kehittämishankkeen yhteydessä asia nousi uudelleen esille ja tällöin kuntalaisten ja em. Ylläksen kyläläisten mielestä yhtenä varteenotettava vaihtoehtona oli ylhäällä tunturissa puurajassa

kulkeva ”maisematie”, joka lyhentää kylien välistä yhteyttä nykyisestä noin 40 km:stä 10 km:iin. Hanke on edennyt siten, että rakentamaan on tarkoitus päästä vuonna 2004. Hankkeen suunnitteluun on saatu EU rahaa ja myös itse tien rakentaminen on tarkoitus toteuttaa EU rahoituksella tällä ohjelmakaudella. (Kolarin kunta 2002, Maisematieselvitys; Tiehallinto 2003.) tiedote 17.2.2003.)

Moottorikelkkareittien suunnitteluhanke ja rakentamishanke

Hankkeessa mukana on Tunturi-Lapin seutukunnasta Kolari, Enontekiö ja Muonio. Kittilässä vastaava hanke on toteutettu aikaisemmin. Projektin tavoitteena oli saada ensimmäisenä Suomessa em. kuntien alueelle kuntien hallinnassa olevaa, kunnossapidettävä virallinen moottorikelkkareittiverkosto. Verkoston pituus on noin 1600 km. Reiteiltä on hyvät yhteydet Pohjois-Norjaan ja Ruotsiin. (Tunturi-Lapin kehittämissyhdystys ry 2002.) Tämän projektin jatkona on käynnistynyt Kolarissa rakentamishanke vuoden 2002 alusta. Tavoitteena on rakentaa reitit maastoliikenneläin edellyttämään tasoon vuoteen 2006 mennessä.

Kylien ohjelmapalvelujen kehittämishanke

Kunnassa on tehty monia vuosia töitä sen eteen, että matkailun elinkeino- ja työllisyysvaikutukset saadaan ulottumaan myös kunnan muihin kyliin koko kunnan alueelle, Ylläksen matkailukeskuksen kylistä Äkäslompolosta ja Ylläsjärveltä. Tämän vuoksi käynnistettiin kunnan vetämänä Kolarin kylien ohjelmapalveluiden kehittämishanke, jonka avulla on tuotteistettu perinteisistä elinkeinoista, maa-, metsä- ja porotaloudesta hankittua osaamista matkailun ohjelmapalvelutuotteiksi. Hankkeen käynnistyessä tiedettiin, että Ylläksen alueen asiakaskunta tarvitsee entistä enemmän sekä monipuolisempia oheis- ja ohjelmapalveluja niin talvi- kuin kesäaikanakin. Tarjonnan monipuolisuus puolestaan tuo uutta asiakaskunta alueelle. Liitteenä Yhteistyöverkosto Ylläksen matkailukylät ja Kolarin maaseutukylät, (liite 3.)

Hankkeelle saatiin myönteinen rahoituspäätös ja kehittämistyötä lähdettiin rahoittamaan kahden rahoittajan mallilla. Maaseutuosaston ja EMOTR:n rahoituksella rahoitettiin hankkeen hallinto, tarvittava asiantuntija- ja koulutusapu, kehittämistyössä tarvittava henkilöstö sekä muut toiminnasta aiheutuvat välittömät kulut. Työvoimaosaston ja ESR:n kautta rahoitettiin kehittämistyöhön liittyvä työvoimakoulutus ja asiantuntijakoulutus..

Hankkeessa oli mukana 10 kylä- tai muuta yhdistystä, kaksi osuuskuntaa sekä 50 henkilöä. Työn tuloksena syntyi 36 uutta ohjelmopalvelutuotetta mm. tervanpolttoperinne, turvesauna, poronhoitoperinne, savottaperinne. Toimijat eri kylillä ovat luoneet toimivia suhteita niin keskenään kuin matkailualueen yrittäjienkin kanssa. Uusia yrityksiä syntyi kolme ja työpaikkoja lisäksi kolme. (Kolarin kunta 2001, 2,16.)

Telatie

Kolari on tunnettu tuntureistaan sekä Tornion- ja Muonionjoesta. Aikaisemmin ei ole havaittu valtavaa suur-Teuravuoman suoaluetta vahvuutena ja sen mahdollisuuksia elinkeinotoiminnassa ja erityisesti matkailussa. Kolarissa on luontoarvoltaan erittäin merkittävä Suur-Teuravuoman aapasuoalue, jonka suuruus on 82 700 ha. Vuonna 1996 kurtakkolaisen Jonne Vanhan aloitteesta ryhdyttiin entisöimään vuonna 1878 rakennettua noin 11 km mitaista pitkospuureittiä eli Telatietä. Kehittämishankkeena oli Suur-Teuravuoman suoalue ympäristökylineen ja tavoitteena oli historiallisen telatien ennallistaminen. Siihen on liitetty myös ekologisesti ja maisemallisesti edustavia suo- ja erämaaluonto- sekä kulttuurikohteita. Telatien rakentamisella on helpotettu alueen keskiosan rimpinevalle ja lettoalueille sekä jokivarren luontaiskulttuurin kohteille pääsyä. Jokivarsien luontoniityt ovat peräisin vähintään 1800 – luvun alulta ja ovat maassamme lajissaan harvinaisia nykyaikaan asti säilyneitä perinnebiotooppialueita. Näiden lisäksi alueella on myös muita historiallisen ajan kohteita, jopa aina 9000 vuoden taakse ulottuvan esihistoriallisen asutuksen merkkejä ja jäänteitä on nähtävissä.

Koko Telatie on varustettu tarpeellisin opastauluin, taukopaikoin, laavuvin, katoksin ja lintutornein. Hankkeeseen liittyy samanaikaisesti toteutettava suon ympäristökylien Kurtaikon, Teurajärven ja Venejärven kehittämisohjelma. Ohjelmalla pyritään kehittämään ja monipuolistamaan kylien elinkeinon uusia mahdollisuuksia ja muodostamaan suoalueesta kansallisesti sekä kansainvälisesti kiinnostava Lapin aapasuoluonto- ja elämysretkeilykohde, missä ihmisten tarpeet voidaan sovittaa yhteen luonnonsuojelun ja NATURA – ohjelman periaatteiden kanssa. (Lappalainen 2002, 3.)

Hankkeen yhteydessä on pidetty vuoden mittainen, syksyllä 2002 alkanut suo-opaskoulutus, jota on vetänyt Lapin yliopiston täydennyskoulutuskeskus. Hankkeen toteuttamiseen saatiin EU rahoitusta. Tavoitteena oli kouluttaa matkailun ohjelmopalveluihin

yrittäjiksi ja toisen palvelukseen suoluonnon monimuotoisuuden hallitsevia oppaita. Tulokset koulutuksesta olivat erinomaiset: telatiekylien (Kurtakko, Venejärvi, Teurajärvi) identiteetti vahvistui, koulutuksen aikana Kolarisiin muutti pysyvästi 3 kurssilaista, perustettiin Osuuskunta Lapin Aarnivalkea, jonka toimialan ovat mm. draamalliset ohjelmat, velhojen seremoniat, kättentaidot, koulutus sekä erä- ja luonto-ohjelmat. Koulutuksen aikana syntyi myös suoraa alihankintaa. Hotelli Ylläs Saaga otti viikon kuntovaellusremontti – ohjelmaan päivän kestävän suoretken. Myös muita yhteistyösopimuksia on syntynyt alueen yritysten kanssa. (Lapin yliopisto 2003,13.)

Tunturi-Lapin lomarakennusten korjausprojekti

Tunturi-Lapin seutukunnassa lähdettiin toteuttamaan yhteisesti lomarakennusten korjausprojektiä. Lähtökohtana projektille oli, että seutukunnassa on rakennettu kahtena viime vuosikymmenenä runsaasti uutta majoituskapasiteettia ja huomattava osa niistä tarvitsee erityyppisiä kunnostustoimenpiteitä. Tavoitteena on, että korjausrakentamisessa ja myös uustuotannossa pystytään alueelta tarjoamaan mahdollisimman paljon paikallista työtä ja materiaalia rakentajille ja loma-asunnon käyttäjille Alueen loma-asunnon omistajille lähetettiin noin 3000 kirjettä, jossa kyseltiin loma-asunnon perusparannukseen liittyviä asioita. Tuloksena oli, että potentiaalista volyymia on tarjolla useita miljoonia euroja jo palautuneiden (n. 480 kpl) vastausten keskuudessa. (Tunturi-Lapin kehitys ry. 2001/2003)

Etätyön kehittäminen

Elinkeinotoiminnan monipuolistamiseksi kunta on käynnistänyt kehitystyön ja lähtenyt mm. etsimään kehittämisen mahdollisuuksia myös tietotekniikasta ja etätyöstä. Kannustavana esimerkkinä meillä on Ruotsin puolella naapurikunta Pajala, jossa IT – alalla on järjestelmällisen kehitystyön tuloksena tänä päivänä noin 200 informaatioteknologian työpaikkaa.

Tämän vuoksi kunta teki pienen selvitystyön IT-alan mahdollisuuksista Kolarissa. Selvityksessä kartoitettiin mm. mahdollinen alan työvoimareservi ja koulutustarve, yhteistyömahdollisuudet Pajalan kanssa ja matkailun tarjoamat mahdollisuudet. Ajatus matkailun hyödyntämisestä etätyössä lähti siitä, että Kolarissa, Ylläksen alueella on yli 2000 eteläsuomalaisen yksityisen henkilön tai yritysten omistamaa lomamajaa, joissa vietetään vapaa-aikaa jopa useita viikkoja vuodessa. Voitaisiinko työ ja vapaa-aika yhdistää. Tämän

vuoksi kunta teki pienimuotoisen kyselyn etätyön kiinnostavuudesta lomamajan omistajien keskuudessa ja sai runsaasti myönteistä palautetta. Lisäksi Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun opiskelijat Anneli Ovaskainen ja Päivi Väliaho tekivät opinnäytetyöhön liittyvän kyselyn yritysten loma-asuntojen omistajille. Palautteen perusteella on ryhdytty ideoimaan tietoverkkojen ja etätyön edelleen kehittämistä. Teeman ympärillä on pidetty kaksi seminaaria, joissa asioita on pohdittu eri näkökulmista. (Kolarin kunta etätyöseminaarit, muistiot 2003; Ovaskainen & Väliaho, 2004.)

Etätyöhön liittyy myös sähköinen kaupankäynti. Hyvänä esimerkkinä Kolarissa on toiminut vuodesta 1987 lähtien Ylläksen Matkailu Oy, joka otti sähköisen varausjärjestelmän käyttöön vuonna 1988 ja vuonna 2001 siirtyi online – varausjärjestelmään eli asiakas voi itse varata suoraan netistä itselleen majoituksen Ylläksen alueelta mihin vuorokauden aikaan tahansa. Myös lomahuoneistojen omistajat voivat päivittää omat tietonsa netin kautta. Järjestelmä on toiminut hyvin ja ”nettivaraukset” lisääntyvät koko ajan. Varauksista jo nyt yli 25 % tulee netin kautta. (Ylläksen Matkailu, 2003.)

Tunturi-Lapin instituutti

Tunturi-Lapin instituutti on alueen koulutuksen verkostoitumishanke, jossa ovat mukana alueen ammatilliset oppilaitokset, lukiot ja kansalaisopistot Tunturi-Lapin seutukunnasta. Tavoitteena on ”instituutti”, jossa alueen kaikki oppimispalvelujen tuottajat toimivat yhteistyöverkostona tavoitteena on koulutuksen työelämävastaavuuden parantaminen, opintojen yksilöllisten valinnanmahdollisuuksien lisääminen sekä yrittäjyyden ja tietoyhteiskunnan valmiuksien edistäminen. Instituutti konkretisoituu alueen oppilaitosten yhteisenä, monimuotoisena opetustarjontana, yhteisenä opinto-oppaana ja sopimukseen perustuvana yhteistoimintana – ei uutena oppilaitoksena. Hanke on luonut perustan alueelliselle yhteistoiminnalle ja toimintamalli on vakiintunut siinä määrin, että kehittämistyötä voidaan jatkaa. Jatkaminen edellyttää kuitenkin koordinoitua ja ko. tehtävään täytyy löytyä myös innostusta alueen oppilaitoksista.

Etäopetus tietoverkon välityksellä on edennyt ja opettajien taidot lisääntyneet siitäkin huolimatta, että hankkeen kustannusarvio ei ole sisältänyt laajamittaista opettajien perusvalmiuksien parantamista. Jokaisessa alueen oppilaitoksessa on verkkopedagogiikasta kiinnostunut opettaja tai muutama opettaja, joiden innostus säteilee jatkossakin opettajakolle-

goihin. Tunturi-Lapin alueen koulutuksen verkostoitumishanke eli Tunturi-Lapin instituutihanke on päättynyt 28.2.2003 ja se on avannut polkua alueen oppilaitosten yhteistoiminnan jatkuvalla kehittämiselle. (Tunturi-Lapin Kehitys, 2003, Tunturi-Lapin instituutin loppuraportti.)

Laestadius- projekti

Laestadius-projekti on tärkeä hanke rajayhteistyön kannalta Ruotsin Pajalan ja Kolarin välillä. Hanke perustuu Pajalassa 1880-luvulla pappina ja kasvitieteilijänä vaikuttaneeseen Lars Levi Laestadiusen elämään ja hänen perintönsä hyödyntämiseen elinkeinoelämässä. Projektin tarkoituksena on vaalia Laestadiusen kulttuuriympäristöä, -arvoa ja perinnettä Tornionlaaksossa. Hankkeeseen kuuluu mm. entisöidä ja rakentaa Laestadiusen ”jalanjäljille” Laestadius-polku Pajala – Lappea - Sieppijärvi, kunnostaa Brita-Cajsan lähde ja yrtti-tarha, tehdä viikko-ohjelma vierailijoille, järjestää koulutusta ja informaatiopiste. Hankkeen tavoitteena on lisätä yhteistyötä yli rajan, parantaa elinkeinoelämän edellytyksiä, synnyttää uusia yrityksiä ja työpaikkoja. Kohderyhmänä ovat luonnollisesti uskonnolliset ryhmät kautta maailman, koulut, kulttuurihenkilöt, tutkijat jne. (Pajalan kunta 2003.)

8. YHTEISÖALUEPOLITIIKAN PERIAATTEET KOLARIN NÄKÖKULMASTA

8.1 Aluekohtaisuus

Aluekohtaisuuden lähtökohtana on, että alueen ihmiset ovat oman elämänsä asiantuntijoita ja sitä koskevan päätöksenteon päähenkilöitä. Tämän vuoksi alueellisen kehittämisen keskeinen toimintasuunta on ihmisten ja heidän muodostamiensa alueellisten yhteisöjen tarpeista ja arvoista nouseva alueiden hyväksi tehtävä työ. Koska alueet ovat erilaisia, myös keinot ovat erilaisia, ei ole olemassa yhtä ainoaa oikeaa tapaa toteuttaa kehittämistä. Kun tarkastellaan tätä periaatetta Kolarin näkökulmasta, niin voidaan sanoa, että Kolarissa aluekohtaisuus on otettu hyvin huomioon: Kolarissa kehittämistyötä on tehty nimenomaan alueellisista lähtökohdista ja alueen ihmisten ehdoilla tukeutuen kunnan vahvuuksiin ja vahvistaen heikkouksia. Kolarissa tätä periaatetta on noudatettu jo ennen EU:n aikaa 1980 – luvulta lähtien kunnan monissa elinkeinotoimen kehittämiseen liittyvissä projekteissa. Ensimmäiset projektit olivat jo 80-luvun puolivälissä, jolloin kehittämisideoita haettiin

kyliltä. Itse olin elinkeinoasiamiehenä mukana näillä kyläkiertoilla ja silloin parin vuoden aikana kylillä pidettiin yhteensä lähes sata tilaisuutta. Samaa periaatetta noudatettiin myös Rautuvaaran kaivoksen ja Partekin sementtitehtaan lopettamisen yhteydessä: menttiin kylille ja ko. työpaikoille etsimään ideoita, innostamaan ihmisiä ajattelemaan asioita uudella tavalla. Työ oli melko pitkälle asenteisiin vaikuttamista. Ihmisiä innostettiin yrittämään, koska palkkatyötä paikkakunnalla oli niukasti tarjolla isojen työpaikkojen loputtua. Kolarissa yrittämisen perinteet olivat vähäiset, mikä johtui todennäköisesti monista asioista. Yksi tärkeä syy lienee se, että Kolarissa oli siirrytty suoraan alkutuotannosta palveluvaltaiseen elinkeinorakenteeseen ja tuotantorakenne on jäänyt yksipuoliseksi. Myös voimakkaalla poliittisuudella oli todennäköisesti oma syynsä pienyrittäjyyden vähäisyyteen. (vrt. Saloaho 1993, 63). Helposti esimerkiksi valtuustossa puheet kääntyivät työpaikoista puhuttaessa valtion ja kunnan suuntaan sekä tietysti 60- ja 80- luvulla myös Partekin ja Rautaruukin puoleen. Ihmisten asenteet eivät luonnollisesti muutu hetkessä, mutta silloin kylvettiin ensimmäiset siemenet ihmisten mieliin ja kylille yrittämisestä sekä omaehtoisesta kehittämisestä. Tämä oli tärkeä vaihe myöhempiä aikoja ajatellen.

EU:n myötä projektitoiminta laajeni huomattavasti. Hankkeita on tullut lisää. Nämä kaikki hankkeet ovat lähteneet pääosin paikalliselta pohjalta ja niiden takana on paikallisten ihmisten tuki. Monissa hankkeissa on virallisen ohjausryhmän takana myös epävirallisia työryhmiä/työpajaryhmiä, joissa hankkeet ovat lähteneet liikkeelle ja joissa hankkeita työstehtään. Monissa hankkeissa on ollut myös kunnan ulkopuolista asiantuntemusta mm. Lapin yliopistosta ja Lapin ympäristökeskuksesta. Tässä yhteydessä voidaan erittäin hyvänä esimerkkinä mainita paikallisista lähtökohdista lähtenyt kehittämishanke: Telatie, joka yhdistää Kurtakon, Teurajärven ja Venejärven kylät. Hanke lähti liikkeelle paikallisen ihmisen aloitteesta kunnostaa kylien välinen vanha postitie. Hanke on paisunut valtavasti alkuperäisestä ideasta. Tänä päivänä Telatien alueen Suur-Teuravuoma kuuluu Keski-Lapin Naturan Life ohjelmaan. Alueelle on rakennettu telatien lisäksi mm. lintutorneja ja taukopaikkoja. Hanke on ollut mukana Recite II oppiva -projektissa, jossa mukana oli kyliä Kurtakon lisäksi Italiasta ja Portugalista. Hankkeeseen kiinteästi liittyi myös suo-opaskoulutus, jossa oppilaita oli ympäri Suomea.

8.2 Kommunikaatio

Alueellisessa ja kunnallisessa kehittämistyössä toimenpiteiden toteuttamisesta vastaavat lukuisat eri toimijat kuten kuntaorganisaatio, yritykset, yhdistykset ja koulutusorganisaatiot. Kehittämistyö on järjestettävä siten, että erilaisia intressejä voidaan määrätietoisesti yhdistää aluekohtaisen strategian aineksiksi. Monesti eri toimijoiden päämäärät ja toimintakulttuurit ovat erilaisia, siksi tarvitaan niiden välisiä ristiriitoja poistamaan ja tavoitteita lähentämään kommunikaatioita. On tärkeää mistä keskustellaan ja ketkä keskustelevat. Kommunikaatio ei ole ainoastaan määrämuotoisia muodollisia keskusteluja vaan keskustelua kehittämisohjelmien tavoitteista, niiden toteuttamisesta ja käytännön kysymyksistä. (Mäkinen 1999, 161–162.)

Kun tämä periaate viedään Kolarin kunnalliselle tasolle, niin voidaan todeta, että keskustelevalle toimintakulttuurissa on tietenkin parantamisen varaa. Kunnan eri hallinnonalojen, maakuntatason ja paikallisen perustason toimijoiden välillä on varmasti vielä opettelemista. Hyvänä esimerkkinä keskustelevalle strategiatyöstä voidaan mainita monet matkailun kehittämistilaisuudet, joissa kunnan luottamushenkilöt, virkamiehet ja yrittäjät ovat työstäneet yhteisiä tulevaisuuden näkemyksiä. EU:n aikana tämän tyyppisestä tavasta toimia on esimerkkinä Ylläksen matkailun ja maankäytön kehittämisohjelman laatiminen vuosina 1997 – 98. Suunnitelman alkulehdillä todetaan mm. seuraavaa:

”Kolarin kunta ja Ylläksen yrittäjät käynnistivät syksyllä 1997 Ylläksen maankäytön ja matkailuelinkeinon kehittämiseen tähtäävän projektin. Projektin tavoitteena on päivittää ja kehittää Ylläksen pitemmän aikavälin matkailustrategiaa sekä ottaa huomioon maankäyttö ja liikenteen suunnittelu keskeisinä matkailukeskuksen menestykseen vaikuttavina tekijöinä. Pyrkimyksenä on rakentaa realistinen ja vakaa, taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestävä toimintaohjelma tulevien vuosien varalle. Ohjelman laatiminen toteutettiin ns. työpajamenetelmällä, jotta valinnat voitiin tehdä yritysten, kunnan ja keskeisten sidosryhmien ehdoilla. Projektin sitoutuneet 35 yritystä kokoontuivat yhteisiin työpajoihin kuusi kertaa.” (Kolarin kunta 1998, 1.)

Samantyyppisiä esimerkkejä löytyy lukuisia jälkepäinkin. Erityisesti viime vuosina on tullut tavaksi keskustella hyvin säännöllisesti yrittäjien, kunnan luottamus- ja virkamiesten,

Metsähallituksen, Lapin yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen, seututason organisaatioiden sekä paikallisen työvoimatoimiston johdon kanssa akuuteista ja pitemmän välin kehittämisasioista mm. maastohiihdon, moottorikelkkailun, tietotekniikan, koulutuksen ym. elinkeinopoliittisesti tärkeän asian tiimoilta työpajatyypisissä palavereissa. Vuosina 2002 – 2003 suurin ja vaikuttavin kehittämiskeskustelu käytiin yrittäjien, Kolarin kunnan ja eri tapahtumajärjestäjien kesken Ylläksen markkinointistrategian laatimisessa. Osanottajat ovat kokeneet tämän tyyppiset palaverit tärkeiksi, koska kaikilla osanottajilla on jokin tärkeä, läheinen intressi olla mukana työssä sekä kaikkien osapuolten tarpeet saadaan esille. Tällöin voidaan saavuttaa myös hyviä tuloksia.

Kehittämiskeskustelut eri osapuolten välillä ovat lisääntyneet erityisesti viimeisten vuosien aikana, kun Tunturi-Lapin seutukunnassa aloitti toimintansa kylien kehittämiseen tarkoitettu Kyläkulttuuria Tuntureitten Maassa yhdistys, jolla on paljon eri kylien ja yhteisöjen kehittämishankkeita. Näissä hankkeissa kylät ja kylien pienryhmät toimivat hyvin aktiivisesti ja hankkeita työstetään nimenomaan työpaja – tyyppisellä keskustelevalle menetelmällä. Myös tiivis yhteistyö Lapin yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen kanssa monissa kylähankkeista on laajentanut keskustelupiiriä, tuonut tärkeätä lisäarvoa, osaamista sekä kontaktiverkostoa hankkeisiin.

8.3 Strategia

Strategian tehtävänä on luoda yhteisymmärrystä alueen kehittämisen päälinjoista ja suunnata kehittämisponnistukset järkevästi haluttuihin tavoitteisiin. Strategia merkitsee kaikkien toimenpiteiden määrätietoisuutta, tarkoituksenmukaisuutta sekä eri toimintojen välisten suhteiden hahmottamista. Se edellyttää aluekohtaisten vahvuustekijöiden hyödyntämistä alueellisissa kehittämisohjelmissa, kuitenkin siten, että ne eivät liiaksi rajoita kehittämismahdollisuuksia. (Mäkinen 1999, 170.)

Kolarin kunnan selkeäksi painopisteeksi ja vahvuudeksi on määritelty matkailuelinkeino. Tämä näkyy kunnan elinkeinopoliittisessa strategiassa. Vielä 1980 -luvulla kunnassa haitkailtiin suurteollisuuden perään ja laskettiin pitkälle Rautaruukin ja Partekin tuovan työtä ja toimeentuloa paikkakunnalle. Vaikka matkailu jo tuolloin oli merkittävä elinkeino työllistäjänä ja matkailutulon tuojana, matkailua ei kuitenkaan arvostettu työnä. Tämä johtunee

historiallisesta näkökulmasta, jolloin matkailua pidettiin ns. turhana työnä. Kun tuli lopullinen tieto 1980 -luvun loppupuolella molempien suurtyönantajien toiminnan loppumisesta paikkakunnalla ja samalla yli 300 työpaikan häviämisestä, niin oli pakko suunnata katsetta muihin elinkeinoihin. Matkailu tuntui silloin kuin myös tänään luontevalta vaihtoehdolta. Aivan tyhjästä ei tarvinnut aloittaa: matkailun juuret ulottuivat aina 1930 – luvulle saakka, jolloin ensimmäiset ”turistit” tulivat poron vetämissä ahkioissa hiihtämään tunturiin, niin kuin paikalliset ihmettelivät, ”että mitä ne turistit aivan asiatta hihtavat tunturissa”. Tästä kuitenkin kaikki alkoi.

Matkailua on kehitetty määrätietoisesti kunnan ja yrittäjien yhteistyöllä. Matkailuelinkeinon lisäksi on haettu lisää tukijalkoja. Muina painopisteinä ovat puuteollisuuden kehittäminen ja IT – ala. Näissä molemmissa voidaan hyödyntää myös matkailuelinkeinoja. Ylläksen alueella on yli 2000 loma-asuntoa, joiden omistajat pääosin ovat Etelä-Suomesta. Kasvava loma-asuntokanta tarjoaa erinomaiset puitteet ja resurssin kehittää loma-asuntojen korjaukseen ja uudisrakentamiseen paikallista kokonaispalvelutarjontaa: työtä, raaka-ainetta, jalosteita elintarvikkeista sisustamiseen saakka. IT-alalle yhteys matkailuelinkeinon löytyy loma-asuntojen omistajista, joista monet ovat IT- alan osaajia ja toisaalta nykYTEKNOLOGIAA hyväksikäyttäen voidaan rakentaa etätöitä helpottavia ratkaisuja muillekin lomailijoille: yhdistää lomailu, vapaa-aika ja työ sopivassa suhteessa. Lisäksi Kolarissa on IT -alaan liittyviä yhteyksiä naapurikuntaan Ruotsin Pajalaan.

Mäkinen toteaa, että pitkän toteuttamisajan vuoksi kehittämisstrategia ei saa olla liian herkkä toimintaympäristön muutoksille ja sen täytyy perustua sellaisiin alueellisiin vahvuustekijöihin, jotka eivät muutu nopeasti. (Mäkinen 1999, 176). Toisaalta voidaan kysyä, mitä nämä voisivat, kun maailman tilanne muuttuu joka hetki ja muutokset vaikuttavat globaalisti lähes kaikilla maailmankaupan alueilla. Viimeisimmät ovat Sars- ja lintuinfluenssaepidemia, jotka ovat vaikuttaneet koko Aasian kauppaan sekä lähes kaikkien toimialojen kasvuennusteisiin. Nopeiden muutosten vuoksi menettelytapojen joustava muutosmahdollisuus on näin ollen tärkeä – myös kesken suunnittelukauden. Hyvä strategia suo myös tähän hyvän mahdollisuuden. (Aho Seppo 1991, 98).

Kolarissa painopiste on matkailu. Jos asiaa ajatellaan toimintaympäristön muutosherkkyydellä, niin matkailu on herkkä muutoksille. Monesti Lapissa onkin keskusteltu siitä, että

onko järkevää rakentaa Lapin elinkeinopolitiikkaa liiaksi matkailun varaan. Matkailu on koko Lapin luontainen vahvuus, mutta herkkä toimiala. Esimerkkinä vuoden 2001 syyskuun 11 päivän terrori isku New Yorkiin vaikutti mm. japanilaisten matkustuskäyttäytymiseen. Tällä hetkellä ajankohtainen kriisi on ollut Irakin sota ja em. Sars -epidemia, jotka saattavat vaikuttaa mm. energian kallistumiseen ja ainakin luovat pelon ilmapiiriä maailmaan. Lisäksi matkailuun vaikuttavat ympäristömuutokset, ilmaston ja vesien saastuminen. Toisaalta, kun pohditaan mikä muu toimiala on Lapille ja Kolarille luontaista, niin on vaikeata keksiä hyvää vaihtoehtoa, jossa luontaiset vahvuudet ovat näin hyvät. Metsä- ja kaivosteollisuus sekä energiatuotanto ovat Lapille luontaista, mutta näiden kehittämisessä on monia sellaisia tekijöitä, jotka vaikeuttavat kehittämistä ja ainakin tällä hetkellä näyttää siltä, että matkailu on ainut varteenotettava vaihtoehto lukuun ottamatta Kemi-Tornio – aluetta, jossa on Lapin luonnonvaroihin perustuvaa suurteollisuutta.

8.4 Sitoutuminen

Alueellisen kehittämistyön luonne organisoituna ja määrätietoisena toimintana edellyttää siihen osallistujilta vastuun ottamista. Sitoutumisen keskeinen sisältö on resurssinhaltijoiden osallistuminen kehittämistyöhön. Toimijoiden sitoutuminen tapahtuu ensisijaisesti toiminnan kautta ja riippuu siitä, mitä ne ovat käytännössä valmiit tekemään. Strategisten suunnitelmien tekeminen ei sen vuoksi välttämättä kerro mitään toimijoiden todellisista valmiuksista sitoutua työhön. Kehittämisohjelmien laadinnan yhteydessä pitää pohtia myös niiden toteuttamista käytännön tasolla.

Sitoutumisella on oltava kohde. Kun kohteena on monitoimijainen strategia ja yhteistyö, on kommunikaatio sitoutumisen välttämätön edellytys, koska se lisää toimijoiden keskinäistä ymmärtämystä ja auttaa niitä löytämään yhteisiä toimintamahdollisuuksia sekä tekemään päätöksiä, joihin useat tahot voivat yhtyä. Tämän vuoksi sitoutumisen parantaminen edellyttää panostamista kommunikaatioon ja sen esteiden poistamiseen.

Kolarilaisen paikallisyhteisön yksi ominaispiirre on ollut aina 1990-luvun alkuvuosiin saakka löysä sitoutuminen matkailuun, ylipäättään elinkeinotoimeen ja yritystoimintaan. Tähän on varmasti vaikuttanut mm. jäljempänä mainitut monet asiat. Elinkeinorakenteen muutos on ollut erittäin nopeaa, kuten edellä tuli esille. Kolari muuttui talonpoikaisyhteis-

söstä teollisuusyhteisöksi ”yhdessä yössä” ja edelleen palveluyhteisöksi samassa ajassa, kun molemmat suuret teolliset työnantajat lopettivat toimintansa ja korvaavaa teollista toimintaa ei syntynyt silloin eikä ole syntynyt vielääkään. Matkailu oli ainut konkreettinen ja selkeä vaihtoehto, jota kehittämällä uskottiin saatavan työtä ja toimeentuloa koko kunnan väestölle.

Holappa & Haveri (1999, 103–104) ovat todenneet, että pohjoista teollisuustoimintaa on kritisoitu mm. teollisen perinteen puuttumisesta. Varsinaista teollista elinkeinorakennetta ei ole päässyt koskaan syntymään, vaan alkutuotannosta on siirrytty suoraan palveluvaltaiseen elinkeinorakenteeseen. Tämän vuoksi alueen teollisuuden rakenne on jäänyt varsin yksipuoliseksi, perustuen nimenomaan paikallisten raaka-aineiden hyväksikäyttöön. Tämä sopii erittäin hyvin kuvaamaan myös Kolarin olosuhteita. Kolarin rakennemuutos tapahtui erittäin lyhyellä aikavälillä; voi sanoa, että yhtä äkkiä Kolarissa oli kaksi suurta teollisuuslaitosta Paraisten Kalkin sementtitehdas ja Rautaruukin rautakaivos ja näissä yhteensä parhaimmillaan yli 400 työpaikkaa. Työpaikat syntyivät vajaan 10 vuoden aikana, mutta hävisivät noin 2 vuoden aikana.

Matkailu koettiin uhkaksi perinteisille talonpoikaisen kulttuurin valtavirrassa eläville ja perinteisiä turvallisia arvoja ja uskonnollisuutta vaalivilla alueilla. Luterilaisen etiikan mukaan ei työtä saa tehdä ”lihan ilojen ja synnin tarkoituksia varten”, tarkoituksena ei saa olla suruton ja iloinen elämä. Suruton ja iloinen elämä viittaavat vapaa-aikaan, joka luterilaisen käsityksen mukaan on ajan haaskausta ja raskain kaikista synneistä. Jumalan tarkoituksia varten tehdystä työstä saa jopa rikastua, mutta silloin, kun se liittyy laiskaan lepäilyyn ja syntiseen elämän nautintoon, on se luterilaisen käsityksen mukaan arveluttavaa. Se on siis syntiä ja tuomittavaa. Matkailu nähdään pahana, erityisesti massaturismi, joka nähdään ulkoapäin ohjatuksi ja näin myös kolonialistisia piirteitä sisältäväksi. (Salkoaho 1993, 51-52.)

Urpo Salkoaho (1993, 105) on tutkimuksessaan tullut johtopäätökseen, että paikkakuntalaisten nuiva suhtautuminen matkailuun ja elinkeinotoimen kehittämiseen johtui sitoutumisen puutteesta. Tämän sitoutumisen hän ymmärtää kulttuurisidonnaisena ja osoittaa, kuinka matkailun voimavara piilee vallitsevassa kulttuurissa, ihmisissä ja luonnossa eikä se toimi samalla logiikalla kuin teollinen tuotantolaitos. Matkailu nähtiin uhkana paikkakun-

nalla, sillä se sisälsi paikallisten arvojen vastaisia ilmiöitä kuten talonpoikaisen patriarkaalisuuden purkautumista, naisen itsenäistymistä, perinteisen perhejärjestyksen häiriintymistä ja ”väärää” työtä. Kulttuurisidonnaisuutta tukee myös Alasuutarin (1993, 206) kirjassaan esittämä Paul Willisin Learning to Labour – tutkimusta, jossa työväestöön kuuluvia koulupoikia havainnointiin ja haastateltiin heidän suhtautumisessaan koulutukseen ja suuntautumista ”henkisille” työaloille. Koulupoikien koulunvastaisuus selittyi työväestön poikien koulunvastaisella kulttuurilla ja siinä ennen kaikkea sillä, että he väheksyivät feminiinisenä pitämäänsä henkistä työtä. Sen sijaan ruumiilliseen työhön he liittivät maskuliinisuuteen. Myös kolarilaisten suhtautumisessa kielteisesti matkailuun saattoi esiintyä myös tällaisia piirteitä. Raskas ruumiillinen työ oli arvossaan, matkailua ei nähty oikeana työnä ja siinä ehkä nähtiin tiedostamatta myös feminiinisiä piirteitä.

Myös voimakkaalla vasemmistolaisuudella oli varmasti oma vaikutuksensa kielteiseen suhtautumiseen: nähtiin, että matkailulla joku voisi rikastua ja ainakaan kunta ei saisi olla tässä mukana, tukemassa yrittäjyyttä ja rikastumista. Ylläksen alue nähtiin negatiivisena asiana myös siinä mielessä, että Ylläksen kehittäminen ja (= kunnan panostukset) kilpailevat kunnan niukoista resursseista suhteessa kunnan eteläosien kyliin. Oli selkeää vastakkainasettelu ”järvikylät - Ylläs”.

Erytyisesti ihmisillä, jotka asuivat kauempana varsinaisesta matkailualueesta, sitoutuminen on ollut löysempää. Matkailua ja matkailun antamia työpaikkoja ei ole juuri arvostettu. Vielä 1990-luvun alkupuolella tehdyissä tutkimuksissa tuli selkeästi esiin, että paikalliset ihmiset eivät kokeneet matkailua omakseen. Alalle ei hakeuduttu töihin eikä koulutukseen. Ylläksen alueella oli 1980-luvulla ja aina 1990-luvun alkuun saakka kolarilaisia sesonkityövoimasta vain 30 %. Vastaavasti naapuritunturikeskuksissa oman kunnan osuus sesonkityövoimasta saattoi nousta jopa 80 %:iin. (Järviluoma 1993, 64–94; Salkoaho 1993, 69–73; Niittyranta 2001)

Kaivosalan työpaikkojen loppumisen aikana myös kaivoksen entisille työntekijöille esitettiin yhtenä vaihtoehtona siirtymistä matkailualalle työntekijöinä ja yrittäjinä. Moni entisistä ”mainareista” valitsikin joko matkailualan yrittäjyyden tai työntekijän roolin. Paikallisen väestön hakeutumista matkailualalle kuitenkin hidasti ennakkokäsitys alasta: matkailualan kausiluonteisuus, epäsäännölliset työajat, asenteet ja työpaikkojen melko syrjäinen sijainti

lienevät tärkeimmät syyt. Eräs haastelluista työntekijöistä totesi ”3 kk:n sesongissa on halpa palkka ja raskas työ. Sesonkityö ei ole vakinaista, siksi ei kiinnosta.” (Alajärvi ym. 1990, 41). Käsitys oli ymmärrettävä ja piti ainakin osittain paikkansa ja lisäksi oli varmasti vaikeata yhtä äkkiä asennoitua kaivosmiehen roolista täysin erilaiselle matkailualalle.

Tänä päivänä tilanne on onneksi toinen kuin 1990 – luvun alkuvuosina, matkailu kiinnostaa nyt myös paikkakuntalaisia ammattina. Toisaalta täytyy todeta myös se tosiasia, että Kolarin työvoimareservi ei ilmeisesti koskaan pysty täysin tyydyttämään matkailun tarpeita erityisesti sesonkihuippuina. Vaikka Kolarin työvoimatoimistossa on keväisin, matkailun huippusesonkina työttömiä työnhakijoita 200 – 300 henkilöä, niin tosiasiallisesti heistä vain alle 50 voisi työllistyä enää matkailun ydinammateissa tarjoilijoina, vastaanottohenkilöinä, kokkeina jne. Tämä asia todettiin yhteisesti Kolarin elinkeinotyöryhmän kokouksessa 13.5.2003, jossa olivat edustettuina paikallisen työvoimatoimiston ja alueen suurimpien yrittäjien edustajat.

Kolarissa ja Ylläksellä oli keväällä 2003 sesonkina matkailun toimialalla toisen palveluksessa 696 työpaikkaa. Tässä oli kasvua edelliseen vuoteen 57 työpaikkaa. Näissä työpaikoissa kolarilaisia oli 440 henkilöä eli noin 63 %. Kolarilaisten osuutta matkailun kokonaistyöpaikoista nostaa reilusti yli 70 %:iin matkailun välilliset työpaikat, (esim. kauppojen myyjät, puusepät, rakentajat, erikoisliikkeiden työntekijät). Lisäksi kolarilaisia pienyrittäjiä matkailu työllisti 131. Sesonkina matkailu tarjoaa yrittäjät mukaan lukien 827 välitöntä työpaikkaa, joka on noin 50 % kunnan ammatissa toimivasta väestöstä. (Kolarin ja Kittilän työvoimatoimistot, 2003)

Tämä kehitys osaltaan kertonee myös kolarilaisten muuttuneesta suhtautumisesta matkailuun. Tähän muutoksen on vaikuttanut varmasti monta tekijää, mutta yksi tärkeä tekijä varmasti on yleisen ilmapiirin muuttuminen matkailumyönteisemmäksi ja kunnan alueen muut työpaikat, joita muilla avoimen sektorin toimialoilla on erittäin niukasti. Lisäksi oma tärkeä vaikutuksensa on ollut paikallisella työvoimatoimistolla, joka on eri koulutusorganisaatioiden kanssa järjestänyt koulutusta nimenomaan niille aloille, joilla on ollut työvoimasta puutetta. Kuntapäätäjät ovat yksimielisesti sitoutuneet elinkeinotoimen kehittämiseen ja siinä erityisesti päästrategian matkailun kehittämiseen. Kunnassa on syntynyt laaja eri poliittisia puolueita yhdistävä Ylläs-matkailuhenki. Tämä on kyllä ymmärrettävääkin,

koska lähes kaikki Kolarin kunnan alueen työpaikat perustuvat matkailuun lukuun ottamatta maatalouden työpaikkoja ja osittain myös porotalouden työpaikkoja, joista noin puolet ei liity matkailuun.

Jari Järviluoma on tutkimuksessaan (1992, 64–95) todennut, että yleensä kolarilaiset suhtautuvat matkailuun huomattavan positiivisesti, mutta suhtautuvat kielteisesti matkailijoiden määrän lisäämiseen. Edelleen hän on todennut, että kielteisemmin matkailuun suhtautuvat vastaajat, jotka asuivat kauempana Ylläksestä. Myös sitoutuminen matkailun kehittämiseen oli heikkoa. Muutama esimerkki kommentteista:

- taloudellisesti matkailusta hyötyy vain pieni osa kunnan asukkaista
- Ylläksen kehittäminen heikentää kunnan muiden kylien elinmahdollisuuksia
- kunta käyttää liian suuren osan veromarkoistaan matkailun kehittämiseen
- matkailu ei ole Kolarin tärkein taloudellinen voimavara

Paikallisen väestön suhtautumisesta matkailuun onkin erotettava kaksi seikkaa: matkailualueella asuvan ja matkailusta toimeentulonsa saavan väestön asenne ja toisaalta muualla kunnassa asuva väestö ja heidän suhtautumisensa matkailuun. Useat tutkimukset näyttävät tukevan ajatusta, että matkailuprosessissa mukanaolo lisää myönteistä suhtautumista matkailuun. Tämä on toisaalta aivan luonnollistakin. Toisaalta syntyperäiset asukkaat kokivat matkailun negatiiviset vaikutukset suurempina kuin alueelle muuttaneet. Tämä johtunee siitä, että alkuperäisväestö tiedostaa herkemmin turismin tuomat kielteiset ilmiöt siitä syystä, että he muistavat ajan ennen matkailun kehittymistä ja ovat nähneet tapahtuneen muutoksen.

Tästä on saatu aivan viime aikoina kokemusta, kun on suunniteltu yhtä moottorikelkkareit-tiä Äkäslompolon kylän palvelupisteisiin. Muutamit paikalliset ihmiset suhtautuvat reittiin erittäin kielteisesti. Ehkä tässäkin taustalla on tiedostamaton kaipuu vielä entiseen aikaan, jolloin Äkäslompolo oli pieni idyllinen maalaiskylä, jossa matka taitettiin porolla ja ladut tehtiin hiihtämällä. Ehkä taustalla on myös vanhojen sukujen vallan otteen kirpoaminen kylän kehittämisessä. Kylään ovat tulleet uudet isännät. Entiseen ei ole enää paluuta. Myös kausiluonteisuus on osaltaan lisäämässä turistien ja paikallisten välisiä ristiriitoja. Sesonki-na infrastruktuurin ylikuormittuminen haittaa paikallisia asukkaita ja sesongin ulkopuolella työvoimaa vähennetään, minkä seurauksena voi olla taloudellisia menetyksiä paikalliselle

väestölle. Negatiivisia vaikutuksia lieventää se, että matkailua on harjoitettu alueelle jo pitkään ja tämä on antanut paikallisille aikaa sopeutua tilanteeseen. (Järviluoma 1991, 61–62.)

Ylläksen alueella on harjoitettu matkailua jo 1930-luvulta lähtien. Asenteet ovat pikkuhiljaa muuttuneet myönteisimmiksi alkaen luonnollisesti matkailualueen ytimeistä, Äkäslompolon ja Ylläsjärven kylistä, laajentuen pikkuhiljaa koko kunnan alueelle. Poikkeavia esimerkkejä kuitenkin löytyy, kuten edellä tuli ilmi moottorikelkkailun yhteydessä.

Urpo Salkoaho on tutkimuksessaan (1993, 69–74) nähnyt Ylläksen alueen matkailukyliissä asuvan väestön sitoutuminen matkailuun kaksi eri vaihetta:

Ensimmäinen sitoutuminen tapahtui 1940 – 1970 -luvuilla, jolloin Äkäslompolo ja Ylläsjärvi muotoutuivat matkailukyliksi. Matkailukylien väestö hyväksyi matkailijat osaksi paikallista vuosikiertoa ja toisaalta väestö irtautui perinteisistä elinkeinoista matkailuun. Matkailijoiden kosketus paikalliseen väestöön oli läheistä, koska asuttiin samoissa huoneissa, korkeintaan verho nukkumapaikkojen välissä. Vieraat nukkuivat sängyissä ja talonväki lattialla. Tähän aikaan ei Tornionjokilaaksossa eikä Kolarin kunnassa matkailulla ollut mitään erityistä asemaa eivätkä kolarilaiset olleet sitoutuneet millään tavoin matkailun kehittämiseen. Ylläksen kylien väestö sai vielä tähän aikaan pääasiallisen toimeentulonsa maataloudesta, metsätöistä ja tietysti poronhoidosta. Muualle Kolarin kuntaan matkailu ei juuri heijastunut mitenkään. Tähän aikaan Kolarissa uskottiin orastavaan kaivosteollisuuteen (sementtitehdas, rautakaivos).

Toinen vaihe alkoi Salkoahon mukaan 1970-luvulla, jolloin rakennettiin tunturikylien infrastruktuurin perusratkaisut: tiestö, vedettiin sähköt, kaavoitettiin rakennusalueita, tehtiin ensimmäisiä massapalvelukohteita. Myös Metsähallitus alkoi voimakkaasti panostaa Ylläksen alueen kehittämiseen tekemällä vaellus- ja maastohiihtoreittejä ja taukopaikkoja reittien varsille.

Tähän vaiheeseen kuului myös 1980-luvun voimakas nousukausi, jolloin Ylläksellä rakennettiin valtavasti uutta majoitus- ja ravitsemiskapasiteettia. Myös markkinointiin panostettiin ja Ylläksen yrittäjät ja Kolarin kunta perustivat vuonna 1987 yhteisen markkinointiyh-

tiön, Ylläksen Matkailu Oy:n. Tähän aikaan kuntalaisten suhtautuminen matkailun kehittämiseen oli edelleen ristiriitaista: toiset kannattivat ja toiset vastustivat. Kannattajat olivat luonnollisesti Ylläksen alueella asuvat ja matkailusta toimeentulonsa saavat ja vastustajat kunnan eteläosissa asuvat, jotka eivät saaneet matkailusta toimeentuloa eivätkä olleet matkailijoiden kanssa juuri tekemisessä.

Erityisesti 1980-luvun nousukaudella Ylläksen kehittäminen oli markkinavoimien hallussa. Paikalliset toimijat eivät ehtineet tai ymmärtäneet tulla mukaan kuin vasta siinä vaiheessa kun nousukausi oli jo ohi. Kunnalle jäi suoraan jonkin verran tappioita saamatta jääneistä kunnallisteknisistä maksuista ja ”bisnesmiesten” hoitamattomista asioista mm. ympäristön liittyvät maisemoinnit ja osa tiestön rakentamisesta on aiheuttanut jälkeensä ylimääräisiä kuluja. Tämä kaikki tietenkin osaksi syvensi vastustajien epäluuloa matkailun autuutta kohtaan ja heikensi yleistä sitoutumista.

Sijoitustoiminta Ylläksellä päättyi, kun Suomi ajautui taloudelliseen lamaan vuoden 1990 syksyllä. Useita yrityksiä Ylläkselläkin ajautui konkurssiin. Salkoaho on tutkimuksessaan löytänyt selkeitä yhtymäkohtia Butlerin evoluutiomallin (Butler 1980, s. 5-12) kyllästymis- ja stagnaatiovaiheeseen. Ylläksen kehitysvaihe ei kuitenkaan ollut mielestäni saavuttanut vielä Butlerin teorian mukaisesti kyllästymisvaihetta, jossa alueen kantokyky on saavuttanut tietyn kriittisen rajan. Tilanne Ylläksellä johtui pääosin siitä, että maa ajautui syvään lamaan, korkotaso nousi voimakkaasti ja osittain keinottelijoiden velkarahalla perustetut yritykset joutuivat ylivoimaisiin vaikeuksiin ja lopulta konkurssiin. Paikallisten ihmisten asenne matkailuun oli edelleen myönteinen ja lähes kaikki paikallisten asukkaiden yritykset selvisivät lamasta kuivin jaloin joutumatta konkurssiin. Myös tämä on ristiriidassa Butlerin teorian kanssa, jossa paikallisten asenne pitäisi muuttua kielteiseksi turismia kohtaan. Butlerin teorian mukaan kyllästymisvaiheessa aluetaloudesta suuri osa on sidoksissa matkailuun. Markkinointi on voimakasta ja matkailusesonkia pyritään jatkamaan kaikesta huolimatta. Butlerin kuvaus on edelleen kalsea: kohteella on imago, mutta se ei ole enää muodissa. Vuodekapasiteetti on vajaakäytössä ja matkailijamäärien ylläpitäminen vaatii raskasta markkinointia. Paikan imago eroaa alueen luonnonmaantieteellisestä ympäristöstä. Kehitys suuntautuu matkailukeskusten ulkopuolisille alueille ja yritys rakenteessa tapahtuu omistajanvaihdoksia. Butlerin mukaan matkailukeskuksella on kaksi vaihtoehtoa: se kääntyy taantumisvaiheeseen tai lähtee uuteen nousuun.

Jari Järviluoma (1997, 138) on pohtinut myös mitä ”hullut vuodet” opettivat. Jälkiviisaana hän pohtii, että olisi pitänyt kiristää aluepoliittista rahoitusta ja hillitä kaavoituksella yksityistä lomarakentamista. Kukaan ei kuitenkaan uskonut jyrkkään alamäkeen, kaikki uskoivat kehityksen jatkuvan nousevana. Matkailu oli jo tuolloin Lapissa yksi harvoista kasvavista elinkeinoista. Siihen panostettiin ja uskottiin lujasti. Kasvun pysähtyminen johtui aivan muista asioista kuin matkailuelinkeinosta itsestään tai julkisen varoin tapahtuneesta matkailuelinkeinon edistämisestä. Hän jatkaa pohdintaa ja toteaa, että matkailuun panostaminen kaivoksen ja sementtitehtaan sulkemisen jälkeen oli oikea ratkaisu. Teollisena tuotantopaikkana Kolarilla ei enää ollut erityistä kilpailuetua.

Tässä yhteydessä sopii hieman tarkastella, mitä Jarkko Saarinen on tuonut esille lisensiaattityössään ”Matkailualueen hahmottuminen – esimerkkinä Saariselän matkailualueen transformaatioprosessi”. Valitettavasti tässä tutkimuksessa ei ole mahdollisuutta laajemmin vertailla ja analysoida Jarkko Saarisen lisensiaattityössään (Saarinen 1997, 22–25, I/182–195) esittämää kritiikkiä Butlerin teoriasta. Hän on käsitellyt asiaa myös väitöskirjassaan (Saarinen 2001) Tiivistetysti asian voi ilmaista näin: Butlerin elinkaarimallissa keskeisellä sijalla on kantokyky- käsite. Yksinkertaistettuna se voi määritellä enimmäismääräksi matkailijoita, jotka voivat vieraila matkailualueella ilman, että alueen ympäristö ja matkailijoiden kokemusten laatu heikkenee häiritsevässä määrin. Käsite liittyy aina tiettyyn tilaan ja sille on ominaista alueellinen vaihtelu. Toisaalta kantokyky voidaan ymmärtää määrittävän matkailijoiden kokemusten kautta ja käsite on näin ollen riippuvainen mm. matkailijoiden ympäristöperseptioista, asenteista ja arvoista. Nämä tekijät ovat relatiivisessa suhteessa aikaan ja paikkaan. Elinkaariteoreettisissa tutkimuksissa matkailun kehittymisen ja kantokyvyn vuorovaikutussuhde kuvataan ikään kuin riippumattomaksi alueen matkailullisesta vaiheesta ja kulttuurisesta ja yhteiskunnallisesta tilanteesta.

Liiketaloustieteeseen perustuva Butlerin elinkaarimallin keskeinen ongelma, että itse matkailualueen käsite on otettu paljolti annettuna. Matkailualueen dynamiikka siinä on otettu huomioon, mutta itse alueen muutos, transformatio, jätetty ottamatta huomioon. Tämän vuoksi Saarinen tarkastelee matkailualueen kehittymistä uudesta teoreettisesta näkökulmasta, jossa matkailualueen muotoutuminen ymmärretään kulttuurisena prosessina, jonka kautta matkailualue ja sitä leimaavat sosio-spatiaaliset piirteet rakentuvat osaksi sosiaalista todellisuutta. Saarinen on ottanut teoreettiseksi malliksi Anssi Paasin kehittämän alueen

institutionalisoitumisteorian, jossa on kysymys siitä, miten alueet ovat rakentuneet ja rakentuvat tunnistettaviksi ja toisistaan erottuviksi kokonaisuuksiksi. Tässä tutkimusasetelmassa korostuu kontekstuaalisuus: matkailualue heijastaa tiettyyn hetkeen liittyvää historiallista ja kulttuurista prosessia ja tulee ymmärretyksi tämän historiallisen kontekstinsa kautta. Alueen hahmottuminen ymmärretään sosiokulttuurisena prosessina, jota kuvataan sosiaalisen spatialisaation käsitteellä. Tällä korostetaan sosiaalisen ja historian spatiaalisuutta; sitä, että niitä ei ole mielekästä pyrkiä erottamaan tilasta (paikasta ja alueesta). Matkailualueen kehittyminen on historiallinen diskurssi, jonka kautta aluetta identifioivat kulttuuriset merkitysrakenteet ja representaatiot ovat rakentuneet ja rakentuvat. Minusta näkemykset tukevat hyvin edellä esille tuotuja kehityspiirteitä myös Ylläksen alueen kehitymisestä. Matkailun voimavara piilee vallitsevassa paikallisessa kulttuuriperinteessä, historiassa, ihmisissä ja luonnossa.

Ylläksen kehitysvaiheet noudattelevat Butlerin teorian piirteitä edellä mainituin varauksin, joskin yhteys Butlerin teoriaan jää hiukan horjuvaksi. Uutta nousua Ylläksellä sai odottaa monta vuotta aina 1990 – luvun loppupuolelle saakka, ennen kuin suurimpien yritysten omistusjärjestelyt saatiin kuntoon. Tämä luonnollisesti aiheutti vakavaa häiriötä kehitykseen ja kehitys näytti pysähtyneen lähes kokonaan. Vasta omistusjärjestelyjen selkiinnyttyä kehitys on jälleen vauhdittunut ja alueen imago on myös parantumassa.

Tänä päivän paikallisyhteisön suhtautuminen ja sitoutuminen matkailuun on totaalisesti toinen kuin vielä 1970 – 1980 luvuilla. Valitettavasti meillä ei ole aivan viime vuosilta tutkimuksia, joissa olisi selvitetty paikallista asenneilmastoa. Käytännön esimerkit kuitenkin vahvistavat arkihavaintoa, että kolarilaiset ovat hyvin laajasti sitoutuneet matkailun kehittämiseen. Tästä kertoo mm. se, että kolarilaisten osuus matkailutyöpaikoista on selvästi kasvanut viime vuosina ja matkailu on ulottunut myös kunnan muihin kyliin, joissa on myös syntynyt matkailua palvelevaa elinkeinotoimintaa.

Ylläksen alueen yrittäjät ja asukkaat, kunnan päättäjät ja muualla kuin matkailukylissä elävät ovat oivaltaneet ja hyväksyneet sen tosiasian, että on kaikkien etujen mukaista kehittää matkailua yhteistuumin. On myös Ylläksen etu, että kunnan eteläosien kylissä on matkailupalveluja, joita voidaan Ylläksellä hyödyntää ja toisaalta taas etelän järvikylät hyötyvät Ylläksen vetovoimasta. Tätä ajatusta on noudatettu käytännössä monissa hankkeissa. Meil-

lä on toteutettu monia elinkeinoprojekteja mm. elintarvikeprojekti, jossa on jalostettu paikallisia elintarvikkeita ja hyödynnetty markkinoinnissa Ylläksen tunnettuisuutta. Samoin on tehty kylien ohjelmapalveluprojektissa, jossa pääpaino on ollut ohjelmapalvelujen kehittämässä.

Paikallinen työhallinto on ollut omilla linjauksillaan vahvasti mukana matkailun ja elinkeinoelämän kehittämisessä jo 1980-luvulta saakka. Se on osallistunut koulutuksen ja työvoiman kautta mm. kulttuurikohteiden rakentamiseen ja kunnostamiseen ja panostanut osaamisen kehittämiseen. Myös Lapin ympäristökeskus on omilla toimenpiteillään panostanut alueen kehittämiseen mm. ympäristötöiden kautta ja vetämällä myös muita elinkeinoelämän kehittämisen kannalta tärkeitä hankkeita. Hyvänä esimerkkinä voidaan mainita moottorikelkkareittien rakentamisen aloittaminen 1990 luvulla. Tämä työ toteutettiin Lapin ympäristökeskuksen vetämänä yhteistyössä kunnan ja paikallisten asukkaiden kanssa. (Lapin ympäristökeskus 2000.)

Voidaan todeta, että kaikki musiikkitapahtumat ovat osaltaan vaikuttaneet yhteistyön ilmiin paranemiseen ja nostaneet yhteisön sitoutumisastetta kehittämistyöhön. On löytynyt yhteinen paikallinen tekijä, joka on yhdistänyt laajat kansalaispiirit asuinpaikasta, koulutuksesta ja poliittisesta aatteesta riippumatta. Musiikkitapahtumat, erityisesti Velhooppera ovat merkinneet paikallisille ihmisille itsetunnon kohoamista ja ylpeyttä omasta historiastaan.

Kuten edellä jo Salkoaho on tutkimuksessaan todennut, matkailun voimavara piilee vallitsevassa kulttuurissa, ihmisissä ja luonnossa eikä se toimi samalla logiikalla kuin teollinen tuotantolaitos. Elinkeinoelämän kehittämisen kannalta on merkittävää, miten kulttuuriin, ihmisiin ja luontoon liittyvät voimavarat jaksavat ja tällä on taas vaikutusta siihen, miten paikallisyhteisö suhtautuu ja sitoutuu matkailuun ja sen kehittämiseen. Jos matkailussa nähdään paikallisten arvojen vastaisia piirteitä, niin paikallisyhteisö ei sitoudu elinkeinoon ja voimme olla varmoja, että matkailuelinkeinoelämän kehittäminen taantuu.

Ylläksen matkailun yksi tärkeä voimavara piileekin juuri vahvassa paikallisessa matkailuyrittämisessä ja perinteessä. Matkailun perinteet juontavat noin 70 vuoden päähän ja edelleen samat suvut toimivat matkailun parissa kuin alkuaikoinakin. Laman aikana, kun ”bis-

nesmiesten” yritykset menivät konkurssiin, niin paikalliset yrittäjät pitivät Ylläksen palvelurakennetta ja mainetta yllä ja kehittivät toimintojaan.

Uskallan jopa väittää, että Ylläksen matkailu ei romahtanut täysin lamavuosina juuri siitä syystä, että Ylläksen paikalliset yrittäjät muodostivat tukevan perustan matkailuelinkeinolle ja nurin meni vain muutama suuri yritys. Näiden konkurssien myötä levisi maine, että Ylläksellä menee huonosti ja kaikki yritykset ovat rapakunnossa, vaikka tosiasiasa suurin osa, noin 90 % yrityksistä voi hyvin. Valitettavasti imagosta menetettiin 90 %! Myös paikallisuuden varaan rakentuvat musiikkitapahtumat, Velho-ooppera ja Ylläs Jazz Blues ja Ylläs Soikoon toivat myönteistä julkisuutta ja vaikuttivat omalta tärkeältä osaltaan ”hengen” säilymiseen.

Tänä päivän Kolarissa ymmärretään hyvin laajasti paikallisyhteisön, matkailun ja kulttuuri-tapahtumien yhteistyön merkitys. Tämän voisi tietenkin käsittää silläkin tavalla, että olemme olleet pakotettuja nöyrytymään ja tunnustamaan tosiasiat: tämä on meidän ainoa selviytymisstrategiamme. Emme selviä näistä vaikeuksista, joita täällä periferiassa kohtaamme, ilman saumatonta, toisen arvon tunnustavaa yhteistyötä ja tässä selviytymisessä pyhän kolminaisuuden muodostavat paikallisyhteisö, matkailu ja kulttuuritapahtumat.

Kolarin elinkeinotoimen kehittämässä on tehty jo pitkään työtä. 1980 -luvulla alkanut kehittämistyön ote vähän herpaantui laman myötä 1990 – luvun alkuvuosina, mutta sai jälleen 1990 – luvun loppuna uutta puhtia. Viime vuosina kaikki merkittävät tahot ovat kiitettävästi sitoutuneet paikallisyhteisön kehittämiseen. Sitoutuminen on saatu aikaan momentansoisilla elinkeinotoimen kehittämisprojekteilla, joissa pääpaino on ollut ihmisten aktiivointi oman osaamisen kehittämiseen joko työntekijänä tai yrittäjänä. Ihmisiä on aktivoitu erityisesti niillä kylillä, joissa matkailuelinkeino ei ole sillä tavalla luontainen vahvuus kuin Ylläksen tunturialueella. Tässä merkittävänä työkaluina ovat olleet EU:n rahoituksella toteutetut kehittämisprojektit.

Hyvin toimivalla kommunikaatiolla on ollut keskeinen merkitys siihen, että ihmiset on saatu mukaan kehittämistyöhön: on puhuttu samaa kieltä, on menty kylille ihmisten luo ja arvostettu heidän mielipiteitään ja otettu vakavasti huomioon heidän kehittämisajatuksensa. Näitä ajatuksia on yhdessä laajan tukiverkon avulla viety eteenpäin. Kolarin elinkeino-

toimen kehittämistyössä ei ole minkäänlaisia havaintoja reviirirajojen puolustamisesta. Apua on annettu ja saatu yli ”reviirien” ilman kateutta tai että joku tuntisi itsensä loukatuksi tai ylikävellyksi.

Kun hankkeet ovat pääsääntöisesti lähteneet alhaalta, ruohonjuuritasolta ja tulevat toimijat ovat monesti olleet jopa hankkeen ideoijina, niin sitoutuminen strategioihin on tapahtunut konkreettisen toiminnan kautta ja ne ovat osallistuneet myös hankkeen rahoitukseen. Osallistumalla hankkeen rahoitukseen on tärkeätä sitoutumisen kannalta. Kun laittaa itse rahaa, niin se myös sitouttaa lujemmin hankkeeseen. Tämä on todettu lähes poikkeuksetta kaikissa toteutetuissa hankkeissa.

9. JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

9.1 Kirjallisuuden ja tutkimuksen yhtymäkohtia

Olen edellä käsitellyt melko laajasti Kolarin elinkeinoelämän vaihteita ja viipynyt ehkä tarpeettoman pitkäänkin historiassa. Pidän myös tärkeänä avata sitoutumisen käsitettä laajasti sen eri puolilta tarkasteltuna. Minusta tämä on tarpeellista, jotta ymmärrämme elinkeinopolitiikan kehittämisen jatkuvana prosessina, joka on lujasti sidoksissa paikalliseen kulttuuriin, historiaan, perinteeseen, ihmisiin, ja ns. hiljaiseen tietoon. Kolarin elinkeinoelämän painopiste on matkailu. Erityisesti matkailu toimialana on vahvasti sidoksissa paikallisuuteen. Kolarissa matkailun perinteet ovat pitkät aina 1930 – luvulta saakka. Toimiala on kehittynyt pikku hiljaa harrastustoiminnasta ja ”helsinkiäisten” vieraiden palvelusta varteenotettavaksi elinkeinoksi, joka tänään tarjoaa lähes 1 000 työpaikkaa ja 16 000 vuodepaikkaa 3900 asukkaan kunnassa.

Tutkimuksessani olen pyrkinyt löytämään vastauksen kysymyksiin miten EU on vaikuttanut Kolarin elinkeinopolitiikan muotoutumiseen ja miten kunta on omaksunut EU:n ohjelmaperusteisen toiminnan. Kriteereiksi määrittelin: henkilöstön, määrärahat, hankkeet, yleinen arvostus ja strategian ja ohjelmapolitiikan omaksumisen.

EU:n ohjelmaperusteisen elinkeinopolitiikan ensimmäisinä vuosina Kolarissa oli selkeää haparointia elinkeinopolitiikassa. Tilanne oli uusi kuten muillekin kunnille. Kolarissa ti-

lanne oli kuitenkin vaikeampi monessa suhteessa kuin muilla kunnilla: entinen kunnanjohtaja oli jäänyt varhaiseläkkeelle, kunnansihteeri hoiti kunnanjohtajan virkaa vuosina 1994–95, uusi kunnanjohtaja aloitti virassaan ja toi mukanaan aivan uuden toimintakulttuurin, joka vaikutti siihen, että kunnanjohtajan erottamisprosessi alkoi kyteä heti viranhoidon alkumetreilla. Tämä johti siihen, että Kolari oli jälleen ilman vakituista kuntajohtajaa 1998–2000, jolloin virkaa hoiti taloussihteeri. Laman myötä myös kunnallinen elinkeinopolitiikka ajettiin alas ja elinkeinoasiamiehen virkaa ei täytetty, kunnallispolitiikka oli riitasta ja oli vaikeata löytää yhteistä tahtotilaa asioiden eteenpäin viemiseksi. Kunnallispolitiikoilla oli käsitys elinkeinopolitiikasta suppeana sektoripolitiikkana, jossa perinteisiä keinoja ovat neuvonta, ohjaus ja suorat subventiot yrityksille. Nähtiin, että elinkeinopolitiikkaa voidaan hoitaa tilapäisin projektihenkilöin projektirahoituksella. Tällainen asioiden hoitamistapa ei luonnollisestikaan ollut kovin hedelmällistä ja tuloksia tuottavaa.

Herääminen todellisuuteen kuitenkin tapahtui pienellä viiveellä kunnallisvaalien 1996 jälkeen, jolloin poliittiset ryhmät löysivät yhteisen tahtotilan asioiden kehittämiseen. Asiaan vaikuttivat monet asiat, mutta yksi tärkeä asia lienee ollut laman jääminen taakse ja yritysten omistusjärjestelyjen selkiytyminen Ylläksen alueella. Tämä loi uskoa myös kunnan päättäjiin. Luonnollisesti asiaan vaikuttivat työhallinnon omat panostukset elinkeinotoimen kehittämiseen sekä Kolarin kylien innostuminen elinkeinohankkeisiin mm. Kurtakon Telatie – hanke. Myös Lapin ympäristökeskuksen toimesta käynnistyneet työt vaikuttivat osaltaan kuntapäättäjiin. Vähäinen ei luonnollisesti ollut avainpäättäjien, kunnanhallituksen ja valtuuston puheenjohtajiston osittainen vaihtuminen ja tästä johtuva terhakoituminen kunnan kehittämisessä. He näkivät, että riitely ei auta yhtään, vaan yhteistyöllä asiat saadaan paremmalle tolalle.

Kun kuntapäättäjät olivat löytäneet yhteisen tahtotilan, niin Lapin liiton myötävaikutuksella käynnistettiin Ylläksen matkailun ja maankäytön kehittämisprojekti, jolla luotiin hyvä ja tukeva pohja koko kehittämistoiminnalle. Kehittämisprojektin tuloksena syntyivät kärkihankkeet, joita alettiin ajaa voimakkaasti yhteisesti ja näiden kautta päästiin hyvin sisälle myös EU:n hankemaailmaan. Samalla saatiin lisäresursseja elinkeinoprojektien myötä ja projekteista synergiavaikutuksena uutta kehitysvauhtia koko elinkeinotoimeen. Mukaan tuli myös lisää toimijoita, yhtenä tärkeänä toimijana tuli mukaan Recite II:n kautta Lapin

yliopiston täydennyskoulutuskeskus, josta saatiin uutta näkemystä ja lisäresursseja sekä kontaktiverkostoa kansainvälisesti.

Elinkeinostrategiassa on mainittu selkeänä heikkoutena aloitteellisuuden puuttuminen. Tämä varmasti piti paikkansa erityisesti EU kauden alussa. Alku oli haparoivaa ja osittain hankkeet käynnistyivät muiden aloitteesta ja reagoitiin jälkikäteen eli elinkeinopolitiikka oli reaktiivista ja osittain varmasti myös passiivista. Muutokset kohdattiin ja ryhdyttiin sitten ratkaisemaan ongelmia ja osittain myös ajelehdittiin muutosten mukana. Itse toiminnassa mukana olleena vuoden 1999 syyskuusta lähtien on tietenkin vaikea täysin objektiivisesti arvioida tämän jälkeistä aikaa, mutta omana arviona kuitenkin rohkenen väittää, että elinkeinopolitiikka on muuttunut selvästi proaktiiviseen suuntaan eli kunta on linjannut elinkeinopolitiikkansa tulevaisuuteen ja valmistautunut tulevaisuuden tuomiin muutoksiin etukäteen. Strateginen ajattelu on pikkuhiljaa levinnyt koko kuntaorganisaatioon ja tämä on vaikuttanut myös elinkeinopolitiikan arvostukseen kuntaorganisaatiossa. Tähän on varmasti osaltaan vaikuttanut myös kunnan kaavoitus- ja tonttipolitiikka eli kunta on ostanut/vaihtanut maata Ylläksen alueelta ja saanut jonkin verran maanmyynti- ja kaavoitustuloja vilkkaasta matkailurakentamisesta. (Suomen kuntaliitto & Kauppa- ja teollisuusministeriö 2003, 19.)

Kuinka hyvin elinkeinostrategia on toteutunut. Jos verrataan asetettuja tavoitteita, niin voidaan sanoa, että kaikki keskeiset kärkihankkeet ovat toteutuneet. Sen sijaan muut tavoitteet eivät ole toteutuneet niin hyvin: Kolaria ei vielä tunneta Ylläs- ja lohikuntana, väkiluvun väheneminen ei ole pysähtynyt ja ainoastaan yhtenä vuotena kehitys on ollut positiivinen, myös työttömyys on pysynyt yli tavoitteen, toimipaikat ovat kyllä määrällisesti kasvaneet ja yrityksiä on tullut lisää, muita tilastollisia lukuja ei ole vielä verrattu, koska vertailu on sangan vaikeata resurssipulan vuoksi, mutta todennäköisesti tavoitteita ei ole saavutettu.

Seutukuntayhteistyö ei mielestäni toimi tavoitteen mukaisesti. Toki monia hankkeita on saatu vireille ja loppuunkin, mutta kaipaamme jämäkämpää otetta ja konkreettisempia hankkeita. Lisäksi työtä vaivaa selkeä eripuraisuus ja kotiinpäin vetoa eli tässä voi kysyä samaa kuin EU maiden yhteistyössä, että kuka ajaa meidän seutukunnan kokonaisuutta, kun kaikki ajavat vain omaa etua! Mainitsin jo aikaisemmin kaksi konkreettista ja tärkeää hanketta, joissa kunnat katsoivat vain omaa etua eli Pallas-Yllästunturin kansallispuiston nimiasia ja

Pallaksen liittäminen Muonion kuntaan. ”Pakkoliitoksesta” seuraa ilmeisesti jatkovalitusprosessi ja aika näyttää, mikä vaikutus sillä on seutuyhteistyöhön. Monissa kirjallisissa lähteissä vannotaan seutuyhteistyön voimaan. Myös EU:n aluepolitiikkaa korostaa alueellista yhteistyötä. Reilun neljän vuoden seutuyhteistyön ja aikaisemmin seutualueen matkailuyhteistyön kokemuksella olen jonkin verran skeptinen seutuyhteistyön autuuteen. On luonnollista, että seututason yhteistyöhankkeita on ja pitääkin olla, mutta minusta ne täytyy rajata selkeästi koskemaan tiettyjä toiminnallisia kokonaisuuksia. Yhteistyön motto tulee olla: ei yhteistyötä yhteistyön vuoksi vaan toiminnalla tulee saavuttaa selkeää hyötyä suhteessa panoksiin. On löydettävä yhteinen intressi ja konkreettinen hyöty osallistujille.

Lapissa seutuyhteistyön yksi vaikeus on pitkät välimatkat. Esimerkiksi Kolarin etelärajalta on Enontekiön pohjoisrajalle reilut 300 km. Matkailun kehittämisessä hyvänä esimerkkinä on seutukunnan yhteinen moottorikelkka- ja latu- sekä muu luontoreitistö. Matkailun alueelta löytyy muitakin luontaisia yhteistyöhankkeita, jotka on järkevää toteuttaa yhteistyössä. Kuntatason hankkeissa esimerkkinä voi toimia seutukunnan yhteinen jätehuolto/kaatopaikka, työterveyshuolto, aluearkkitehtitoiminta ja koulutuksen alalta Tunturi-Lapin instituutin tyyppinen opetustarjonta eritoten tietoverkkojen kehittyessä. Koska Tunturi-Lapin seutuyhteistyö on haparoivaa ja eripuraista, niin ao. kuntien tulee pikimmiten itse määrittellä oman kuntansa seutukuntayhteistyön tavoitteet ja sen jälkeen miettiä yhdessä seutukunnan kehittämisstrategia painopisteittäin. Tämä työ on Tunturi-Lapin seutukunnassa nyt erittäin tarpeellinen ja ajankohtainen seutukuntayhteistyön jatkuvuuden kannalta.

Elinkeinostrategian tavoitteissa mainittu alkutuottajien määrä vähenee pikku hiljaa ja saattaa olla vaikeuksia säilyttää alkutuotannon työpaikat jatkossa. Em. strategiassa mainittu tiivis yhteistyö yrittäjien kanssa on toteutunut kohtuullisesti. Parantamisen varaa kuitenkin on. Elinkeinotyöryhmässä on yrittäjien edustus ja se kokoontuu keskimäärin kerran kahdessa kuukaudessa. Lisäksi matkailuyhdistyksen eri työryhmien ja hallituksen kokouksissa on kunnan edustus ja ne kokoontuvat keskimäärin kerran kuukaudessa. Muita epävirallisia tapaamisia on useita vuoden aikana. Lisäksi tietenkin eri projektien ohjausryhmissä on monissa myös yrittäjien edustus ja tätä kautta kulkee myös tietoa.

Kehittämisen painopiste on matkailu ja sen ympärivuotisuus. Tähän on määrätietoisesti pyritty tekemällä koko ajan tuotekehitystyötä ja ottamalla matkailun kehittämiseen mukaan

myös Kolarin kylien resurssit. Liitteessä 3 on malli yhteistyöverkostosta Ylläksen matkailukylät ja Kolarin maaseutukylät. Tällä hetkellä onkin vireillä monia hankkeita, joissa kylien panos tulee olemaan merkittävä. Liitteessä 4 on luettelo uusista kehityshankkeista, joissa kylien rooli on keskeinen. Ylläksen kesämatkailun vireyttämiseksi on lisäksi valmisteilla mm. Ylläksen Kalaparatiisihanke, jossa pääpaino on kesäkalastus. Näihin kaikkiin hankkeisiin on haettu tai haetaan EU rahoitusta ja osiin on päätös jo saatu. Kansainvälisissä hankkeissa rahaa on haettu ja saatu suoraan myös ”Brysselistä” mm. European Network of Village Tourism – hankkeeseen. Tässä kansainvälisessä kyläverkostojen hankkeessa Kolarista oli mukana Kurtakon kylä, joka sittemmin on jatkanut voimakasta kehittämistä monilla hankkeilla. Kyläläiset ovat mm. pienellä EU tuella kunnostaneet vanhasta työväentalosta oman kylätalon ”Kurtakon Kesäkiiri” ja olleet voimakkaasti kehittämässä ”Telatietä.” Kansainvälisissä hankkeissa meillä on ollut hyvänä yhteistyökumppani Lapin yliopiston täydennyskoulutuskeskus.

Kolari on selvinnyt kohtuullisin pienin kolhuin kaivostoiminnan loppumisesta aiheutuvista ongelmista. Lopettamispäätös oli tietenkin kova shokki, koska viimeiseen saakka uskottiin, että kaivostoiminta jatkuu, vaikka Rautuvaran kaivosta perustettaessa kaivoksen kestoksi arvioitiin noin 12 vuotta. Tätä asiaa eivät päättäjät eivätkä kaivoksen työntekijät millään uskoneet. Tilannetta pahensi vielä myös Partekin sementtitehtaan lopettaminen, joka ajoitui samaan aikaan ja työttömäksi jäi sieltä noin 70 työntekijää. Lisäksi lopettamispäätöksen jälkeisinä vuosina alkanut kansainvälinen lama pahensi tilannetta ja vaikutti myös matkailuun kielteisesti. Työttömyys nousi ja poismuutto kiihtyi ja tämä luonnollisesti vaikutti myös kunnallistalouteen heikentävästi. Osittain näistä syistä myös kunnallispolitiikka muuttui repiväksi ja riitaiseksi.

Alajärvi ym. (1990, 137–138) ovat todenneet, että Kolarin yhdyskunnan jatkuvuuteen kaivostoiminnan loppuminen ei merkinnyt dramaattista murrosta. Sen muutosilmiöt voidaan kriisikäsitteiden sijaan tulkita dynaamisen talouden ominaispiirteinä, jos ne ymmärretään joustavana erikoistumisena, johon voi sisältyä sekä taantumista ja supistumista samanaikaisesti eri toimialoilla. He myös toteavat, että vaikka yhdyskunnan kehityksen yksi tekijä – syy, kaivos, on suljettu, taloudelle ja asumiselle – elämän jatkumiselle Kolarissa – oli ehtinyt rakentua muita perusteita. Tähän voi todeta, että onneksi tosiaan Kolarissa oli rakentunut vahva matkailu, joka kansainvälisesti on kasvavin toimiala maailmassa. Meillä on

siihen erinomaiset luontaiset vahvuudet ja pitkä perinne. Tyhjästä ei tarvinnut aloittaa. EU:n ohjelmapolitiikan myötä matkailu on saanut lisäresursseja, vaikka toisaalta kansallinen aluepolitiikka onkin vesittynyt ja tarjoaa enää marginaalisen panostuksen alueiden kehittämiseen.

Miten EU on vaikuttanut Kolarin elinkeinopolitiikan muotoutumiseen ja ovatko muutokset olleet selvästi havaittavia. Kuinka hyvin Kolari on pystynyt omaksuma EU:n ohjelmaperusteisen toiminnan ja ovatko valinnat olleet tietoisia vai sattumaa. Olen edellä esittänyt näihin kysymyksiin vastauksia, mutta yhteenvetona totean vielä:

EU:n liittymisen alkuvuosina Kolarilla oli selkeitä vaikeuksia päästä mukaan EU:n ohjelmapolitiikkaan ja muutenkin uuteen aluepoliittiseen tilanteeseen. Tähän vaikuttivat monet riidat ja myllerrykset kunnallispolitiikassa 1990-luvun alkuvuosina. Kunnallispoliittinen tilanne oli kovin sekava muutenkin kuin vain elinkeinopolitiikassa.

Ylläksen matkailun ja maankäytön ohjelman valmistumisen jälkeen 1998 -1999 kehitys lähti vauhdilla etenemään. Ylläksen aluekoordinaation hankkeen aikana saatiin ohjelmasiikirjassa mainitut kärkihankkeet liikkeelle ja monia muita asioita eteenpäin. Näissä monissa hankkeissa oli EU rahoitusta. Hankkeita on syntynyt lisää ja vauhti on sittemmin vain kiihtynyt. Yhteistyökumppaneita on tullut lisää ja tätä kautta lisäresursseja kehittämistyöhön. Tällä hetkellä elinkeinotoiminnan kehittämisessä on mukana useita henkilöitä, mutta Kolarin kunta maksaa suoraan palkan vain kahdelle eli maataloussihteerille ja elinkeinoasiamiehelle. Loput henkilöt ovat eri yhteistyöorganisaatioiden palveluksessa, mutta kuitenkin tiiviisti ja täysillä mukana Kolarin elinkeinopolitiikan suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Elinkeinotoimen määrärahat ovat vakiintuneet noin 300 – 350 000 euroon. Lisäksi investointeihin on myös riittänyt rahaa. Hyvänä esimerkkinä investoinneista ja asenteiden muuttumisesta on osakemerkintä Hotelli Ylläs Saagaan, johon kunta panosti 1,127 milj. euroa osakepääomaan ja antoi lisäksi osakaslainaa 100 000 euroa. Lisäksi on panostettu moottorikelkkareittien ja Ylläksen uuden tapahtumapaikan rakentamiseen ja muihin pienempiin investointeihin noin 100 000 euroa/vuosi. Menot ovat nettomenoja, joista on vähennetty mahdollinen EU- tai muu tuki- ja tulorahoitus.

Elinkeinopolitiikan strategiassa määritellyt painopisteet on ymmärretty aikaisempaa laajempaan kokonaisuutena ja menestykselliseen elinkeinopolitiikkaan kuuluu koko kuntasektorin asiat: hyvä terveydenhuolto, sivistystoimi, kaavoitus- ja rakentamistoimi jne. Elinkeinopolitiikka ei ole vain yritysten neuvontaa ja ohjausta vaan siihen kuuluvat myös imagoliset tekijät. Vaikka koko organisaatio ei ole sitä vielä täysin oivaltanut, kuntaimagokin rakentuu tosiasialliselle pohjalle, se ei rakennu pelkästään viestinnällisin ja mainonnallisin keinoin vaan käytännön teoilla. ”Näin on jos siltä näyttää”, sanoi aikoinaan jo presidentti Urho Kekkonen.

Erityisesti pienissä kunnissa korostuu muutaman avainhenkilön panos kehittämisessä. Tähän kuuluvat keskeiset luottamushenkilöt ja viranhaltijat, jotka toimivat kunnan avaintehävissä. Asioiden hoitotapa ja ymmärrys ovat kokonaisuutena parantuneet huomattavasti viimeisen kymmenen vuoden aikana. Erimielisyyksiä perusasioista ei juuri ole ja asiat sujuvat mutkattomasti. Siitä huolimatta kaikki avainhenkilöt eivät ole vielä täysin omaksuneet menestyksellisen kunta- ja elinkeinopolitiikan perusidea ja dynaamista kehittämistotetta. Työtä vielä riittää. Toisaalta on tietenkin hyvä, että esiintyy myös vastakkaisia mielipiteitä ja rakentavaa kriittistäkin keskustelua asioista. Vaihtoehtoiset mallit ongelmien ratkaisuun ovat tervetulleita. Erilaiset perustellut näkemykset pakottavat kaikki osapuolet perustelemaan entistä paremmin oman kantansa ja tätä kautta saadaan mahdollisesti hyvä lopputulos aikaan.

Avainhenkilöistä keskeisin elinkeinopolitiikan kannalta on elinkeinoasiamiehen lisäksi kunnanjohtaja. Maailma on muuttunut yhä monimutkaisemmaksi ja kansainvälisemmäksi. Kunnanjohtajan tulee olla moniottelija, joka hallitsee kuntasektorin ja erityisesti tiedostaa sen, että elinkeinojen kehittäminen käytännössä tarkoittaa pitkäjänteistä työtä, se on prosessi, joka ei pääty koskaan. Se on työtä yhä kansainvälisemmässä toimintaympäristössä. Se on ihmisten asenteisiin vaikuttamista, innostamista. Hän on keskeinen henkilö asioiden valmistelijana. Hänen on oivallettava eri asioiden syy-seuraussuhteet. Kunnanjohtajan on tiedostettava kunnan kokonaisstrategia ja miten strategian tavoitteisiin päästään. Hänellä on oltava visiointikykyä. Hänen on sitouduttava kehittämiseen koko persoonallaan ja tunnettava sekä sisäistettävä kunnan historia, perinne ja kulttuuritausta. Hänen on osattava viestinnän ja markkinoinnin taidot sekä verkostoiduttava niin lähelle kuin globaalisti. Sa-

moja ominaisuuksia tulee luonnollisesti olla myös elinkeinoasiamiehellä, mutta kunnanjohtaja on asemansa vuoksi keskeisempi henkilö. (Kostiainen, Kuntalehti 2002, 34; Kunnallissalan kehittämissäätiö 1999, 97.)

EU on vaikuttanut Kolarin elinkeinopolitiikan muotoutumiseen monella eri tavoin. Meillä on useita projekteja vireillä ja kaikki merkittävä kehittäminen tapahtuu nykyään pelkästään projektirahoituksella. Osa näistä on rakennerahastoilla rahoitettavia ja osa suoraan EU:n rahoituksella. Kolari on myös omaksunut alkuhaparoinnin jälkeen kohtuullisen hyvin EU:n ohjelmapolitiikan ja pystynyt sitä hyödyntämään. Onko tämä projekti- ja ohjelmapolitiikka paras tapa hoitaa kuntien ja alueiden elinkeinoasioita, on taas aivan eri asia ja mahdollisesti toisen tutkimuksen aihe.

Edellä olen tullut johtopäätökseen, että Kolari on kohtuullisen hyvin päässyt mukaan EU:n hankeviidakkoon sekä oivaltanut aluekehittämisen periaatteet aluekohtaisuuden, kommunikaation, strategian ja sitoutumisen sekä näiden keskinäisen vuorovaikutuksen. Onko tämä ollut tietoista toimintaa vai onko sattuma johdattanut kuntapäittäjiä tälle tielle. Tulkin tani on, että toiminta ei ole ollut kaikilta osin tietoista, vaan asioihin on ajauduttu tiedostamatta. Perustelen tätä sillä, että missään virallisissa tai epävirallisissa kunnan asiakirjoissa ei mainita sanallakaan näitä periaatteita, ainoastaan strategia – sana on tullut esille elinkeinostrategian yhteydessä. Käsitykseni mukaan myös muissa Suomen kunnissa on tilanne samanlainen. Kun EU-prosessi lähti liikkeelle, niin kaikkien oli kiireesti hypättävä junaan mieltimättä mihin juna menee ja millä raiteella.

Syy miksi Kolarin päättäjät ovat näinkin nopeasti oivaltaneen ohjelma- ja projektityön idean ei ole sattuma. Kolarissa on harjoiteltu projektityötä jo 1980-luvulta saakka, jolloin käynnistettiin ensimmäiset kehittämisprojektit. Jo tuolloin ideat haettiin kylistä kyläkieroksilla ja Rautaruukin ja Partekin lopettamisen aikaan ko. työpaikoilta. Järjestettiin erilaisia vaikuttajatapaamisia ja seminaareja, joissa yrittäjät, kunnan virkamiehet ja luottamushenkilöt sekä tavalliset ihmiset kohtasivat ja vaihtoivat mielipiteitä. Pohdittiin strategioita ja haettiin sitoutumista yrittämiseen ja ylipäättään kunnan kehittämiseen. Jälkeenpäin ajateltuna noudatettiin melko tarkalleen Marko Mäkisen esittämää alueellisen kehittämisen kehää, vaikka tästä teoriasta ei ollut siihen aikaan mitään tietoa. Vuonna 1985 kiteytettiin Kolarin elinkeinojen kehittämistavoitteisiin keskeiseksi keinoksi tavoitteiden saavuttami-

seksi seuraavaa: ”Oikeiden (valittujen) sitoutuneiden ihmisten pitkäjänteinen (sitkeä), myönteisiin tunteisiin (innostus ja lämpö) perustuva, luova (mielikuviutus) ja järjestelmällinen (tavoitteellinen ja suunnitelmallinen) yhteistyö.” (Kolarin kunta 1985, 3) Tämä on antanut hyvät eväät myös EU:n projektityöhön ja aina tämän päivän kehittämishankkeisiin saakka.

9.2 Kolarin elinkeinopolitiikan tulevaisuuden haasteet ja mahdollisuudet

Tulevaisuus tarjoaa monia haasteita kunnille ja erityisesti Lapin ja muiden syrjäseutujen kunnille. Väestön ikääntyminen ja keskittyminen vaikuttavat elinkeinopolitiikkaan. Ikääntyminen ja poismuutto vaikuttavat työvoiman tarjontaan. Jo nyt Kolarissa on työvoimapuutaa moniin matkailualan työpaikkoihin vaikka toisaalta työttömänä on samaan aikaan satoja henkilöitä. Tarjonta ja kysyntä eivät kohta, vaikka paikallisella työvoima- ja muulla koulutuksella on pyritty ennakoimaan työvoimatarvetta. Yksi mielenkiintoinen hanke tähän on ideoitu työhallinnossa: ”työnsilta Turusta Kolarisiin.” Ideana on saada Turussa laivoilla ja muilla kesäsesonkityöpaikoilla olevat työntekijät muuttamaan talven sesongiksi Ylläkselle. Meille olisi luonnollisesti tärkeätä, että työntekijät muuttaisivat samalla kirjat Kolarisiin kuntaan eli saisimme lisää vakituisia asukkaita, jotka työskentelevät talvet Ylläksellä ja kesät Turussa ja Ruotsin laivoilla ja maksavat veronsa Kolarisiin.

Matkailualan työpaikkoja on pyritty täyttämään myös Tunturi-Lapin yhteisillä rekrytointimessuilla, jotka on vuorovuosin pidetty Levillä ja Ylläksellä. Potentiaalisia työntekijöitä on kutsuttu messuille ympäri Lapin lääniä ja myös Ruotsin puolelta sekä Etelä-Suomesta saakka. Toistaiseksi Ruotsista ei ole onnistuttu saamaan työntekijöitä, vaikka suomalaisia käy Ruotsin puolella töissä satoja rajakunnista. Tämä on asennekysymys ja myös tiedon puute. Haasteeseen pyrkii osaltaan vastaamaan Eures Cross-border Tornedalen – hanke, jonka tavoitteena on edistää nimenomaan rajan yli tapahtuvaa vuorovaikusta työmarkkinoilla. Hankkeen sisällä on muodostettu tiivistetty yhteistyö Pajala-Kolari-Pello alueella ja tässä yhteistyössä tavoitteena on lisätä pendelöintiä yli rajan eli työntekijät asuvat omilla paikkakunnilla, mutta käyvät töissä toisella. (Eures Cross-border 2003)

Tietotekniikka ja -verkkojen kehittyminen tuo haasteita, mutta antaa myös mahdollisuuksia Kolarille. Tietotekniikan ja erityisesti langattomien verkkojen kehittyminen antaa meille

tilaisuuden hyödyntää yhä kasvavaa loma-asuntokantaa myös pitempiaikaiseen asumiseen. Loma-asunnot ovat tänä päivänä erittäin korkeatasoisia ja mahdollistavat pitempiaikaisenkin asumisen. Kolarissa tehtyjen selvitysten perusteella loma-asukkailla on selkeää kiinnostusta asua Ylläksen alueella, tehdä työtä ja viettää samalla vapaa-aikaa. Wlan – verkkoratkaisut yms. antavat hyvät mahdollisuudet liittää loma-asunto suhteellisen edullisesti maailmanlaajuiseen tietoverkkoon, jolloin etätöiden tekeminen loma-asunnosta onnistuu erinomaisesti. Pitempi viipymä loma-asunnossa tuo luonnollisesti lisää ostovoimaa paikkakunnalle ja tätä kautta työtä sekä verotuloja. Myös kunnan imago myös nousee lisäkävijöiden myötä.

Ympäristö ja kestävä kehitys tuovat oman lisämahdollisuuden Kolarin elinkeinopolitiikkaan. Kolari on panostanut rahallisia ja henkisiä voimavaroja ympäristöasioihin elinkeinopolitiikassa. Näistä mainittakoon mm. Ylläksen liittäminen osaksi Pallastunturin kansallispuistoa. Kansallispuiston perustamista alettiin tosissaan ajaa 1990 -luvun lopulla ja tällöin ajatuksena oli perustaa Ylläs-Aakenustunturin puisto, joka pohjoisrajaltaan yhdistyy Pallas-Ounastunturin kansallispuistoon. Ympäristöministeriön käsittelyssä suunnitelmat ovat muuttuneet ja vuonna 2004 eduskunta hyväksynee lain Pallas-Yllästunturin kansallispuistosta. Puisto antaa lisäarvoa erityisesti kansainvälisen ja kesämatkailun kehittämiseen. Se nostaa Ylläksen alueen imagoa ympärivuotisena kohteena.

Toinen tärkeä hanke ympäristön ja kestävä kehityksen kannalta on Teuravuoman aapasuoalueen kehittäminen Telateineen, lintutorneineen ynnä muine rakenteineen. Tämä tuo lisäpotkua ympärivuotiseen matkailuun ja tuo Ylläksen ”vaikutuspiiriin” Kolarin järvikylä ja näiden perinteeseen pohjautuvia kestävä kehityksen mukaisia tuotteita. Ympäristökysymysten ja luontoarvojen korostuminen sekä kestävä kehityksen periaatteet antavat Kolarille ja ylipäätään Lapille lisämahdollisuuksia kansainvälisessä kilpailussa. Jos taas ympäristökysymyksissä mennään äärimmäisyyksiin ja kielletään/rajoitetaan lentoliikennettä, sillä on suoraan negatiivinen vaikutus kansainväliseen, Lappiin suuntautuvaan matkailuun.

Kokonaisuutena Ylläksen alueen kehittäminen on tulevaisuuden yksi tärkeä haaste ja mahdollisuus. Matkailu on kehittynyt viime vuosina huimaa vauhtia. Lomarakentaminen on lähes 1980 – luvun lopun ”hullujen” vuosien tasolla. Tontit menevät kaupaksi sitä mukaan, kun niitä ehditään kaavoittaa. Onneksi tonttimaata vielä löytyy ja Metsähallitus alueen suu-

rimpana maanomistajana on hyvä yhteistyökumppani. Tässä kuitenkin piilee vaara; jos ahneudenpiru pääsee iskemään, niin silloin tilanne hyvin äkkiä karkaa käsistä. Tällä tarkoitan sitä, että kaavoituksen tulee perustua aina hyväksytyyn kokonaisstrategiaan ja täällä Lapissa erityisesti luonnon huomioon ottamiseen sekä kestävän kehityksen periaatteille. Jokaiselle keskukselle pitää rakentaa oma profiili sen omista lähtökohdista. Nyt on vaarana, että kaikki Lapin keskuksat rakennetaan saman kansainvälisen formaatin mukaan esimerkiksi joku kanadalainen keskus.

Ylläksen laskettelukeskuksen yrittäjillä on luonnollisesti omat visionsa, jotka pitkälti kuitenkin rakentuvat lasketteluun varaan ja tämän mukaisesti palvelu- ja majoitusrakentaminen tulee keskittyä tiiviinä ryppäänä ja suurina rakennusoikeuksina hiihtohissien viereen ylös tunturiin. Myös Metsähallituksella on samansuuntaisia pyrkimyksiä; kaikki maat vain ton-teiksi ja myyntiin. Viheralueita ja tilaa aktiviteeteille mm. hiihto-, vaellus-, koiravaljakko-reiteille ei kukaan maanomistaja haluaisi omille maille kuin pakosta minimin. Kuitenkin ihmiset tulevat Lappiin ensisijaisesti hakemaan väljyyttä, luonnon rauhaa, aitoutta, hiljaisuutta sekä liikkumaan luonnossa. Tähän täytyy olla myös mahdollisuus. Kunta kaavoitusmonopolin omistajana on tässä avainasemassa. Sen tulee huolehtia siitä, että kaavoitus ja rakentaminen ovat hallittua ja kestävän kehityksen periaatteiden mukaista. Kunta ei saa sokaistua markkinavoimille, vaikka kunnallistalous onkin tiukka ja rahaa kaivattaisiin kipeästi kuntapalveluihin. Lyhyen tähtäimen voiton tavoittelulla ei kannata tuhata tulevaisuutta.

Samasta asiasta kirjoitti myös Suvi-Päivikki Nenonen reilut kymmenen vuotta sitten (1991, 74). Matkailupalvelujen kysyntä näkyy selkeästi rakentamisvilkkauudessa ja tämä asettaa erityisiä paineita matkailukeskusten suunnittelulle. Matkailun kehittyessä onkin jo alueiden suunnittelun yhteydessä syytä selvittää lisääntyvästä matkailusta ja matkailurakentamisesta aiheutuvia luonnonympäristöön kohdistuvia muutoksia. Erityisen tärkeätä tämä on Lapissa, jossa luonto on erityisen haavoittuvaa ja kasvillisuuden korjaantuminen hidasta ja tämän vuoksi matkailun ympäristövaikutusten tunteminen on tärkeätä. Myös Ylläksen paikallislehti Kuukkelin päätoimittaja Eero Vapa on huolestunut samasta asiasta ja kysyy ja pääkirjoituksessaan ja artikkelissaan (2004/2, 2 ja 18) otsikoiden alla: ”Vuoropuhelua tarvitaan ja Mikä on Ylläksen tulevaisuus?” Vapa on huolestunut Ylläksen kiivaasta kehityksestä; meneekö se oikeaan suuntaan, tuhotaanko jotain arvokasta kiihkeällä rakentamisella ja kaa-

voituksella. Hän haluaa lehden välityksellä selvittää, millaisia toiveita eri tahoilla, loma-asuntojen omistajilla, tavallisilla matkailijoilla, yrittäjillä, paikallisilla ihmisillä ja kunnan päättäjillä on Ylläksen kehityksestä.

Ympäristöasiat ovat tärkeitä erityisesti siksi, että matkailu on Kolarin vahvuus ja haastetta tarjoavat myös matkailun realiteetit, jotka ovat ankarat. Kanta-asiakkaita on vähän, tuotetta ei voida varastoida, tuote on myytävä aina uudelleen ja uudelleen. Ala reagoi herkästi ulkoisiin muutoksiin, matkailuun vaikuttavia katastrofeja syntyy vuosittain, ala on pääoma- ja työvoimavaltainen, kasvava ja kilpailtu. Kilpailu kiristyy edelleen. Kasvua on haettava ulkomailta. Sesonkien on tasoituttava, jotta yrityksiin saadaan hyviä työntekijöitä ja kuntiin veronmaksajia. (Lapin Kansa 14.2.2004, 11). Tämä tietenkin asettaa paineita kunnalle panostaa asuntotuotantoon. Näissä on haastetta kerrakseen Kolarin kunnalle ja kolarilaisille yrityksille.

Globalisaatiolla on myös oma vaikutuksensa elinkeinopolitiikkaan. Globalisaatiossa on kyse markkinasuhteiden laajenemisesta, jotka ylittävät kansalliset ja valtiolliset rajat. Markkinasuhteet syvenevät kattamaan monia yhteiskuntaelämän aloja. Tällä on sosiaalisia ja kulttuurillisia vaikutuksia. Globalisaatio asettaa uusia haasteita kunnalliselle elinkeinopolitiikalle: verkostotalous, yritysten kansainvälistyminen, globaalit markkinat. Nämä on otettava huomioon elinkeinopolitiikan suunnittelussa ja toteutuksessa. (Suomen kuntaliitto & Kauppa-teollisuusministeriö 2003,41.) Globalisaatiosta on saatu ”hyviä” esimerkkejä viime vuonna Suomessa monilla paikkakunnilla, joissa IT-ala on siirtänyt tuotantoaan halvemmän työvoiman maihin lähinnä Kiinaan. Suurimmat menetykset Lapissa on kärsinyt Kemijärvi, jossa Salcomp lakkautti koko tuotannon, siirsi sen Kiinaan ja noin 300 työntekijää menetti työpaikkansa.

Kolari on tavallaan myös kärsinyt aikoinaan globalisaatiosta. Sitä ei vain silloin puhuttu sillä nimellä, vaan puhuttiin sementin ylituotannosta ja malmivarojen ehtymisestä. Todellisuudessa kyse oli kuitenkin globalisaation aiheuttamasta kansainvälisestä kilpailusta. Sementtiä ei kannattanut enää Suomessa tehdä 1000 km:n etäisyydellä markkinoista eikä rautaa jalostaa raaka-aineesta, jota saa maailmanmarkkinoilta laivalla tehtaan portille huomattavasti halvemmalla.

Tänä päivänä ja tulevaisuudessa globalisaatiosta on ehkä kuitenkin Kolarille enemmän hyötyä kuin haittaa. Tärkein elinkeinomme matkailu hyötyy maapalloistumisesta jos se osataan oikein tehdä. Esimerkkinä Kolarin matkailussa ulkomaalaisten osuus on kaikista matkailijoista vain 15- 20 %. Tässä on varaa kasvuun vielä paljon. Tulevaisuudessa kunnan menestystekijöitä ovat mm. puhdas luonto, aito ympäristö, viihtyisä, väljä ja turvallinen asuinympäristö. Tässä kilpailussa Lapilla ja Kolarilla on kilpailukykyiset eväät. Todennäköisesti myös paikallisten erikoisuuksien ja käsityön merkitys tulee kasvamaan ja tässäkin meillä on mahdollisuuksia menestyä.

Haastetta tarjoavat tulevaisuudessa myös uudet kärkihankkeet, jotka kunnanhallitus on listannut kokouksessaan 20.10.2003 § 177. Tässä keskeisimmät: Tavoitteena on turvata Kolarin junaliikenne ja kehittää sitä edelleen. Kolarin rata pitää saada sähköistettyä, jolloin myös tärkeä yö- ja autojunaliikenne saadaan turvattua. Luonnonlohen nousu Tornio-Muoniojokeen tulee saada turvattua nykyistä paremmin. Lohella on tärkeä merkitys matkailukalastuksen kehittämisessä. Tietoverkkojen rakentaminen raja-alueelle ja kyläkohtaisesti ja ylipäätään tietotekniikan kehittäminen mm. tunturialueen loma-asuntoihin on tärkeitä. Jätehuollon alueellinen organisoituminen koko Tunturi-Lapissa on edessä tiukentuvien ympäristömääräysten johdosta. Kolarin Metsäntutkimusaseman säilyttäminen ja aseman edelleen kehittäminen on suuri haaste. Luonnollisesti tärkeä hanke on myös Pallas-Yllästunturin kansallispuiston perustaminen, joka kuitenkin on enää sinettiä vaille valmis eli eduskunta hyväksynee lain kansallispuistosta vuonna 2004.

Haastetta ja mahdollisuuksia tarjoavat myös monet uudet kansainväliset kehityshankkeet, jotka on listattu liitteessä 4. Näihin tarvitaan uutta osaamista myös kuntaorganisaatiossa ja totuttelua kansainväliseen toimintaympäristöön. Kunnat myös kansainvälistyvät ja hakevat hyviä käytäntöjä maailmalta. Tämä on ainakin Kolarille uutta. Meillä ainoat kansainväliset kontaktit ovat suuntautuneet itäiseen naapuriin eli Neuvostoliittoon ja Venäjälle, jossa meillä on kummikunta. Tietenkin meillä on rajakuntana jokapäiväiset yhteydet Ruotsiin. Myös tämä yhteistyö tarjoaa uusia haasteita ja mahdollisuuksia monilla elämän aloilla.

Seutukuntayhteistyö tarjoaa tietenkin myös haastetta tulevaisuudessa. Viime vuodet seutuyhteistyö on edennyt kitkutellen ilman suurempia saavutuksia. Yhteistyöllä on odotettavissa karikoita edessään ja saattaa olla, että Kittilä on suuntautumassa Rovaniemen suun-

taan. Tätä halua ei ainakaan ole vähentänyt Pallaksen siirto Muonioon. Myös Kolarilla on ollut halua tarkistaa asemaansa ja muutamat keskeiset poliitikot ovat osoittaneet kiinnostusta Tornionlaakson seutukuntaan.

Selkeinä tulevaisuuden uhkina ovat tietenkin maailmanlaajuiset kriisit, sodat, terrorismi, sairaudet, luonnonkatastrofit ja ydinvoimaonnettomuudet, jotka voivat vaikuttaa negatiivisesti kansainväliseen toimintaympäristöön ja sitä kautta meidän vahvimman toimialan, matkailun kehitykseen. Kokemus on kuitenkin osoittanut, että ihmisten muisti on lyhyt ja melko pian palataan normaaliin päiväjärjestykseen eli käyttäytyminen ei muutu pysyvästi katastrofin jälkeen.

Yksi tärkeä haaste ja uhka on tietenkin EU:n rakennerahastokauden loppuminen vuoden 2006 jälkeen. Mitä tapahtuu tämän jälkeen? Saako Suomi neuvoteltua samantasoisesta sopimuksen, kuin kuluneella kaudella vai tuleeko huomattavia heikennyksiä tukitasoon. Lapin Maakuntajohtaja Esko Lotvosen Lapin Kansan artikkelin (2004, 10) mukaan köyhyydellä ei rakennepolitiikka voi enää perustella. Perusteita on haettava Suomen liittymissopimuksen lisäpöytäkirjasta, jossa sanotaan, että Pohjois- ja Itä-Suomen harvaan asutut alueet ovat erityiskohtelussa. Lotvosen mukaan tämä pitää sisällyttää myös EU:n tulevaan perustuslakiin ja tätä kautta varmistaa rakennepolitiikassa Lapin pysyvä erityisasema vuodesta 2006 eteenpäin. Lotvonen jatkaa ja toteaa, että kaikki Lapin yritys- ja maakuntarahat ovat pieniä poikkeuksia lukuun ottamatta tällä hetkellä EU-sidonnaisia. Jos nämä vähenevät ja halutaan säilyttää sama volyymi, pitää kansallisen aluepolitiikan rahojen kasvaa, muuten resurssit vähenevät merkittävästi. Tässä onkin haastetta kerrakseen. Jo tällä hetkellä yritysrahoituksen taso on minimaalisen pientä. Onko valtio valmis panostamaan kansallisia rahoja aluepolitiikkaan, mikäli neuvottelut eivät johda myönteiseen tulokseen. Kansalliset aluepoliittiset rahat on nyt karsittu minimiin ja niillä on enää marginaalinen merkitys. Palataanko entiseen käytäntöön, jolloin aluepoliittinen kehittäminen tapahtui valtion rahoituksella. Tämän tuleva aika näyttää. Selvää on kuitenkin, että jossain muodossa tukea tarvitaan, mikäli halutaan syrjäalueiden pysyvän asuttuna.

Finnveran matkailun toimialapäällikkö Maarit Jauhola Lapin Kansassa (2004,11) jatkaa samasta aiheesta. Hän toteaa, että TE-keskus on voinut tukea Lapissa matkailuyrityksiä EU-kaudella vain keskimäärin 3 miljoonalla eurolla vuosittain. Rahojen vähyyttä seuraa

ankara karsintaprosessi ja tukiprosentit jäävät reippaasti alle EU:n salliman tason. Lapissa olisi teoreettinen mahdollisuus 34 prosentin tukeen, mutta se on majoituspalveluissa 15, ohjelmajpalveluissa 24 prosenttia. Rovaniemelle ja Kemiin tukea ei anneta lainkaan.

Tiukkeneva kunnallistalous saattaa aiheuttaa uhkia elinkeinopolitiikan toteuttamiselle. Kolarilla on kattamatonta alijäämää noin 3,5 miljoonaa euroa. Kunnan velka on 2400 euroa asukasta kohti. (Kolarin kunta 2003, talousarvio 2004, 2). Nämä luvut osoittavat, että kunnalla on ongelmia taloudessa. Helposti, kun rahaa on vähän, niin nipistetään sieltä, mikä ei ole lakisääteistä menoa ja tällöin elinkeinopoliittiset panostukset ovat vaarassa. Erityisesti vaalivuosina nämä asiat nousevat esille. Tämä tietenkin saattaa synnyttää myös ristiriitoja eri poliittisten ryhmien välille, mikä näkyy heti myös kehittämistoiminnassa. Hyvin alkanut yhteistyö saattaa alkaa rapautua ja asioiden hoito menee riitelyksi.

Haveri & Suikkanen (2003, 171–172) näkevät Lapin tulevaisuuden melko synkkänä ja toteavat, että Suomen tilanne kansallisvaltiona on olennaisesti muuttumassa. Väestö ja taloudellinen aktiviteetti keskittyy kasvukeskuksiin ja tämä aiheuttaa Lapille suuria vaikeuksia. Lappi on jäämässä kansallisen menestystarinan ulkopuolelle. Suomalaisen yhteiskunnan perusrakenteiden rakentamisen ”suurten projektien ” aikakausi on ohi. Lappia uhkaavat kasvavat elintasoerot, työttömyys, syrjäytyminen ja muuttoliike. Voidaanko kehityksen suuntaa muuttaa? Toisten näkemysten mukaan voidaan ja siinä voimakas tahto ja myönteinen usko auttavat. Toisen näkemyksen mukaan muuttoliike on nykypäivän yhteiskunnassa tosiasia, johon ei voida vaikuttaa.

Haveri ja Suikkanen pohtivat myös mitä Lapin pitää ensimmäiseksi tehdä suunnan kääntämiseksi. He listaavat joukon toimia. Ensimmäinen lähtökohta on Lapin omat vahvuudet ja niihin perustuva strategiatyö. Toiseksi he mainitsevat osaamiseen panostamisen. Lapin olisi kyettävä luomaan itsestään kuva monipuolisena ja innovatiivisena ympäristönä. Osaamista olisi vahvistettava monilla alueilla, kuitenkin ennen kaikkea profiloitumalla selkeästi vapaa-ajan tuotteistamiseen ja elämysteollisuuteen. Samalla myös luonnonympäristö sekä alku- ja energiatuotannolta suojellut luontoalueet saisivat selkeämmän profiilin ja uudenlaisen myönteisen aluetaloudellisen roolin Luonnon merkitys tulee kasvamaan. Lappi on Euroopan viimeisiä erämaita. Vapaa-ajan matkailu on voimakkaimmin kasvava elinkeino. Suomi koetaan maailmalla turvalliseksi maaksi. Lappilaiset voisivat panostaa

myös sosiaaliseen pääomaan. Nykyinen eriytyvä kehitys ja alueen huonontuva yhteiskunnallinen tilanne edellyttävät sosiaalisen pääoman uutta kehitysvaihetta: voimakkaan sitoutumisen ja aloitteellisen toiminnan aikaa. Toimijoiden keskinäinen luottamus ja vastavuoroisuus, yhteistyö sekä uutta luovat toiminnalliset avaukset vaikeutuvassa tilanteessa ovat Lapin myönteisen tulevaisuuden edellytyksiä. Tähän kuuluvat myös suvaitsevaisuus ja erilaisten kokeilujen salliminen. Lapin nousu edellyttää myös aluepolitiikan elvyttämistä. Lappi muodostuu pienistä paikallis- ja aluetalouksista. Niille ei ole mahdollista kehittää uutta perustaa yksinomaan alueen omin resurssein ja panostuksin. Tähän tarvitaan edelleen myös yhteiskunnan panostusta. (Haveri & Suikkanen 2003, 187–190.)

Haverin ja Suikkasen ajatuksiin on helppo yhtyä. Toisaalta en näe Lapin tulevaisuutta näin synkkänä, mutta haasteista selviytyminen edellyttää meiltä vahvaa panostusta kaikilla elämän osa-alueilla. Lapilla on mahdollisuutensa, mutta se edellyttää meiltä omaa voimakasta tahtoa vaikuttaa omiin asioihin, panostaa osaamiseen ja muihin vahvuuksiin eikä antaa virran viedä. Lapilla ja Kolarilla on paljon sellaisia vahvuuksia, jotka tulevaisuudessa nousevat arvoon arvaamattomaan. Tähän tulevaisuuden haasteeseen Kolari pyrkii vastaamaan mm. uusilla kansainvälisillä hankkeilla, joissa vahvuutena ovat meidän omat luontaiset vahvuudet: perinne, aito kylä- ja paikalliskulttuuri, tarinat, maaseutu, monimuotoinen luonto, kestävä kehitys, väljyys, arktisuus, turvallisuus. Meidän on itse yhteistyökumppaneiden kanssa luotava tulevaisuutemme. Kukaan muu ei tee sitä puolestamme.

LÄHTEET

Painetut

- Aho Esko, 2003. Sattuma suosii valmistautunutta. Kunnallisalan kehittämissäätiön Polemia-sarjan julkaisu nro 52. Vammala 2003.
- Aho Seppo, 1991. Strateginen ajattelu ja matkailuelinkeino, s. 89–100. Artikkeliteoksessa Matkailun teoretisoiva tutkimus Suomessa 1991. Rovaniemellä 22–23.5.1991 pidetyn tutkijasymposiumin raportti. toim. Seppo Aho.
- Alajärvi Arto & Suikkanen Asko & Viinamäki Leena & Ainonen Martti. 1990 Kaivosyhdyskunnan purkautuminen, tutkimus Kolarin Rautuvaaran kaivoksen sulkemisesta ja yhdyskunnan uudelleen rakenneistumisesta. Lapin korkeakoulun yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja B tutkimusraportteja ja selvityksiä 10. Rovaniemi.
- Alasuutari Pertti, 1993. Laadullinen Tutkimus. Tampere
- Antola Esko, 2001. Kunnat ja Euroopan tulevaisuuskeskustelu. Kunnallistieteellinen Aikakauskirja 4/2001 s. 361- 365. Kunnallistieteen yhdistys ry
- Aro Timo & Saari Maija, EU-projektien tehostuttava. Helsingin Sanomat vieraskynä – palsta 17.11.2003.
- Butler R. W, 1980. The Concept of a tourist area cycle of revolution: Implications for management of resources. Canadian Geographer, vol. 24,1/1980, s. 5-12
- Civildepartement, 1993. Gränsregionala samarbetetsformer I Europa, Arbetsgruppen om samarbete över riksgränser. Ds 1993:86. Stockholm
- Euroopan Komissio, Pääosasto XXIII.1995. Euroopan Unionin merkitys matkailussa, Komission vihreä kirja. Bryssel.
- Harisalo Risto, 1988. Uusi Kapitalismi, Paikallinen yrittäjäyyskulttuuri ja taloudellinen hyvinvointi. Helsinki
- Haveri Arto, 1995. Ohjelmat menestystekijänä, strateginen lähestymistapa. Tampere
- Haveri Arto, 1997. Aluehallinto Muutoksessa, tutkimus aluehallinnon uudistusten vaikutuksista. Tampereen yliopisto, Hallintotieteen laitos. Tampere
- Haveri Arto & Suikkanen Asko, 2003. Onko Lapilla alueena tulevaisuutta? Artikkeliteoksessa Sellainen seutu ja sellainen maa, erot vastarinta ja uuden politiikan vaatimus Lapissa s. 171–194. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä

- julkaisuja, B. tutkimusraportteja ja selvityksiä. toim. Aini Linjakumpu & Leena Suopajärvi. Rovaniemi
- Holappa Jaana & Haveri Arto, 1999. Pohjoisten seutujen elinkeinot, nykytila ja erityisolosuhteiden hyödyntäminen. Suomen Kuntaliitto. Helsinki. Acta nro 103
- Jaako Pentti, 1998. Aloitettakoon koulu vaikkapa kouluhuonetta ei olisikaan. Kolarin kunnallisen koulun 100 – vuotistaival 1898 – 1998. Tornio 1998.
- Järviluoma Jari, 1991. Paikallisväestön asennoituminen matkailuun ja sen seurausvaikutuksiin – katsaus aikaisempiin tutkimuksiin, s. 55–73. Artikkeliteoksessa Matkailun teoretisoiva tutkimus Suomessa 1991. Rovaniemellä 22–23.5.1991 pidetyn tutkijasymposiumin raportti. toim. Seppo Aho.
- Järviluoma Jari, 1993. Paikallisväestön asennoituminen matkailuun ja sen seurausvaikutuksiin -esimerkkinä Kolarin kunta. Lisensiaattitutkielma. Oulun yliopisto 1993
- Järviluoma Jari, 1997. Matkailu kehittämisen välineenä paikallistason elinkeinomurroksessa: Tapaus Kolari, s. 128–139. Artikkeliteoksessa Matkailu ja Kehitys. Näkökulmia alueiden ja kohteiden tarkasteluun. Aho, S & Ilola, H & Järviluoma, J (toim.) Lapin yliopiston matkailun julkaisuja B 2. Rovaniemi
- Kahila Petri, 1998. Kolme maata ja kolme elinkeinopolitiikkaa: Suomi, Saksa ja Irlanti. Kunnallistieteen Aikakauskirja 1/1998 s. 53–58. Kunnallistieteen yhdistys ry Tiivistelmä kirjoittajan väitöskirjasta ”Kolme maata ja kolme elinkeinopolitiikkaa: Suomi, Saksa ja Irlanti”, Turun yliopiston julkaisuja C 138, Turku 378 s.
- Kauppa- ja teollisuusministeriö & Suomen kuntaliitto 2002. Arvio kuntien elinkeino- ja työllisyyspolitiikan resursoinnista vuonna 2000. toim. Sirkku Ahvo-Lehtinen & Heikki Miettinen. Helsinki
- Kauppinen Mikko T & Karhu Veli, 2002. Kasautuva alueellinen kasvu ja sen ohjausmahdollisuudet. Kunnallistieteellinen Aikakauskirja 3/2002 s. 273–283. Kunnallistieteen yhdistys ry
- Kirkinen Heikki. 1991. Maakuntien Eurooppa ja Suomi. Keuruu
- Kostiainen, Juha.2000. Paikallisen elinkeinopolitiikan uudet haasteet, puheenvuoro kirjassa Elinkeino- ja elinvoima, s. 19–21. Suomen Kuntaliitto. 2000 Toim. Westling, Yrjö. Helsinki
- Kostiainen, Juha. 2002. Helsingin Sanomat 18.8.2002 A7

- Kostiainen, Juha. 2002. Kuntalehti 15/12.9.2002, s 34
- Kunnallisalan kehittämissäätö. 1999. Sinä kunnanjohtaja. Kunnallisalan kehittämissäätöön
Polemia-sarjan julkaisu nro 35. Vammala 1999.
- Lahti, Risto.2000. Ajatuksia syvän maaseudun elinkeinopolitiikasta, puheenvuoro kirjassa
Elinkeinopolitiikka ja elinvoima, 22–23. Suomen Kuntaliitto. 2000 Toim.
Westling, Yrjö. Helsinki
- Lapin Kansa, 2003. 11.6.2003 s. 3. EU lupaili pohjoiseen pysyvää ratkaisua –
Lappi haluaa saman aseman kuin Madeira ja Kanarian saaret.
- Lapin Kansa, 2004. 27.1.2004 s. 11. TE-keskus tiukentaa tukiprosentteja.
Myöntämisvaltuutta 40 prosenttia vähemmän kuin viime vuonna
- Lapin Kansa. 2004. 12.2.2004, s. 10. Harvaan asutut alueet turvattava, matala budjetti ei
saa uhata Pohjois- ja Itä-Suomea, Esko Lotvonen sanoo.
- Lapin Kansa, 2004. 14.2.2004 s. 11. Matkailun suhdannenäkymät hyvät, Finnvera ja
Pohjolan Osuuspankki teettivät selvityksen
- Linnamaa Reija, 1996. Paikallinen elinkeinopolitiikka LED-ideologia toteuttamis-
välineenä. Artikkeliteoksessa Puheenvuoroja Aluekehityksestä, Juhlakirja
professori Lauri Hautamäen 60-vuotispäiväksi. s. 165–177.
toim. Arto Haveri & Reija Linnamaa & Seppo Siirilä. Tampere
- Loikkanen Heikki A, 1994. EU ja kuntien taloudellinen toimintaympäristö.
Kunnallistieteellinen Aikakauskirja 4/1994 s. 9-18.
Kunnallistieteen yhdistys ry
- Lähdesmäki Kirsi, 2000. New Public Management julkisjohtamisen uudistajana.
Paikallisen elinkeinopolitiikan johtamiskysymykset NPM:n näkökulmasta.
Kunnallistieteellinen Aikakauskirja 1/2000 s. 30 – 41.
Kunnallistieteen yhdistys ry.
- Mennola, Erkki, 1991. Euroopan todelliset vaikuttajat. Johdatus kuntien ja maakuntien
Eurooppaan. Helsinki
- Mintzberg Henry, 1973. Strategy-Making in Three Modes. California Management Review
16 (1973):2, 44–53.
- Myller Riitta, 2003. Kuntalehti 8/2.5.2003 s. 12 - 13
- Mäkinen Marko, 1994. Aluepolitiikka Euroopan Unionissa ja sen jäsenmaissa Suomen
näkökulmasta. Tampere

- Mäkinen Marko, 1999. Yhteisöaluepolitiikan periaatteiden teoreettinen erittely ja soveltaminen Suomessa. Tampereen yliopisto. Tampere
- Nenonen Suvi-Päivikki, 1991. Matkailu ja ympäristö – tutkimus Lapin matkailualueiden luonnonympäristön kulutuskestävyydestä, s. 74–77. Artikkeliteoksessa Matkailun teoretisoiva tutkimus Suomessa 1991. Rovaniemellä 22–23.5.1991 pidetyn tutkijasymposiumin raportti. toim. Seppo Aho
- Niittykangas Hannu, 1994. Kunnallinen elinkeinopolitiikka – suunnittelua, aktiivista uuden etsintää vai sopeutumista. Kunnallistieteellinen Aikakauskirja 3/1994 s. 64–73. Kunnallistieteen yhdistys ry.
- Niittykangas Hannu & Kankainen Mikko, 1995. Uuden aluepolitiikan tavoitteet ja arki-todellisuus. Kunnallistieteellinen Aikakauskirja 1/1995 s. 47 – 53 Kunnallistieteen yhdistys ry.
- Niityranta Tapio, 1991. Ylläksen matkailun kehitysvaiheita Tornionlaakson vuosikirja 1991 s. 107–118.. Tornionlaakson Kotiseututoimikunta, toim. Ossi Korteniemi. Kemi
- Pinder John, 1997. Federalistisen ajattelun perusteet. Kunnallistieteellinen Aikakauskirja 1/1997 s. 30–38. suom. Erkki Mennola. Kunnallistieteen yhdistys ry.
- Pokka Hannele, 2003. Lapin kansa 16.3.2003, s. 12
- Rantakokko Mika, 1991. Matkailun tulo- ja työllisyysvaikutukset Kolarissa 1989. Nordia tiedonantoja, sarja B No.2 1991. Pohjois-Suomen Maantieteellinen seura ry.
- Saarinen Jarkko, 1997. Matkailualueen hahmottuminen – esimerkkinä Saariselän matkailualueen transformaatioprosessi. Lisensiaattitutkimus Oulun yliopisto, maantieteen laitos.
- Saarinen Jarkko, 2001. The transformation of a tourist destination, theory and case studies on the production of local geographies in tourism in Finnish Lapland. Nordia geographical publication, volume 30:1. Oulun yliopisto, maantieteen laitos.
- Sahrman Keijo, 1994. Rakennepolitiikkaan uusia voimavaroja, Suomen Kuntaliiton tiedote; Kunnat ja EU/ETA, ETA-sopimus ja kunnat, Kunnat ja Euroopan Unionin jäsenyys, s 5, toim. Torsti Kirvelä & Keijo Sahrman. Helsinki

- Salmi Anita, 2003. Ylhäältä annettu todellisuus. Leaderin ja ohjelmallisen aluekehityspolitiikan jäljillä. Acta Wasaensia. No 118. Aluetiede. Universitas Wasaensis 2003
- Sisäasianministeriö 2/2000. Tavoite 6 – ohjelman väliarviointi, loppuraportti. Helsinki
- Sotarauta Markku 1996. Ohjelmallinen aluepolitiikka ja alueelliset strategiat. Klassinen suunnittelukone vai kommunikatiivinen prosessi. Puheenvuoroja Aluekehityksestä, Juhlakirja professori Lauri Hautamäen 60-vuotispäiväksi. s. 145–165. toim. Arto Haveri & Reija Linnamaa & Seppo Siirilä. Tampere
- Sotarauta Markku & Linnamaa Reija & Viljamaa Kimmo, 1999. Elinkeinopoliittisen seutuyhteistyön kulminaatiopisteet. Kunnallistieteellinen Aikakauskirja 4/1999 s. 437–448. Kunnallistieteen yhdistys ry.
- Suomen kuntaliitto, 1999. Menestys kasaantuu – alueet erilaistuvat, aluekehityksen suunta 1990 – luvulla. Helsinki
- Suomen Kuntaliitto, 2000. Elinkeinopolitiikka ja elinvoima, toim. Westling, Yrjö. Helsinki
- Suomen Kuntaliitto, 2001. Seutuyhteistyön suunta. Praksis – tiedosta toimeen nro 1. toim. Elina Laamanen.
- Suomen Kuntaliitto, 2003. Onko elinkeinopolitiikalla tulevaisuutta? Kuntien ja seutujen elinkeinopolitiikan tulevaisuusbarometri. Acta Nro 159. Suomen kuntaliitto, Kauppa- ja teollisuusministeriö. tutkija Juha Kaskinen.
- Taavitsainen Hannu, 2003. Kuntalehti 8/2.5.2003, s. 12 - 13
- Tervo, Hannu. 2002. Aluepolitiikan edellytykset yhdentyvässä Euroopassa. Kunnallistieteellinen Aikakauskirja 2/2002 s. 227–233. Kunnallistieteen yhdistys ry.
- Ylitalo Jaakko, 2003. Lapin Kansa 12.3.2003 s. 4
- Ylitalo Jaakko, 2003. Pohjolan Sanomat 13.2.2003 s. 10
- Vapa Eero, 2004. Kuukeli –lehti, 14.2.2004 n:o 2 s. 2 ja 18
- Westling Yrjö, 1994. Elinkeinopolitiikka, Suomen Kuntaliiton tiedote Kunnat ja EU/ETA, ETA-sopimus ja kunnat, Kunnat ja Euroopan Unionin jäsenyyks, s. 5-6, toim. Torsti Kirvelä & Keijo Sahrman. Helsinki
- Westling Yrjö, 2002. Kuntalehti 20/2002 21.11.2002 s. 39- 40
- Wuori Olli & Niemi-Ilahti Anita, 1999. Kuntien elinkeinopolitiikka – taistelua rakennetekijöiden ehdoilla. Kunnallistieteellinen Aikakauskirja 4/1999 s. 449–459. Kunnallistieteen yhdistys ry.

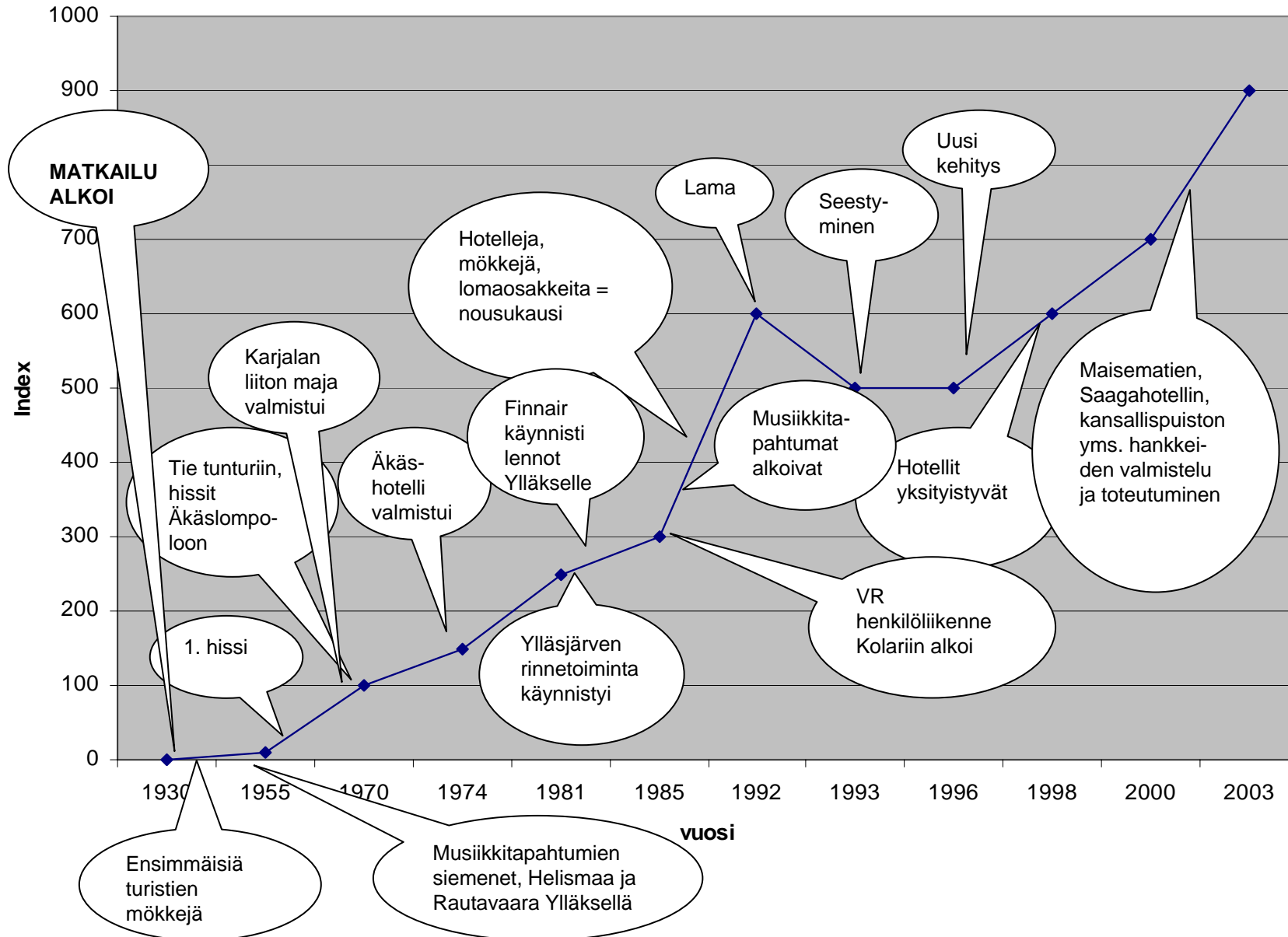
Painamattomat

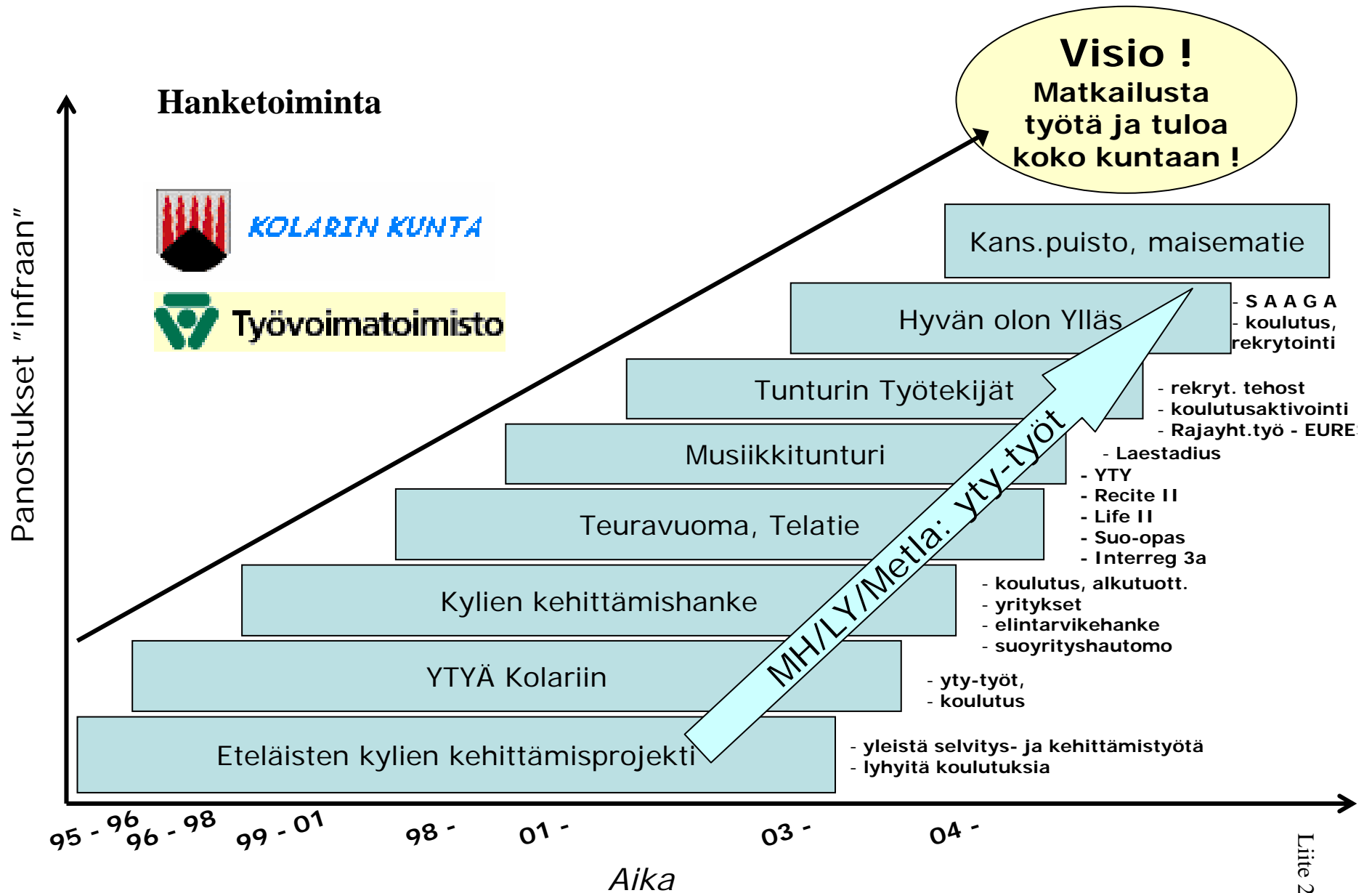
- Eures Cross-border, 2003. <http://www.tornedalsinfo.org>. luettu 10.1.2004. Muistio kokouksesta 9.1.2004 Koskien yhteistyötä Pajala-Pello-Kolari.
- Heikkilä Markku, 2004. Kolarin kunnan maataloussihteeri Markku Heikkilän haastattelu 15.2.2004
- Heikkilä Risto, 2000. Alustus Kolarissa elinkeinoseminaarissa 8.6.2000
- Kenttälehto, Jyrki, 2003. Kolarin kunnankamreeri Jyrki Kenttälän haastattelu 5.5.2003
- Kolarin kunta, 1985. Elinkeinoelämän kehittämisohjelma vuosille 1985-88, 30.9.1985
- Kolarin kunta, 1985–2003. Rakennuslupatilastot 1985–1989 ja 1995- 2003
- Kolarin kunta, 1998. Raportti Ylläksen matkailun ja maankäytön kehittäminen lyhyellä ja pitkällä aikavälillä vuoteen 2010 asti
- Kolarin kunta, kunnan elinkeinostrategia 2000 – 2006 kh 28.2.2000 § 66 liite 29
- Kolarin kunta, 2000. Ylläs musiikkিতunturin liiketoimintasuunnitelma
- Kolarin kunta, 2001. Kolarin kylien ohjelmajpalveluiden kehittäminen, Kolarin kylien ohjelmajpalveluiden tuotteistamiskoulutus, hankkeiden loppuraportti
- Kolarin kunta, 2002. Ylläs Työpajaraportti 12.2.2002
- Kolarin kunta, 2003. Ylläs Strategiatyö 19.3.2003
- Kolarin kunta, 2003. Ylläksen maapoliittinen ohjelma 2003 -2008, kunnanhallitus 26.8.2003 liite 141 § 307
- Kolarin kunta, 2002. Talousarvio vuodelle 2003, taloussuunnitelma vuosille 2003–2005
- Kolarin kunta, 2003. Talousarvio vuodelle 2004, taloussuunnitelma vuosille 2004–2006
- Kolarin kunta, 2003. eYlläs seminaarit 31.1.2003 ja 28.2.2003
- Kolarin työvoimatoimisto, 2003. Kolarin ja Kittilän työvoimaselvitys 23.5.2003.
- Kyläkulttuuria Tuntureitten Maassa ry, 2002. <<http://www.lapland.fi/kktm>>. (Luettu 1.5.2002.)
- Lapin liitto, 2003. Matkailun ohjelmajsojimus, 30.9.2003. Rovaniemi
- Lapin yliopisto, täydennyskoulutuskeskus, 2003. Suur- Teuravuoman suoluonto – uusia mahdollisuuksia luontoyrittäjyydelle, loppuraportti
- Lapin ympäristökeskus, 2000. Muistio Yty-päiviltä 16–17.11.2000
- Lappalainen Eino, 2001. Suur-Teuravuoma ja sen luonto- ja kulttuuripolku Telatie – uusia mahdollisuuksia luontoyrittäjille. Lapin yliopiston täydennyskoulutuskeskus, oppivat kylät – projektin julkaisu 4/2001

- Metsähallitus, 2002. Ylläs - Aakenustunturin tulevan suojelualueen hoito- ja käyttösuunnitelma
- Niittyrinta Tapio, 2000. Alustus Kulttuurin Kaukametsä – konferenssi 13–14.9.2000, ”Paikan henki – kulttuurimatkailun tulevaisuuden näköalat”
- Ovaskainen Anneli & Väliäho Päivi, 2003. Etätyötä loma-asunnolla, Kolarin kunta – Ylläs. Opinnäytetyö Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu, hallinnon ja yritystalouden yksikkö, liiketalouden koulutusohjelma, yritystoiminnan ja Markkinoinnin suuntautumisvaihtoehto
- Pajalan kunta, 2003. Ansökan om finansiering från Europeiska regionala utvecklingsfonden och om medfinansiering från nationella offentliga myndigheter 10.3.2003. Interreg III A Nord
- Rope Timo, 2000. Alustus Kolarissa elinkeinoseminaarissa 8.6.2000
- Salkoaho Urpo, 1993. Oi ihminen tule tunturirinnoilleni...! paikallistutkimus Ylläksen alueen matkailukuvasta ja väestön suhtautumisesta matkailun kehittämiseen. Sosiaalipolitiikan pro gradu – tutkielma Tampereen yliopisto, yhteiskuntatieteellinen tiedekunta.
- Ståhlberg Krister, 1995. Kohti Alueiden Eurooppaa. Alustus Kunnallistieteiden päivillä 28–29.9.1995.
- Tiehallinto, 2003. Tiedote Maisematiestä 17.2.2003
- Tilastokeskus, 2002. Vuoden 2002 väestötieto
- Tilastokeskus, 2003. Vuoden 2002 Lähde: Matkailutilasto 2002
- Tilastokeskus, 2003, väestötilasto, ennakkotieto tammi-joulukuu 2003
- Tunturi-Lapin Kehitys ry, 2000. Tavoite 1 ohjelmaesitys vuosiksi 2000 – 2006
- Tunturi-Lapin Kehitys ry, 2001. Tunturi-Lapin seutu – hankeasiakirja 20.3.2003.
- Tunturi-Lapin kehitys ry, 2001. Tunturi-Lapin loma-asuntojen korjauskehittäminen kehittämisprojektin projektisuunnitelma
- Tunturi-Lapin Kehitys ry, 2001. Moottorikelkkailureitit, tavoiteosa ja yleisperusteet
- Tunturi-Lapin kehitys ry, 2003. Tunturi-Lapin Instituutti, loppuraportti
- Tunturi-Lapin Kehitys ry, 2003. Tunturi-Lapin loma-asuntojen korjauskehittäminen kehittämisprojekti, kyselyn yhteenveto
- Työministeriö, 2004. Lapin TE-keskus, työvoimaosasto, joulukuun 2003 työllisyyskatsaus
- Ylläksen Matkailu Oy, 2003. Toimintakertomus 2002–2003
- Ympäristöministeriö, tiedote 199/2003 18.12.2003

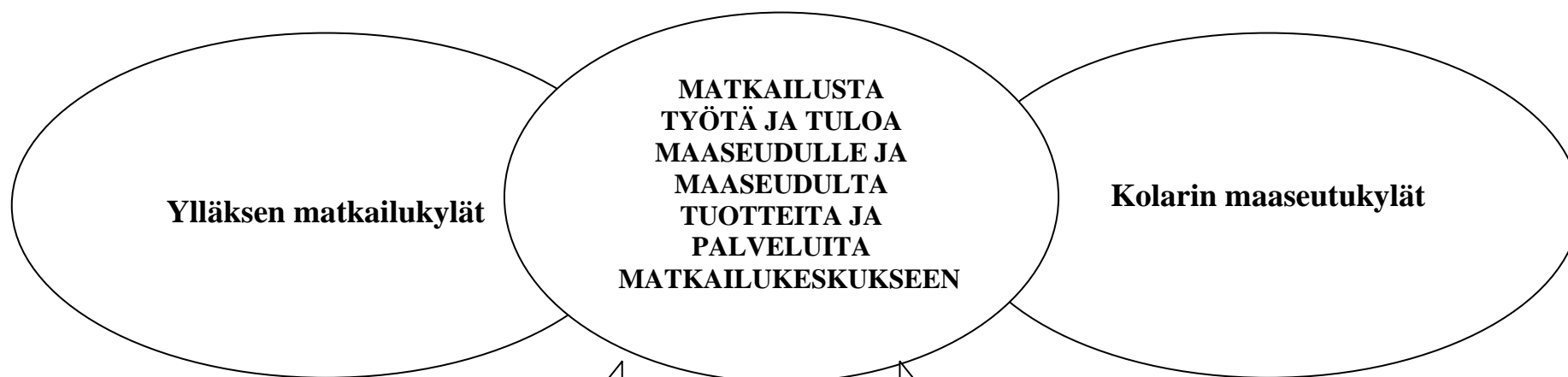

Ylläksen matkailutoiminnan kehitys

YHTEISTYÖVERKOSTO YLLÄKSEN MATKAILUKYLÄT JA KOLARIN MAASEUTUKYLÄT

Ylläsjärven ja Äkäslompolon matkailuyritykset

- Olemassa olevat asiakasvirrat
- Jälleenmyynti ja jakelu
- Paikallisesti tuotettujen raaka-aineiden hyödyntäminen entistä enemmän
- yhteistyöverkostot
- kansainvälisyys

Esimerkkiyrityksiä ja tuotteita:

- Kurtakon Viini ja Willa – tilaviinit ja lammastuotteet
- Kaarina Joki – posliinituotteet
- Lenna Niva – perunanviljelijä
- ASVA – laadukkaita puutuotteita
- Sinitorpan talli – ratsastuslomat pienryhmille
- Lapin Kievari – lomapalvelut erityisryhmille
- Osuuskunta Lapin Aarnivalkea
- Samin porotila – taidegalleria ja ohjelmapalvelut

KEHITYSHANKKEIDEN VÄLINEN YHTEISTYÖ

Toimintaketju ideasta tuotteeksi kansainvälisille markkinoille saakka, hyödyntäen Euroopan laajuisia yhteistyöverkostoja.

